

# ALTERNANȚE

*revistă de cultură*

---

*anul XII, nr. 1 (42) ianuarie, 2024 - ISSN 2197-6236*

---



[www.revista-alternante.de](http://www.revista-alternante.de)

---

# ALTERNANȚE

## revistă de cultură

### Despre umflarea în pene și dezumflarea la români

De câțiva ani, de când mă ocup de rubrica „Să mai și gândim!”, din ziarul Actualitatea, în care adun tot felul de proverbe, maxime și cugetări celebre, mă tot întreb de ce poporul nostru are atât de puține proverbe, atât de puține maxime și atât de puține cugetări celebre. Negăsind până astăzi răspunsul, sper că îl voi afla după publicarea acestor rânduri. Părerea mea, însă, este că prea ne umflăm adeseori în pene, că suntem cei mai deștepți, cei mai inventivi, cei mai talentați, cei mai cei, iar când vine vorba despre impactul culturii române în universalitate ne dezumflăm imediat sau ne risipim ca un balon de săpun. Am simțit aceste lucruri de fiecare dată când ne aflăm în preajma acordării Premiului Nobel. Cred că și voi le-ați simțit. Adevărul este că suntem un popor tânăr, chiar dacă unii susțin că de la Râm ne tragem, alții că am fi cei mai bătrâni europeni. Și vorbim o limbă nouă, frumoasă, care nu seamănă cu niciuna dintre limbile pământului, dar care prea se schimbă de la un veac la altul, după cum bate vântul influențelor venite de aiurea, ba de la nemți, ba de la franțuzi, ba de la englezi. Mai nou, riscăm, cred eu, o manelizare a întregii ziceri românești. Este adevărat că existăm doar în lăuntru limbii, dar existența ne este periclitată dacă lăsăm cuvintele să se schimbe. Și cum am putea opri schimbarea lor altfel decât printr-o stăpânire precisă a limbii. Iar stăpânirea limbii nu se poate face decât prin cultură. Să nu ne amăgim, însă, că avem o cultură vastă în comparație cu alte popoare ale Europei sau ale lumii. Nu avem! Proverbele, maximele și cugetările noastre celebre sunt mult mai puține, mult inferioare și mai puțin apreciate. Am văzut asta. Despre sisteme filosofice, despre religie, despre mitologie nu are rost să mai vorbim. Noi avem basme. Și ne bazăm pe asta. Veți spune că nu sunt patriot. Ba sunt. Și sunt mult mai patriot decât cei care acceptă ordine politice, economice, sociale sau de altă natură, venite de aiurea. Pentru a te împotrivi, trebuie să te bazezi pe ceva: pe cultură. Nu pe altceva. Dar dacă nu o ai, acceptă. Și atunci, oricât te-ai umfla în pene, vine dezumflarea. Europa îți impune reguli, americanii, care te-au ignorat 50 de ani, îți dau sfaturi și se aliază cu tine în interesul lor. E cazul să ne trezim, să realizăm că, fără a pune accentul pe cultură, vom rămâne o colonie a marilor puteri. Avem însă un atu: iubim mai mult decât alții. Iar pe cei care nu înțeleg că iubirea e totul îi putem învinge. Cu iubirea noastră.

Nicolae Silade

---

# ALTERNANȚE

revistă de cultură

Redacția :

Andrei Zanca

Eugen D. Popin

Vasile Gogea

Mircea Petean

Herbert-Werner Mühlroth

Miron Kiropol

Conceptie grafică:

Șerban Popin

Zoltan Munteanu-Racz

Corector:

Radu Popa

Webdesign și Desktop-Publishing:

Maximilian Dengg

Administrator site:

Eugen D. Popin

Adresa redacției:

Roßalmweg 5

82467 Garmisch-Partenkirchen

GERMANIA

Telefon: 00498821-9664511

Internetsite:

[www.revista-alternante.de](http://www.revista-alternante.de)  
email: [info@revista-alternante.de](mailto:info@revista-alternante.de)

Impressum :

"ALTERNANȚE"

(deutsch: ALTERNANZEN)

Literatur und Kultur Zeitschrift

ISSN - 2197-6236

Herausgeber

und verantwortlicher Redakteur :

Eugen D. Popin

Redakteure:

Andrei Zanca

Vasile Gogea

Mircea Petean

Herbert-Werner Mühlroth

Miron Kiropol

Grafik:

Șerban Popin

Zoltan Munteanu-Racz

Korrektor: Radu Popa

Webdesign u. Desktop-Publishing:

Maximilian Dengg

Redaktion:

Roßalmweg 5

82467 Garmisch-Partenkirchen

Telefon: 08821-9664511

Internetseite:

[www.revista-alternante.de](http://www.revista-alternante.de)

e-mail: [info@revista-alternante.de](mailto:info@revista-alternante.de)

Internetseite verwalten:

Eugen D. Popin

Zeitschrift ist kostenlos

---

# SUMAR

Editorial: Nicolae Silade - Despre umflarea în pene.....1	Mircea Pora - Ce faceți - <i>proze</i> ..... 41 - 43
Branislav Nusic - Prima dragoste - <i>proză</i> .....5 - 7 <i>traducere și prezentare: Eugen D. Popin</i>	Nicoleta Dabija – O dimineață cretană - <i>poeme</i> .....44- 47
Andrei Zanca - Netulburat - <i>poeme</i> .....8 -11	William Totok - O poezie epică - <i>poeme</i> .....48 - 50 <i>traducere și prezentare: Werner Kremm</i>
Mirela Roznoveanu - De la Operă la Poezie.... - <i>eseu</i> .....12 -14	Delia Muntean - Pasărea cu zborul în somn - <i>eseu</i> ..... 51 - 53
Vasile Gogea – Când ultimul soldat - <i>poem</i> ..... 14	Clelia Ifrim – Jocul cu pietricelele de cuarț - <i>eseu</i> .....54 - 55
Zenovie Cârlogea – Petru Ursache - Cărturarul.... - <i>eseu</i> .....15 - 17	Alfred Poplinger - Iarnă israeliană - <i>poeme</i> .....56
Gheorghe Schwartz – Artiștii din grupul.... - <i>proză</i> .....18 - 24	Miron Kiropol - Rosarium redivivus - <i>poeme</i> .....57 - 60
Ion Caraion - Amurguri...Disproporții - <i>poem</i> .....24	Adrian Grauenfels - Cum arde Canada - <i>poeme</i> .....61 - 63
Maggie Butt – Adormire - <i>poeme</i> ..... 25 - 26 <i>traducere: Valentina-Monica Barba</i>	Dan Dănilă - Poem de seară - <i>poeme</i> .....64 - 65
Florica Bud – Când porumbeii își iau zborul - <i>poeme</i> .....27	Magda Ursache - Nicolae Breban - românul ideal - <i>eseu</i> .....66 - 68
Rosemarie Haineș - De ce este importantă cultura... - <i>eseu</i> .....28 - 31	Nicolae Coande - Rău de Românie - <i>poeme</i> ..... 69 - 71
Liviu Antonesei – Poeme cretane 2023 - <i>poeme</i> .....32 - 34	Adalbert Gyuris - Gânduri din viitor - <i>poem</i> .....72 - 73
Mircea Petean - Voci lirice distincte.... - <i>eseu</i> .....35 - 40	Mihaela Malea Stroe - Clătite epice... - <i>eseu</i> .....74 - 76
Nichita Stănescu – Amintiri de când eram.... - <i>poem</i> .....40	Emil Brumaru - O să mai putem vreodată - <i>poem</i> .....76

---

Radu Ciobanu - Ultima împlinire - <i>eseu</i> .....77- 79	Giuseppe Ungaretti - Vita d'un uomo - <i>poeme</i> .....103-104 <i>traducere: Eugen D. Popin</i>
George Vulturescu - Iliada de morminte - <i>poeme</i> .....80 - 81	Werner Göbl - Romeo und Julia für... - <i>proză</i> .....105 - 108
George Schinteie - Nedumerire - <i>poeme</i> .....82 - 83 <i>traduceri în franceză: Gabrielle Danoux</i>	Mirela Roznoveanu - Poetul în Peștera lui Zeus. - <i>eseu</i> .....109-113
Maximilian Menuț - O cruce crește din pământ - <i>poeme</i> .....84 - 85	Muzeul cărții și exilului român - Craiova, septembrie 2023 ..... 113
Reiner Kunze – Apărarea unei metafore - <i>proze</i> .....86 - 88 <i>traducere: Herbert-Werner Mählroth</i>	
Heinz-Uwe Haus - Wie das „Fremde“..... - <i>eseu</i> ..... 89 - 91	
Victor Albu - Der stumme Hügel - <i>poeme</i> ..... 91 - 92 <i>traducere: Christian W. Schenk</i>	
Nicoleta Dabija - Der Fluß. - <i>poem</i> ..... 93 <i>traducere: Eugen D. Popin</i>	
Liiviu Antonesei - Dichter - <i>poem</i> .....93 <i>traducere: Eugen D. Popin</i>	
Mircea Pop - Wie die Nutte.. - <i>poeme</i> .....94	
Marianna Papastephanou - „Münder des Windes“ - <i>eseu</i> ..... 95 - 96	
Damaschin P-Buia - de la real la imaginar... - <i>eseu</i> ..... 97 - 98	
Caliopia Tocalăa - De vorbă cu sfinții - <i>poeme</i> ..... 99	
Florentin Smarandache - Formule pentru spirit - <i>poeme</i> .....100	
Adjei Agyei-Baah - Povestirile zmeului - <i>poeme</i> .....101 - 102 <i>traducere și prezentare: Clelia Ifrim</i>	

## TEMATICI PROPUSE

Literatura diasporei românești în spațiul cultural european.

Poezia, un gen literar "seulement pour les connaisseurs"?

## ÎN NUMĂRUL URMĂTOR

Materiale care sunt în redacție, sau care ne vor parveni după apariția acestui număr al revistei. Unele materiale, anunțate pentru un număr viitor, trebuiesc uneori amânate, nu însă din rațiuni care ar avea vreo legătură cu autorul. *Iar unele materiale vor fi publicate doar în ediția online a revistei.*

© revista ALTERNANȚE. All rights reserved. Copierea sau reproducerea conținutului revistei, pe orice suport tehnic, sunt interzise, fără acordul scris al redacției revistei. Responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate în revistă, revine exclusiv autorilor acestora. Textele redau grafia originală a autorilor.





## BRANISLAV NUŠIĆ

(1864 – 1938)

### PRIMA DRAGOSTE \*

Despre prima dragoste ar fi trebuit să scriu mai demult, asta pentru că ea s-a întâmplat în paralel cu școlarizarea mea, ba, chiar așa putea spune, ea are o anume legătură cu materiile școlare, dar nu am vrut să întrerup șirul descrierii materiilor școlare, care laolaltă, oferă o imagine amplă a aceluia labirint nesfârșit prin care ne-am târât în tinerete, acel drum chinuitor, numit anii școlarizării.

Despre dragoste, am primit noțiunile de bază deja de timpuriu, în copilărie. Pe atunci, eu, servitoarea noastră și un practicant de la biroul direcțiunii, obișnuiam să discutăm despre chestiuni amoroase în fiecare seară, în spatele porții casei. Mai mult, eu am fost acela care a dat prilejul acelei iubiri, pentru că practicantul m-a cunoscut întâi pe mine, după care eu am fost cel care i l-am prezentat servitoarei noastre. Întâlnirea aceea a fost complet întâmplătoare. Eram în fața ușii casei în brațele bucătăresei. Practicantul, trecând pe stradă, s-a apropiat de mine, m-a mângâiat și a spus:

- Cât de dulce e acest copil, este al dumneavoastră?

- Iuuui! – vociferă servitoarea – cum așa putea să am un copil, dacă nici măcar nu sunt căsătorită! Pe motivul acelei întrebări, dacă poate sau nu să

aibă un copil, deși nu este căsătorită, cei doi au intrat într-o conversație mai amplă, care a continuat a doua zi, iar de poimâine erau deja în cea mai strânsă prietenie. De atunci, toți trei ne-am întâlnit în fiecare seară în fața porții.

O, dar ce fel de conversații au fost, de uneori mi-a fost rușine să mă uit în ochii servitoarei. Și s-a întâmplat că de câteva ori am intervenit și eu în discuție, caz pentru care practicantul avea pregătite bomboane în buzunar și de îndată ce deschideam gura să spun ceva, el îmi vâră iute o bomboană în gură, deși nu aveam intenția de a rosti vorbe dulci. Poate fi considerat păcat pentru literatură că la acea vreme eram încă analfabet și nu am putut să notez unele dintre conversațiile pe care le-am avut în spatele porții.

- Joțo, - îi spune slujnica noastră practicantului - vino după cină, când familia mea se duce la culcare, îți las un șnițel de la cină.

- O, sufletul meu, - a răspuns el - oare mi-e poftă mie de șnițel în acest moment, dar dacă tot ai de gând să-l lași, lasă și niște salată. Mie mi-e poftă de tine, doar de tine. Abia aștept să te strâng la pieptul meu, chiar dacă șnițelul se va răci.

Au fost și alte conversații, chiar mai tandre. Așa îmi amintesc momentul când practicantul a întrebat odată:

- Julio, o să spălați în curând rufele la voi acasă?

- Da o să spălăm, dar de ce?

- Păi, poate ai putea să le bagi și pe ale mele, ca să nu plătesc spălatul.

- Adu-le! - a răspuns ea drăgălaș.

- O, sufletelul meu, cât de bună ești. O să aduc trei cămăși și patru perechi de chiloți, îngerul meu!

În fine, acele conversații mi-au atras interesul, dar mi-au oferit și o anumită instruire practică, care-mi va folosi mai târziu în viață, dar s-au întâmplat și alte lucruri, mai ales duminica după-amiază, când nimeni dintre ai mei nu era acasă.

Atunci intram noi toți trei în sufragerie; pe mine mă așezau pe bancă, iar ei stăteau pe pat. În astfel de ocazii, mie mi s-a părut cel mai util să închid ochii, având mare grijă să nu cad de pe bancă.

Așa că, fiind exersat atât practic cât și pregătit, evident cu învățături despre dragoste, am intrat în viață complet înzestrat și nu e de mirare că m-am

îndrăgostit imediat în clasa I de liceu. Nu am decis însă în mod special, că mă voi îndrăgosti după ce intru la liceu. Dar față de intențiile, pe care mi le-am propus din prima copilărie, aș fi putut s-o fac mult mai devreme. Dar, până la liceu, purtam pantaloni încheiați la spate, așa că nici nu mi-a trecut prin cap să mă îndrăgostesc purtând pantaloni încheiați la spate. Abia când, în primul an de liceu, am primit pantaloni care se încheiau și descheiau cu nasturi în față, am simțit că e vremea să mă îndrăgostesc.

M-am îndrăgostit de Pers(id)a, vecina noastră, pentru că ea locuia și era cea mai apropiată de mine. Persa era pistruiată, purta ciorapi galbeni și avea întotdeauna tocurile deformate la pantofi. Până nu m-am îndrăgostit nici nu i-am dat atenție, dar, din momentul în care m-am îndrăgostit, ea mi-a părut divin de frumoasă și mi-a fost suficient să o văd, chiar și de departe, să-i văd tocurile deformate, ca să mă emoționez și să mă grăbesc să-i ies imediat în cale, să-i întâlnesc cât mai curând zâmbetul de pe fața ei pistruiată.

Ea era fiica profesorului care ne predă aritmetica și care, nu știu de ce, nu avea o părere prea bună despre mine. Avea nouă ani și era în clasa a treia la școala primară. I-am mărturisit dragostea mea într-un mod neobișnuit de romantic. Cu ocazia unui joc de-a v-ați ascunselea, când ne-am ascuns împreună într-un butoi în care mama mura varza pentru iarnă. Acolo, în acel butoi, i-am descoperit sentimentele mele pși, din cauza acelei amintiri, de fiecare dată când trec pe lângă vreun butoi mă emoționez.

Odată ne-am întâlnit după cursuri și am plecat împreună spre casă. Eu i-am oferit o chiflă, pe care, după aceea m-am obișnuit să i-o cumpăr în fiecare vineri, asta pentru că joi după-amiază câștigam câteva parale la jocurile la groapă, eu dovedindu-i astfel, odată pe săptămână, cu o chiflă, simpatia și atenția mea. Cu acea ocazie, am întrebat-o în mod serios:

- Ce crezi Perso, o să vrea tatăl tău să mi te deie dacă-ți cer mâna?

Ea s-a înroșit, și-a dat ochii peste cap și, în confuzia ei, a rupt un catastif în trei bucăți.

- Nu cred! – mi-a răspuns ea cu voce scăzută.

- Și de ce? – am întrebat-o surprins și îndată m-au podidit lacrimile.

- Pentru că ești un elev slab!

I-am jurat că voi buchisi aritmetica zi și noapte, doar pentru a-mi îndrepta notele. Și am buchisit, dar oare voi fi reușit eu singur să cuprind materia în care atâția și-au dedicat puterile – am putut eu oare împăca dragostea și aritmetica? Având de ales între dragoste și aritmetică, eu am ales dragostea, fiind mai ușoară, iar la ora următoare, în loc de un doi pe care-l aveam până acum, am primit un unu.

În joia următoare n-am mai câștigat nimic la jocuri, așa că vineri dis de dimineață m-am strecurat în dulap și am tăiat douăzeci de nasturi de pe hainele de iarnă ale tatălui meu ca să îi vând la școală pentru zece parale, care îmi trebuiau pentru o chiflă. La amiază am așteptat-o pe Persa în fața școlii ei și, însoțind-o, îi recunosc că acum stau și mai rău la aritmetică, pentru că am luat un unu la materia tatălui ei. Ea a replicat imediat:

- Atunci nu voi fi niciodată a ta!

- Trebuie să fii a mea, dacă nu în lumea asta, atunci pe lumea cealaltă! – am exclamat eu aceste cuvinte, pe care le-am auzit câteva zile înainte la un spectacol de teatru.

- Și cum se va putea întâmpla asta? – a întrebat ea curioasă.

- Ne vom otrăvi, dacă ești de acord.

- Și cum o să ne otrăvim?

- Așa, – am continuat eu tot mai hotărât – o să bem otrăvă!

- Bine, – răspunse ea hotărâtă – de acord! Dar când?

- Mâine după-amiază.

- Dar, mâine după-amiază avem școală, – își amintește ea.

- Așa e, – mi-a trecut și mie prin minte. – Nu pot nici eu mâine, pentru că mi-ar consemna absența, iar eu am deja douăzecișipatru, și ar putea să mă dea afară din școală. Însă dacă vrei joi după-amiază, atunci nu avem cursuri nici tu, nici eu.

Ea consimte și convenim că eu voi pregăti totul pentru otrăvire.

Joia viitoare după-amiază, eu fur o cutie de chibrituri de acasă și plec la întâlnirea convenită cu

Persa, de unde vom pleca apoi împreună pe lumea cealaltă.

Ne-am întâlnit în grădina noastră și ne-am așezat pe iarbă, iar din suflet ne-a scăpat la amândoi un oftat adânc, pățimaș și nostalgic. Am scos din buzunar cutia de chibrituri.

- Ce facem acum? – întreabă Persa.

- O să mâncăm chibrituri.

- Cum să mâncăm?

- Uite așa! – răspund eu, iau și rup gămălia cu fosfor, apoi arunc restul, după care o pun pe limbă și mestec pe-ndelete gămălia rămasă.

- De ce ai aruncat restul?

- Păi pentru că e inutil, doar gămălia otrăvește.

Se hotărăște și ea și întinde hotărât mâna. Eu rup gămălia chibritului și i-o dau. Ea o ia și începe hotărâtă să o mestece. După ce a mâncat trei i-au dat lacrimile.

- Eu nu mai pot! Niciodată în viața mea n-am mâncat lemn, nu mai pot.

- Atunci trebuie că ești deja otrăvită.

- Se poate! – răspunde ea. – Dar acum simt cum ceva mă zgârie în gât.

- Ei bine, asta e. Tu ești deja otrăvită!

Am continuat perseverent și am mâncat nouă gămălii, dar și mie mi-a pierit pofta și am simțit că și pe mine mă zgârie ceva în gât.

- Terminat! Acum sunt și eu otrăvit! – am spus solemn, așa cum trebuie spus într-un asemenea moment.

A urmat apoi un moment lung de tăcere asurzitoare, timp în care eu mă gândeam cât este patru ori șapte și nu-mi aminteam deloc, iar ea, nu știu la ce se gândea, dar știu că se scobea în dinții, probabil pentru că i-a rămas o așchiuță de chibrit între dinți. În cele din urmă, ea a rupt tăcerea solemnă cu o întrebare:

- Și acum ce facem?

Întrebarea aceea m-a pus într-o încurcătură groaznică, pentru că am terminat otrăvirea ca treabă principală, iar acum nu știam ce altceva trebuia să facem! În cele din urmă, mi-a trecut prin minte un gând fericit.

- Ști ce, de vreme ce suntem deja otrăviți, hai fă-ți cruce!

Ea și-a făcut cruce, iar eu mi-am făcut la fel.

- Iar acum – am continuat eu – să mergem fiecare la casa noastră. E rușine, știi, să murim aici în grădină. Suntem copii din case mai bune, așa că nu se cade să murim în grădină!

- Așa e! – a spus ea, ne-am ridicat și am plecat.

Toată povestea s-a încheiat însă astfel:

Ea s-a dus acasă și i-a cerut mamei să-i pregătească patul ca să moară. Cu acea ocazie i-a mărturisit că s-a otrăvit, adică a mâncat lemne cu mine. Mama, fără să țină seama de situația ei și nici de sentimente, a spus:

- Ei bine, dacă ai putut mânca lemne în grădină, o să mănâci și aici în cameră!... I-a ridicat apoi fusta și a pornit din partea aceea. ... să alunge acele sentimente care erau sădite adânc în inima lui Persa...

Din cauza acelei bătăi, Persa m-a urât și așa s-a încheiat prima mea dragoste.

\* fragment din romanul *Autobiografie*

**Branislav Nušić**, scriitor clasic, romancier, jurnalist și diplomat sârb, s-a născut la Belgrad la 20 octombrie 1864, într-o familie de *armâni*, cu numele de *Alcibiade Nușa*. Și-a petrecut copilăria la Smederevo, unde a terminat școala elementară și primii doi ani de liceu. A continuat apoi liceul la Belgrad, după care a început studiile de drept mai întâi la Graz (Austria), continuând și finalizându-le apoi la Facultatea de drept din Belgrad. Când a ajuns la maturitate, și-a schimbat oficial numele în *Branislav Nušić*. La nouăsprezece ani a scris prima sa comedie, *Deputatul Poporului*, care, din cauze politice, avea să fie pusă în scenă abia treisprezece ani mai târziu. Din cauza poemului satiric *Două capete*, în care îl insulta pe regele Serbiei Milan Obrenović, a fost condamnat la doi ani de închisoare la Požarevac în 1888, dar a fost grațiat după un an. *Autobiografia* constă din 24 de povestiri, 24 de segmente din viața sa. Cea mai cunoscută piesă de teatru a autorului este *Doamna Ministru*, tradusă și jucată în multe teatre din România. A murit la 19 ianuarie 1938.

Traducere și prezentare: EUGEN D. POPIN





## ANDREI ZANCA (1952 - 2022)

### ȘI ASTFEL STRĂZILE

străbătute prin ani  
nu m-au purtat niciunde  
totul fiind sigilat de stingere

în praful așternându-se  
peste zăpezi, între două viscoliri.

ce credem că ne lipsește  
se lasă ca o perdea  
peste însoțitorul

bănuie dintotdeauna / așteptându-ne  
căci ce e timpul fără trecut și viitor  
într-o lume în care

trupul e o limitare-a iubirii.  
iadul, ce am făcut din prezent.

ziua-n care fiecare va găzdui  
aproapele drept sine însuși

încă departe, și totuși  
nesfârșit de aproape, totul:

venea în întâmpinare mea  
un copil străbătând pajiștea  
doldora de margarete.

de pe colină părea că florile  
îl urmau, pas cu pas

### NETULBURAT

ancorat în abis, deși se spune  
că orice viziune împărtășită

este un pas mai aproape de moarte  
stau pe un mal ascultând apa

atât de intim cu o curgere  
încât, de-aș începe să merg

n-aș putea niciodată străbate până la capăt  
distanța care m-ar apropia cu un pas de moarte

### GRELE

cele mai grele sunt nopțile, poate  
de aceea le-am și traversat în veghe

prăbușindu-mă-n somn abia când toți  
se năpusteau în truda lor zilnică.

și cum pisica e pură pândă  
încercam și eu să te deslușesc  
în ochiul-radar al auzului

însă tu te-ai ivit abia când nimic  
nu a mai fost un trofeu, când  
în pupila de forma inimii

pulsa neștiută moartea  
omenește răsfirată în  
felurile de-a muri.

câți se mai sting azi în patul lor?

---

## NU EU SUNT ÎN PĂDURE

pădurea e în mine, și e cine -  
cine este cel ce aude cântul păsării  
însă însuși nu poate fi auzit?  
dacă nu mă vor găsi nici acolo, unde  
suferința își va fi uitat numele

mai are oare rost să tulbur azi  
memoria unuia care crede  
a mă cunoaște?

și totuși, când dormi nu ești oare doar  
martorul visului, ce te poartă  
în nelimitare ori coșmar  
doar oglinda lui?

ajunge să te trezești, spre a putea trezi.  
fiind tu totul, nu există un altul  
de mântuit, însă el tocmai  
asta nu o știe, nu-i așa?

## OARE CEL CE VEDE

trebuie să dea mai departe ce-a pătruns  
când cumpănind vremea aceea  
a dezolării, disperării  
calvarului, simți

că n-au reușit pe-atunci să distrugă  
un anume miez, pe care azi  
îl demolează întrutotul?

și ce să dai mai departe într-o lume  
surdă la orice sunet în afara  
clinetului și foșnetului

acum, când toți își orientează  
și-și proptesc vlăstarele cu grijă  
și prin propria lor pildă  
*în viață*

la fel cum își mutilează cu băgare de seamă  
cerșetorii odraslele, spre a le asigura  
*reușita*

în viitoarea lor meserie?

## ÎNCET PRIN PĂDUREA

pustie de om. ningea  
peste ultimele frunze nedesprinse.

susur de clepsidră. recluziuni.  
dinspre o iarnă aproape dusă  
în care mulți s-au stins  
de lacrimă la inimă.

în depărtare un corb înscrie note albe  
într-o viață ce găfâie în urmă, cu toții  
fotoni ai autoportretului divin

și mi-au venit în minte vorbele Bunei  
pe când eram copil. trei lucruri  
le lipsesc *smerenia, rușinea și mila*

și-am mers mai departe printre arbori întrebându-mă  
oare așa să fie, să fie astfel încât din puținul  
ce-l avem, să grăim mereu de parcă  
ne-ar amuți plinătatea, de parcă

am fi ultimele frunze nedesprinse  
de-o iarnă ce-și numără  
de pe-acum zilele?

## RĂGAZUL ADÂNC

și-atât de scurt dintre două bătăi de inimă  
aparține morții. însă femeia, ce se contemplă

în apele oglinzii

nu e deîndată străbătută de fiorul  
unui altădată, când se putea privi doar

---

în oglinda apelor

tot astfel, nu luăm în seamă acest interval  
cum între femeia de azi și cea de-altădată  
unduie-n oglindire un chip de nezărit.

### SOMNUL

într-un pat în care s-au stins mulți  
din cei dragi, unde-n vis mereu

imprevizibilul strecurându-se  
din carcerile memoriei, încât

la trezire voi privi lumea  
cu ochii unui om ce  
va pleca curând.

casa goală. doar un pat.  
câteva scaune roase de vreme.  
poate o carte veche, uitată din care

preiau câteva cuvinte  
pe care nu le vrea nimeni.  
și-n zori, așezarea în hăul dintre coline.

două-trei cruci strâmbe.

un hristos ruginit  
de zăpezi  
și ploi

ca tot ce mai rămâne.

### ÎNSEMNAȚI

de eternitate și de clipă cu toții  
doar astfel le pot zări ochii  
în deplina schimbare.

chipuri îndrăgite, de mult stinse.  
neconținut înălțându-se

din adânc, încât

deîndată mă privesc îndelung în oglindă  
însă mitul e metamorfoză, cum fața lor  
aceeași și totuși alta

printr-un surâs abia vizibil.  
nouă, încă străin

și-mi trec mâinile ostenite peste obraz  
de parcă m-aș cufunda la rândul meu  
în ape uitate

### GRAȚIERE

Îți privești singurătatea în ochii cânelui  
De s-ar vedea în ochii tăi te-ar lătra  
De-i fi ticălos ori sfânt te-ar urma

Zace ceva în noi dincolo de bine și de rău.  
Însă aidoma celui slobozit din temniță  
Suntem la urmă grațiați de stingere.

Nu ni se spune când. Nu ni se spune cum.  
Sub privirea minerală a unui zeu obosit  
Hălăduim în acest surghiun

Atât de asemănători  
La răscrucea însingurării noastre  
Încât, dacă ne-am recunoaște, timpul s-ar opri.

Să ne aplecăm așadar, asupra ipocritului  
Astfel ca fățarnicia noastră  
Să fie moneda din gura morții

### NOIEMBRIE. TÂRZIU.

au fost duși la apă, dar nu li s-a îngăduit să bea.

acum s-au dus. s-au stins acasă. subit.  
un privilegiu de care puțini au parte

---

am murmurat, pășind sub desfrunziri  
lăsând în urmă până și mersul, vara  
  
stinsă-n frunza căzută, pasul  
estompat în auz la adulmecarea  
  
zăpezii și deodată nimeni  
nimic nu a mai aparținut morții  
  
în contrapunctul de iarnă la căderea de fulg

### ASCULTĂ

de când mă știu m-am întrebat  
mai întotdeauna, oriunde aș fi fost  
doamne, ce caut eu aici  
  
nicicând însă-n liziera zăpezilor printre arbori  
în miezul răsfrânt de ploaie al verii.  
  
să o iei mereu din loc. încotro  
  
din nevăzut, mi se lasă neliniștea pe umăr  
din nebănuț ocolesc un abis de moarte  
din neauzit coboară noaptea o voce în mine.  
  
acum însă sunt aici pe colină.  
contemplu viața părăsită acolo jos, în așezare.  
anotimpuri se stivuie lent în pupila mea înserată  
  
înainte de a-mi înfășura gândurile în jurul unui  
ciot  
lăsând sângele să-și murmure litania:  
mă auzi? strig printre arbori  
*ha ... se întoarce ecoul ...ha ...*  
aproapele meu, *mon semblable, mon frère*

### ACEST FULG

se insinua dimineața  
când am ieșit dintre arbori pe câmpul pustiu.  
  
ningea și mi-a trecut deodată prin gând că acești fulgi

nu vor cunoaște o altă privire. niciodată de pe acum  
prin însăși însingurarea mea  
în contopire deplină cu un câmp pustiu, acest fulg  
mereu în alt loc decât cel bănuț  
trăindu-și între cer și pământ stingerea înzăpezită  
preschimbând istoria în presentiment  
  
când toți au crezut c-am plecat, eu  
am închis poarta pe dinăuntru

### CE NE DEFINEȘTE

se află undeva adânc în noi.  
  
nu vom afla ce anume, câte vreme  
nu ni se înscrie în vine  
  
siguranța stranie că doar  
moartea ne ține în viață.  
  
era târziu. era august.  
ferigile abia se clătinău  
  
în vântul uscat se oprise  
din crescut până și iarba  
  
când ne-am lăsat lângă un trunchi  
prăbușit murmurând cu buzele  
crăpate câteva vorbe  
de neînțeles.  
  
rețin doar brațul tău  
înălțat ca un rug.  
în tăcerea pârjolită  
huiău pribeag bătăile  
în lemn ale unui cuc, tu  
  
numărându-le pe degetele  
aceleiași mâini, iarăși  
și iarăși, în anii  
  
ce ne mai rămăneau. neînsemnați.  
ecoul lor se întoarce însă azi în seceta  
ce-mi bântuie sângele sleit de drumuri.  
unde ești tu acum?



## MIRELA ROZNOVEANU

De la Operă la Poezie-- Cuvântul ca o formă de libertate

Lucia Cicoară Drăgan -- În dialog cu sufletul meu,  
Editura Amurg, 2023

Pe Lucia o știu de când copiii noștri erau mici, locuiam pe Șoseaua Alexandriei, părinții încă trăiau, iar serile mergeam la Operă să o ascult cântînd. Am scris romanul *Platonina* studiînd cu Lucia partitura operei *Carmen* de Bizet pe care ea o interpreta pe scena Operei române. Nu știu cum aș cânta pe scenă, deși în anii timpurii ai adolescenței visam să ajung solistă de operă, dar Lucia, o mezzosoprană de mare talent și forță, s-a încumetat să facă pasul spre literatură ceva mai târziu în cariera ei artistică. Și asta pentru că ceea ce are de împărtășit trece dincolo de spațiul scenei.

Ne-am împrietenit în troleibuzul 96 care făcea legătura dintre Șoseaua Alexandriei, dincolo de Calea Rahovei, și Operă. Apoi ne-am pierdut una de alta trei decenii, timp în care Lucia a avut grijă de cărțile mele lăsate în urmă, una din ele fiind romanul *Viața pe fugă*.

Vocea ei profundă, dramatică, puternică, cu nimic mai prejos de vocile solistelor de la Metropolitan Opera din New York, m-a urmărit ori de câte ori am mers la Met la un spectacol. De fapt Luciei nu i-a păsat de contracte cu Met sau Scala din Milano. A fost fericită cu turneele europene și scenele din România. Când a avut de ales Scala, cu ani de separare

de familie, ea a ales familia. O altă prietenă a mea, Aurora Cornu, a făcut la fel. Când a avut de ales între Hollywood și bărbatul ei Aurel Cornea, ea l-a ales pe Aurel. Pe prima pagina din *The New York Times* cu *Genunchiul Clarei* în februarie 1971, cu o cariera de film internațional înainte, Aurora a luat avionul de la New York spre Paris și nu spre Hollywood, California.

Ceea ce a condus-o în viață pe Lucia a fost plăcerea de a-i face fericiți pe cei care o ascultă în sala de spectacole și de a-i face fericiți pe cei pe care îi iubește și o iubesc. Este greu să găsești un artist care nu vrea glorie absolută. De obicei artiștii sunt egoiști și sacrifică totul. Cartea de față oferă crâmpie din acest mister al divei în dialog cu sinele.

Soliști de operă care scriu literatură nu este apoi un fenomen nou. *The Inner Voice: The Making of a Singer* de René Fleming, este una din cărțile la care mă refer, ca și la aceea a Catarinei Hancock, poetă și solistă de operă din Lexington, Kentucky care de curând a publicat *I Gave Myself The World*, volum de poeme care evidențiază frumusețea analizei introspective și armonia, aș zice conflictuală, dintre arta cântului și a scrisului. Ca și în cazul cărții de față, poemele sunt o conversație între arta sufletului exersat în muzică și arta poeziei, cu toate sinuozitățile inerente. În *The Monster I Am Today*, faimoasa solistă de operă Leontyne Price vorbește despre viața transpusă în vers și operă. Jacqueline Cobian West, o altă cântăreață de operă recunoscută, a devenit în paralel poetă și autoare de romane de success. Nu m-am gândit niciodată că muzica este coercitivă și că, de fapt, cuvântul este o formă de libertate. Dar pe scenă, într-adevăr, solistul de operă trăiește într-o chingă monstruoasă-- aceea a partiturii, care trebuie interpretată perfect, a vocii care trebuie să sune perfect, a mișcării scenografice perfecte, a concordanței cu orchestra, indicațiile regizorale, ansamblul și ceilalți soliști cu care interacționează. O măsură greșită, o notă falsă, o intrare ratată și tot echilibrul muzical se prăbușește. Pentru un solist obligat prin definiție să respecte regulile de fier ale interpretării muzicale și scenice, cuvântul este într-adevăr o formă de libertate.

Dar mai este ceva special pe care vreau să îl amintesc aici și anume relația dintre solistul de operă și libretele pe care le rostește muzical pe scenă și care



ii modelează practic subliminal expresia verbală. Opera, se spune, este ultimul refugiu al stilului înalt. Atât muzical cât și liric. Silabele libretului operei sunt importante, ele dau solistului abilitatea de a cânta, de a-și trimite vocea către imensitatea sălii de spectacol.

Legătura dintre poetul-libretist, compozitor și solist este indestructibilă. Nu era deci posibil ca libretele operelor interpretate peste trei decenii pe scenele operelor să nu își lase amprenta în textele pe care Lucia Cicoare Drăgan le vede ca pe o eliberare de sunete și constrângerile scenei. Majoritatea poemelor ei sunt practic fundamente textuale lirice pe care în viitor se vor crea sau compune lieduri. Solistă de operă și mai nou regizor de operă, Lucia este și compozitor. Cred că în final va trebui chiar ea să scrie muzica acestor lieduri. Poemele de față sunt texte pentru lieduri sau fragmente de librete ale unor opere posibile.

Rîndurile cu care se deschide cartea constituie un imn, un *te deum* de mulțumire--*Mulțumirea a bătut la poarta mea / Și tare mult m-a-nveselit venirea ei / De multe ori pe drumuri porneam / S-o caut, să-mi cer iertare / Că n-am știut niciodată/ Să-i zâmbesc. // Tremură anul care trece/Ce repede te-ai dus anul meu frumos/Te regret acum și mâine și poimâine /Și de-acum mai tot mereu/ Lumea este sunet. /Doamne-Îți mulțumesc! /Văd acum un cer splendid / Chiar de nu e tot senin/Vreau s-ascult mereu, mereu, / Simfonia timpului meu. Lumea fiind sunet, iar timpul fiecăruia dintre noi practic o simfonie unică, nu ne putem oare imagina acele sunete polifonice ale simfoniei personale?*

Lieduri reale urmează în avalanșă -- *Chiar și eu mă-întreb și-acum /De ce mereu, mereu adun, /Spini și lacrimi pe-al drum/Când e viața doar o boare /Doar tresari și ea dispare. (Și iată-mă ajunsă);Vreau s-aprind din nou în mine / Minunea visului pierdut. /Vreau să-mi fac din zâmbet scut, / Vreau s-alerg cu bucurie / În poiana primăverii / Să-mi culeg spre amintire / Toate florile de gând. (Popas). Comuniunea cu natura, sentimentul trecerii, invocarea baladei se transcriu în texte pe care se pot chiar compune balade: *Protectorul mioarelor / Să redai păstorilor /Dragostea cântărilor. /Cântă vântule prin trestii/Syrinxului să-i dai de veste / Și să-i spui că bietul Pan / Prea împovărat de ani/ Te mai caută și acum, / Meșterind cu dar ceresc / Cântec**

*dulce românesc. (Speranță)*

Alte lieduri stau ascunse în confesiunea lirică -- *Poartă-mă Doamne, / În pașiștea frumoasă / Cu susur de izvor / Și miresme de flori. /Poartă-mă Doamne, /Undeva, departe, /Unde răul nu m-atinge /Numai gândul bun și dulce. / Poartă-mă Doamne-ntruna / Să ascult mereu, mereu /Muzica din universul meu. (Dorință); *Bucură-te dimineața, /Când ți-e dat ca s-o mai vezi, /Bucură-te ziua, /Când saluți lumina, /Bucură-te seara, /Când săruți iubirea, /Bucură-te noaptea, /Când se-adună pacea, /Bucură-te mereu, că poți vorbi /Cu Dumnezeu. /Pâinea s-o împarți cu-ai tăi, /Bucurie, fericire. (Bucură-te)**

**De ce scriu?** explică scrisul ca o eliberare din sclavia scenei. A fi om și mai ales om liber este egal cu posibilitatea de a te exprima și prin cuvinte, nu doar prin sunete, de a exprima și sentimentele personale nu doar pe acelea înscrise în partitura muzicală -- *De ce mă-ntrebi, /De ce scriu? /Scriu o vreme pentru mine /Fiindcă viața mi-a fost dată /Să fiu sclava scenei mele. /Ani la rând am colindat /Printre partituri splendide. /M-au atras ca prin minune /Până n-am vorbit cu nimeni /Doar cu ele viețuiam. /... Asta-i viața de artist /Mută și ascultătoare; /Dar când intri-n libertate /Vrei să te afirmi ca om /Să te-exprimi prin cuvinte, /(...) Nu-i orgoliu, nu-i trufie /Dară sufletul meu spune /Că mă simt acum mai bine /Când arunc dureri din mine...*

Alte fundamente textuale lirice pentru compoziția unor lieduri precum **Clipă dulce** (*Clipă dulce tu ne dăruiești / Miracol de iubire. / Clipă dulce când te duci / Vâl din lumi de vis alungi. / Clipă dulce de-aș putea / Te-aș păstra /Clipă dulce nu pleca...*), **Dulce pasăre măiastră** (*Dulce pasăre măiastră /Tot mai scurt e zborul tău... /Ce-ai pățit.../ Ai obosit... /Unii tot se miră-ntruna /Că mai vreau să mă înalț; /M-au și prins în colivie /Să mai stau să m-odihnesc, /Dar eu tac și prind putere /Gratiile să zdrobesc.*), **Valul val** (*Neliniștea îmi sfarmă / somnul, /Zgomotul în cercuri alungă /Muzica de val. /Tu mă-nsoțești în călătorii nocturne, /Fredonându-mi muzica de val. /Cum să fac auzul să-l astup /Pe tine să te-ascult? /Tu te înlănțui în muzica de val /Sfidând vacarmul. /Și eu ascult valul val ...) chiar obligă -- cel puțin pe mine -- să imaginez muzica pe care vor fi interpretate.*

Avem în față jurnalul liric al unei voci și o colec-

ție de fundamente textuale lirice pentru muzica de lieduri. Chiar dacă a vrut să se elibereze de muzică prin cuvânt, Lucia a ajuns până la urmă tot la muzică. Sper să ascult într-o zi liedurile compuse de Lucia Cicoare Drăgan pe propriile ei texte, în interpretarea vocii ei profunde, cu un timbru inegalabil, de o bogăție și profunzime unică.



## VASILE GOGEA

Cînd ultimul soldat...

\*

...cînd

ultimul soldat de pe Planetă

se va împușca

cu ultimul glonț

nemaivînd în cine să tragă

– chiar și Dumnezeu părea că dispăruse –

atunci

va exploda întregul Cosmos

și – difuz, răspîndit în noul Univers –

va străluci ca un fulger

ultimul Vers...

\*



## ZENOVIE CÂRLUGEA

„PETRU URSACHE.  
CĂRTURARUL CU PRIVIRE ALBASTRĂ.  
Omagiu de suflet”  
(Editura EIKON, București, 2023, 491 p.)

După ce, începând din ziua fatidică de 7 august 2013, cunoscutul Petru Ursache a devenit, prin eroare și băjbâială medicală, „*Dalbul de pribeag*”, la nici trei luni după împlinirea vârstei de 82 de ani, devotata sa consoartă și scriitoare de atitudine, Dana MAGDA URSACHE, i-a cultivat amintirea în mod excepțional, fără precedent, după câte știm noi, în cultura românească.

Singura „rană luminoasă” din viața d-sale, Petru Ursache a fost deopotrivă omul pereche într-un destin fabulos de familie și adevărat *mentor* pe multiple planuri, de unde incomparabila pierdere suferită, cu credința jumătății rămase că sufletele lor se vor reîntâlni într-o viațuire eternă: „Bătrânul m-a sfătuit cum să trec peste eșecuri, ca să nu le spun dezastre. A făcut în așa fel încât în viațuca mea să fie mai multă bucurie decât supărare, mai multă fericire decât durere. A făcut în așa fel ca eșecurile noastre profesionale, ale lui și ale mele, să pară un fel de glume proaste ale politrucilor. M-a lăsat să cred că nu voi fi perdantă pe viață. Poate că a auzit «sunetul» prozei mele din *Astă-vară n-a fost vară...*, dar iluzia asta m-a salvat. Iubirea lui îndelung răbdătoare, îndelung binevoitoare, îndelung altruistă. Așa cum scrie la *Corinteni*, 13, 4-8: «Dragostea nu cade niciodată.»”

Și încă, din aceleași *Speranțe și exasperanțe*, care țin loc de prefață: „Era dăruit cu harul blândeții și al smereniei Bătrânul meu. Avea îngăduință pentru colegii mai tineri și mai «prostice». Dar n-a mers pe calea toleranței. Pe activiști și pe securiști nu i-a tolerat (vedeți numele lor în cărțile lui Luca Pițu, n.n., ZC). Îngăduința n-a considerat-o bună în cazul lor. Îi cunosc bine și fața blândă, și fața categorică./ Conștiința etică i s-a părut mai importantă decât cea civică.”

Refuzând traiul de lux, pe care mulți sub valoarea lui îl aveau prin pragmatism, delațiuni și complicități, profesorul și gânditorul a rămas, așadar, simplu membru în „Clubul păguboșilor” fondat de Paul Goma... Multe aspecte din viața de familie („familie de scriitori” – Iordan Datcu), cu implicații sociale, culturale, politice, se pot găsi în cărțile de atitudine ale prozatoarei și diaristei Magda Ursache, precum *Universitatea care ucide* (1995), *Strigă acum...* (2000), *Rău de România* (2003), *Bursa de iluzii* (2005) ș.a....Și, în ciuda îndemnului paulin privind iertarea, venit din partea duhovnicului pr. univ. dr. Ioan Teșu, scriitoarea nu poate uita/ ierta mârșăviile și mizeriile unor contemporani, mereu activi în dimensiunea lor „diavolească”, „dobitocească” și „omenească”, mai puțin în trăire „duhovnicească” (cele patru feluri e viațuire definite de prietenul de familie, regretatul Vasile Andru).

„Eu m-am simțit atât de bine în cuibul albastru din ochii lui Petru, vreme de cincizeci de ani”, mărturisirea autoarea într-o convorbire cu Caterina ei, din viața căreia Magda U. vrea să facă un roman. Este vorba de metaromanul în două volume scris la vreme de pandemie, intitulat „*Ars expectandi*” (Eikon, I, 2021, 228 p.; II, 2022, 321 p.), dedicate, pe rând, „lui Petru, într-adins” (I) și „lui Petru, mereumereumereu, într-adins” (II), nimeni altul decât „Bătrânul”, iubitul consort, cunoscutul etnograf, estetician, folclorist, filosof al culturii și universitar Petru Ursache, căruia i s-au editat, prin osârdia vrednicei împovărate și devotate soții, nu mai puțin de șaisprezece cărți, mai multe decât ar fi tipărit el fiind în viață, după cum s-a exprimat preotul duhovnic Ioan Cr. Teșu de la Facultatea de Teologie a Universității Cuzane. Se cuvine să le amin-



tim, cu precizarea că, între cei care „au lăsat cărțile lui Petru să vină la ei”, ne numărăm și noi, prin bunăvoința vrednicei editoare, dedicând comentariii unora dintre acestea (lui Petru Ursache noi în dedicam un prim comentariu la volumul „Eseuri etnologice” în „Luceafărul” din 1986) : *Etnosofia* (2013), *Gastrosofia sau bucătăria vie* (2014), *Etnofrumosul sau Cazul Mărie* (2014), *Etnoestetica – Mic tratat de estetică a artelor oralității* (2014), **Moartea formeii. Eseuri etnologice** (2014), *Antropologia, o știință neocolonială* (2014), **Miorița. Dosarul mitologic al unei capodopere** (2015), *Omul din Calidor*, ed II, cu un Cuvânt înainte de Magda Ursache (2015), *Mic tratat de estetică teologică* (2016), *Istorie, genocid, etnocid* (Ed. I, 2017; ediție integrală, 2019), *Titu Maiorescu esteticianul – Studiu hermeneutic* (2017), *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic* (2018), *Înamorați întru moarte sau erosthanatos la Cezar Ivănescu* (2018), *Etnoistorie și imagologie* (2019), *Pulberea de aur* (2020).

Se adaugă la acestea, cele două cărți-document, în format de album, masive, editate tot la Eikon: *Petru Ursache – omul cel bun al culturii românești. Apaos* (2016, 608 p.) și *Petru Ursache. Cărturarul cu privire albastră. Omagiu de suflet* (2023, 491 p.).

Bucurându-se de o prezentare grafică aleasă și înmănușind scrieri despre cărțile Bătrânului și evocări de suflet, „PETRU URSCHE. CĂRTURARUL CU PRIVIRE ALBASTRĂ” se constituie într-un „Omagiu de suflet” adus marelui etnosof și gânditor privind valorile perene și specificul românesc, amenințate de tăvălugul globalismului. Bunăoară, Iordan Datcu scria, printre altele, despre „modelul” catalizator Mircea Eliade, căruia Petru Ursache i-a deslușit „sistemul mitologic” (componenta cosmogonică și cea antropologică), din perspectiva sacrului, analizând toate „nivelurile definiției” (mitului) și conchizând că „mitul este povestea unei faceri și o narațiune sacră”: „Conturarea profilului lui Mircea Eliade a necesitat și schițarea portretelor modelelor sale formatoare, a personalităților elective Mihai Eminescu, B. P. Hașdeu și Constantin Brâncuși” (Iordan Datcu, *Petru Ursache*, Eikon, București, 2016, pp. 68-79). Același autor, cel dintâi monografist („o sui generis

monografie” – Leonard Gavriliu), considera lucrarea „Istorie, genocid, etnocid” (2019) „o carte pentru neuitare” (pp. 137-140). Scriind și noi despre această carte zguduitoare, observam că savantul etnolog, esteticianul și istoricul literar „readuce în atenție «tema martiriului» care l-a obsedat pe autor încă din anii tineri, el însuși străbătând «infernul» unei epoci în care abuzurile de orice fel și amputarea morală deveniseră politică de stat. Conștient că «drepturile omului implică necesar și logic drepturile neamului, adică adevărul general uman, același pentru toți, împotriva comunismului distrugător de lume și de istorie», gânditorul Petru Ursache a militat pentru o analiză profundă a mecanismelor istoric-sociale și politico-ideologice, ce-au permis monstruozi-tatea unui simulacru de organizare statală, captivă unei rețete totalitare de import și total străină de tradiția românească, generând o societate pe măsura imposturii ideologice cu punct de plecare în «Scriptura stalinistă» (cum aprecia L. Bлага în romanul „Luntrea lui Caron”), cu racilele ei prelungindu-se până dincolo de revoluția postdecembristă. Mai concret, după «crima istorică de la 23 august – 12 septembrie 1944», a început procesul de comunizare a României în expectativa unui Occident către care se îndreptau, în zadar, speranțele rezistenței românești. Toată această «radiografieră» lucidă și plină de avertismente amare o întâlnim în cartea lui Petru Ursache, a cărei primă ediție a apărut în 2010, urmată de cea din 2017, iar acum, într-o ediție integrală, la Editura Eikon, în 2019, 582 p.” (*România totalitară: „Istorie, genocid, etnocid”* de Petru Ursache, pp. 41-44, în „Portal-MĂIASTRA”, XV, nr 3/60, 2019).

Sau scriind despre „*Pulberea de aur*” (2020), în esul „Petru Ursache – Omul bun al culturii românești”, conchideam: „Iată-l, așadar, și în această a 16-a carte postumă, pe profesorul și gânditorul Petru Ursache drept un spirit de asumată atitudine intelectuală, mereu într-un dialog nemijlocit și analitic cu marile valori culturale ale neamului românesc, apărător intransigent al tradițiilor culturale într-o tulbure actualitate, *spirit de veghe* la hotare culturale de neam românesc, analist etnofolclorist (și în varii domenii conexe) de limpezimi

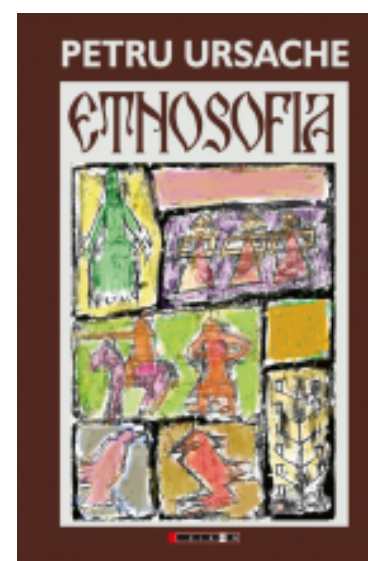
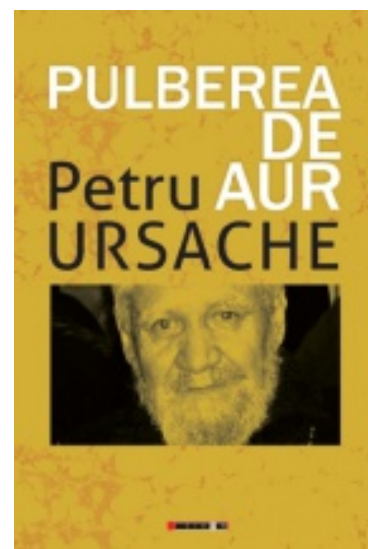
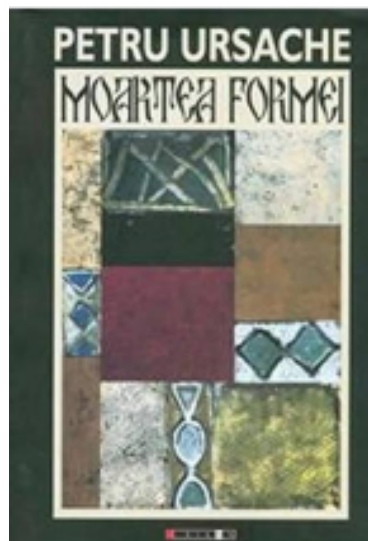
academice, cu o mirobolantă dezvoltare a ideilor, scriind cu cerneala de suflet a credibilității și cu conștiința unui nepătat românism./ În neașezatele vremuri ce le trăim, călăuzitoare fie-i amintirea!”(Ib., nr 4/2020).

Albumul documentar de față cuprinde articole (cronici, recenzii, evocări, însemnări) ale unor autori prezenți și în lucrarea de profil precedentă: *Paul Aretzu, Iordan Datcu, Gheorghe Grigurcu, Cornel Nistea, Marin Ifrim, Ioan Cr. Teșu, Mircea Popa, Adrian Dinu Rachieru, Valeria Manta-Tăicuțu, Remus-Valeriu Giorgioni, Leonard Gavriliiu, Vasile Gogea, Lucian Mănăilescu, Ion Lazu, Alexandru-Ovidiu Vintilă șamd.*

Există și nume de cronicari noi, precum *Dan Angheliescu, Lorena Craia, Ana Dobre, Iulian Chivu, Zenovie Cârlogea, Ion Țicalo, Vladimir Udrescu, Mihai Miron, Lucian Vasiliu, Sterian Vicol, Paula Romanescu, Florentin Popescu, Virgil Rațiu, Dumitru Ungureanu ș.a.* Precum prezentă este și Magda Ursache cu mai multe articole, în cele două cărți, precizând într-un „Epistolion” din recenta culegere-album: „Am încercat în tot timpul ăsta, de aproape zece ani, să nu pun pe umerii prietenilor o povară grea: moartea lui și durerea mea. Însă ei n-au dorit să mă lase singură.”

Nu, Magda Ursache, nu ai fost și nu vei fi niciodată singură, nici în privința operei tale, dar mai ales în admirabilul „omagiu de suflet” pe care îl aduci, iată, la zece ani de la despărțirea de „Cărturarul cu privire albastră” / „Omul Bun al Culturii Românești”, a cărui statură este mereu trează și mereu în strălucire la hotarul valorilor și spiritualității românești, răspunzând, prin întreaga sa viață și cu toată opera, în acest început de mileniu III globalizant, unor mari provocări, incitări, reășezări ideologice și doctrinare...

*Tg.-Jiu, august 2023*







## GHEORGHE SCHWARTZ

### Artiștii din «Grupul Bicicleta Bordo»

Cine se învâрте cât de cât constant prin galeriile de artă, colecționar ori simplu amator de frumos, snob ori cunoscător adevărat, nu este străin de lumea negustorilor de tablouri. Ca să nu mai vorbim de cei ce văd într-o lucrare a unui pictor celebru una dintre cele mai rentabile moduri de plasare a banilor. (Dar și dintre aceștia nu sunt doar afaceriștii sau bogații doritori să-și etaleze și în felul acesta averea, ci și persoanele gata să se îndrăgostească de un portret ori de o natură moartă deosebită, persoane cu o importantă cultură în domeniu.) Și, nu în ultimul rând, trebuie să amintim aici că oamenii fac tot felul de colecții și, de multe ori, devin chiar dependenți de pasiunea lor. Unii colecționează timbre, alții monede, unii doresc să viziteze cât mai multe țări, alții să numere cât mai multe femei în viața lor. Asta chiar dacă deplasările sunt câteodată nu numai complicate, ci și riscante, asta chiar dacă acei amanți fierbinți nu investesc neapărat și sentimente în relațiile lor. Și, mai trebuie să specificăm, înainte de a aduce vorba despre Georges Dumas ori despre Greg Lazar Popovici, și faptul că există colecționari pentru care obiectul pasiunii este atât de puternic, încât sunt dispuși să facă până și investiții păguboase, doar pentru a-și completa seria de obiecte dragi. Sunt și colecționari afaceriști

pentru care obiectele lor trebuie să poată fi vândute cu câștig. În final, mai este de observat că există serii infinite și serii limitate. Nu poți avea mai multe simfonii de Brahms decât cele patru compuse de acesta, dar poți găsi întotdeauna noi și noi interpretări ale lucrărilor existente.

După această atât de lungă introducere, cu specificări atât de banal cunoscute, să revenim, în sfârșit, la domnii mai sus pomeniți! Despre care îndrăznim să credem că nici nu ați aflat că există. Nici după ce presa a vuit despre șirul de decese premature ale unei serii suspect de mari de artiști. Credem că nu ați pus în ecuație numele lui Popovici, un nume ce nu apare nici în lista celebrilor negustori de artă, de la cele mai cunoscute cum ar fi familia Wildenstein: Nathan, Georges, Daniel, Alec și Guy. (O afacere veche de aproape 150 de ani, condusă de reprezentantul celei de-a treia generații [Daniel] și secondat de tinerii săi fii, Alec și Guy, astăzi unica firmă a cărei activitate continuă în maniera grandioasă a celor mai importanți comercianți de artă de odinioară, cum apare și pe Google.) Și nu-l veți găsi pe Greg Lazar Popovici nici măcar inserat în cataloagele marilor licitații ori în istoriile atât de fascinante ale lui Ambroise Vollard, ale negustorului de artă londonez Anthony Crichton-Stuart, ale uimitorului Serghei Șciukin sau alături de Mihai Nicodim din Los Angeles. Ori de discretul Georges Dumas din Paris.

Da, un anume Georges Dumas, prezent frecvent la târgurile de artă, chiar dacă nu unul cu posibilități foarte mari de achiziție, a făcut o sesizare la poliție că la ultimele ediții au fost oferite lucrări ale lui Dan Alexander și Ben Brown, care până nu de mult nu au intrat în sfera de activitate a marilor Case de Licitație. Apoi și lucrări de Jean Prokovetz, un alt anonim. Prețurile de strigare au fost neobișnuit de mari pentru lucrările unor necunoscuți. Ceea ce i-a atras atenția lui Dumas a fost că toți cei trei artiști au murit în condiții misterioase doar cu câteva săptămâni în urmă. Toți trei! Numitul Georges Dumas locuiește în Montparnasse și pretinde că în casa străbunilor săi s-au perindat de-a lungul timpurilor numeroase celebrități ale artei, dar și numeroși membri ai boemei și adaugă că i-a cunoscut personal pe Ben Brown și pe Jean Prokovetz. Poate și pe Dan Alexander, lucru de care nu este chiar sigur. Însă, da, ceilalți doi i-au

pășit de multe ori pragul. (Cum familia Dumas posedă o cunoscută plantație de vii și cum încăpătoarea ei locuință din Paris este deschisă de mai multe generații pentru boema locului, domnul Georges Dumas este un martor credibil. Comisarul de poliție, Doctor Rognavaldur Psak, a luat declarația domnului Dumas chiar la domiciliul acestuia și s-a putut convinge că, într-adevăr, doar cât a servit o cafea, prin salonul cu pereții tapetați cu tablouri s-au perindat nu mai puțin de șapte indivizi ce păreau a fi artiști. Și ce păreau a fi obișnuiții casei.)

- Sunteți un om bogat, i-a spus la plecare gazdei, arătând la tablourile de pe pereți.

- Sunt un om norocos, i-a răspuns Dumas, nu înainte de a face prezentările. Oficialul s-a declarat onorat, deși numele artiștilor de față nu-i spuneau nimic. Și nu erau doar „tinere speranțe” printre oaspeții ce continuau să tot vină, ci chiar și oameni trecuți de vârsta a doua.

Comisarul Doctor Rognavaldur Psak a plecat, iar domnul Georges Dumas n-a mai auzit de el până ... până ce tot domnul Dumas l-a căutat pentru a-l informa că la ultima licitație de artă a unei importante Case au fost oferite spre vânzare și patru lucrări ale lui Lars Kopengut, pictorul găsit mort în atelier cu doar două săptămâni în urmă. Kopengut a trăit la limita extremă a sărăciei, din cauza abuzului de alcool, fiind oricând dispus să ofere un tablou pentru o sticlă de poșircă. Poliția a confirmat că pictorul a murit în urma unei mari cantități de droguri găsite în resturile de lichid dintr-o carafă, dar cercetările n-au dus niciunde. Și, iată, a spus domnul Dumas, picturile lui Kopengut, neluate vreodată în seamă, s-au vândut după dispariția artistului la prețul unor capodopere. Aceasta a fost cea de a patra apariție recentă la o mare licitație a cuiva până atunci anonim, dar declarat maestru aproape imediat după ce a decedat în condiții misterioase. Comisarul Doctor Rognavaldur Psak a luat la cunoștință. Și iar nu s-a întâmplat nimic.

Atunci, Georges Dumas s-a adresat presei: era sincer îndurerat de moartea suspectă a patru tinere talente (mai ales de moartea lui Lars Kopengut, căruia i-a suportat ani de zile bețiile, de talentul căruia era ferm convins, însă pe care l-a văzut mereu profund disperat, „incapabil să se acomodeze cu lumea aceasta,

nefericit că nimeni, nici măcar tovarășii săi de pahar, nu-i pricepeau desenele, ba de multe ori chiar râdeau de ele”.

Mai târziu, a părut de neînțeles cum de a stârnit atât de târziu interesul mediei succesiunea a patru decese dubioase a unor indivizi din boema de pe Monparnasse. „Fiindcă acolo, printre bețivi și exaltați, viața atârnă mereu doar de un fir” i-a răspuns unui jurnalist Adolph Daniel Pleasure, un judecător cu foarte mare experiență. Afirmație socotită total nesatisfăcătoare de către Jean-Paul Wantziger, tânărul ziarist care a găsit în subiectul acesta lansarea strălucitoare sale cariere de mai târziu. Punând evenimentele cap la cap, după ce a petrecut mai multe zile ca invitat al domnului Dumas, Wantziger a pornit un serial dur, acuzând organele de cercetare că mușamalizează faptele unui probabil criminal în serie. Care ar putea oricând face noi victime. Articolele sale au fost atât de vehemente cum numai un autor tânăr și fără frică poate să scrie. La început, au apărut doar în *Finalement*, o gazetă cu un tiraj mai degrabă modest, dar care, după apariția a numai patru episoade despre „Crimele asupra artiștilor”, a stârnit și interesul unor cotidiene importante, iar Wantziger a devenit redactor asociat acolo unde doar cu puțin timp înainte nici n-a visat să poată vreodată semna. Da, junele Wantziger a reprezentat bulgărele care a declanșat avalanșa. Avalanșa care a măturat totul din cale.

În goana sa triumfală spre glorie, Jean-Paul Wantziger n-a cruțat pe nimeni, nici măcar pe Georges Dumas, cel care l-a găzduit și i-a furnizat primele informații. Jurnalistul și-a amintit că pe pereții gazdei sale, printre atâtea tablouri, a văzut atârnate lucrări și ale pictorilor morți. Nici Ben Brown și nici Jean Prokovetz - și cu atât mai puțin veșnic beatul Lars Kopengut - nu au avut până mai ieri un statut care să le îndreptățescă lucrările la alăturarea cu celelalte tablouri afișate, în vreme ce multe alte lucrări ale unor pictori astăzi cunoscuți stăteau stivuite pe lângă pereți. În fața comisarului, Doctor Rognavaldur Psak, Georges Dumas a spus că locuința sa din arondismentul 6 se află acolo de când *Jardin du Luxembourg* încă nici n-a existat. Adică vechea clădire are o vârstă atestată de peste cinci veacuri. (Între timp, desigur, a mai fost renovată, mai ales că fusese și ea grav avariata de un incendiu în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.)

În toată această vreme, familia Dumas a locuit acolo, doar bărbații mai deplasându-se la podgoriile pe care le dețineau din moși-strămoși. Și tot de vecuri, în casa aceasta s-au perindat artiști - nu numai pictori - fiind normal să-și semneze trecerea oferindu-le amfitrionilor câte ceva din producția lor.

- Nu asta este problema, a replicat comisarul doctor, problema este... Adică se ridică două întrebări: prima - cum de aveți pe pereți tablouri ale celor patru pictori morți în condiții suspecte...

- Din păcate, nu am nicio lucrare de Dan Alexander!

- ...morți în condiții suspecte, adică de ce acești până mai ieri necunoscuți ocupă locuri privilegiate pe pereții dumneavoastră?

- Adică, vreți să spuneți că...

- Iar a doua chestiune: cum de dumneavoastră, despre care spun specialiștii... adică experții, nu oricine... că sunteți posesorul unei adevărate averi colosale formate din operele de artă pe care le aveți, nu ieșiți niciodată la lumină cu...

- Adică, vreți să spuneți că eu... că eu sunt suspectul pe care...

- Da. Până ce voi primi răspunsuri rezonabile la cele două... la cel două chestiuni. Vă mai aduceți aminte că la precedenta mea vizită, am remarcat că sunteți un om bogat?

Doctorul comisar se felicita pentru perspicacitate, chiar dacă până la atacurile tânărului Wantzinger nu a dat curs acestui caz.

- Noi, adică familia mea, am adunat nenumărate lucrări de artă în decursul atâtor...

- V-am spus că nu asta e problema. Deși... Deși, se spune că dețineți și lucrări nedeclarate ale unor titani ai artei, lucrări dispărute din circuitul public.

Dan Alexander, Ben Brown și Jean Prokovetz au fost găsiți fără suflare prin aprilie-mai, iar Lars Kopengut la începutul lui iunie. Lângă leșurile TURTUROR celor patru erau sticle cu băutură conținând și o substanță comună pe bază de arsenic folosită pentru stârpirea șoarecilor. În general, această otrăvă nu are efecte letale la om decât în combinație cu alcoolul. Așadar, cel ce a comis crimele nu putea fi decât cineva aflat în relație cu victimele, posibil chiar obișnuind să bea împreună cu ele.

Tânărul jurnalist Wantzinger a fost cel ce a de-

clanșat subiectul în presă, subiect ajuns pe primele pagini ale ziarelor și în reportajele mai multor canale de radio și televiziune; tânărul jurnalist Wantzinger a fost și cel ce i-a indicat polițistului suspiciunea față de numitul Georges Dumas; dar tot tânărul jurnalist Wantzinger a fost și cel ce a izbăvit de vină fosta sa gazdă. Când Dumas a fost arestat drept principalul suspect al celor patru crime și media a înhățat cu nesaț subiectul despre „monstrul ucigaș în serie”, Wantzinger, care nu putea pierde faima de declanșator al explozivului caz, a întrebat cum se explică faptul că acest „suspect declarat acum de mai toți cunoscătorii și necunoscătorii” a fost cel ce a sesizat primul morțile celor patru victime, sesizarea făcută chiar la comisar și, văzând că alarma sa nu a fost luată în seamă, tot același suspect a fost cel ce a sesizat presa, mai exact pe însuși Jean-Paul Wantzinger. Da, tânărul jurnalist l-a pus sub lumina celor mai puternice reflectoare pe Georges Dumas și tot el a fost cel ce l-a scos de sub acuzație. (Ceea ce l-a făcut să-și înțeleagă adevărata putere, aceea de a putea plasa după bunul său plac o dată că negrul este negru, altă dată că negrul este alb. Sau verde. Sau roșu.)

Într-un interviu pe postul ȘTIRI+, Wantzinger a pretins că are soluția pentru găsirea criminalului, când la licitația de la *Bicicleta Roșie*, de altfel o Casă de Licitație cu un renume nu tocmai bun, au fost prezentate două pasteluri de Lars Kopengut. Mergându-se pe urma proprietarului lor, s-a ajuns la domnul Greg Lazar Popovici, unul dintre numeroșii colecționari de obiecte de artă nelipsiți de la licitații chiar când se propun lucrări ale unor mari maeștri la care știu că n-au puterea financiară de a concura cu reprezentanții unor instituții ori persoane fizice din cercurile cele mai influente. La sugestia lui Wantzinger, comisarul a ajuns la domiciliul celui Popovici, dar nu a găsit alte lucrări ale vreunuia dintre cele patru victime ale criminalului în serie, iar Popovici a declarat că l-a întâlnit de mai multe ori pe Kopengut, „un tânăr extrem de talentat, dar mereu subiect de batjocură a celor din jur”, că i-a fost milă de disperarea și de singurătatea „bietului om”, că au petrecut câteva seri împreună. Când s-au întâlnit ultima oară? Cu o seară înainte de decesul pictorului, când venind pe bulevardul Saint Michel, l-a găsit sprijinind un zid; omul era palid, nu părea beat, „iar în ochi i se citea o



disperare atât de mare” cum Popovici n-a mai văzut. Cele două pasteluri le-a propus la vânzare tocmai „din cauza acelei priviri ce-l urmărea mereu și pe care nu o va uita niciodată”. Cu atât mai puțin mai dorea să aibă în casă ceva ce să-i reamintească de acei ochi îngroziți. Nu l-a mirat că a obținut pe acele două lucrări un preț atât de mare, fiind vorba totuși de pastelurile unui cvasi necunoscut? Păi, Lars Kopengut nu mai este un „cvasi necunoscut” după ce numele său a ajuns de atâtea ori în prim-planul presei! Răspunsuri rezonabile și credibile. La Greg Lazar Popovici n-au fost găsite alte lucrări ale „disperatului Kopengut” și nici ale altuia dintre „artiștii victime ale ucigașului în serie din Montparnasse”, cum au intrat abrupt în cunoștința publicului cei patru subiecți atât de vehiculați în mass-media. Iar „bestia criminală băntuie liberă și este gata să atace din nou!”

Așadar, Wantziger n-a făcut decât să se laude când a declarat la ȘTIRI+ că are soluția pentru găsirea criminalului. Tânărul jurnalist s-a înălțat prea sus, câtă vreme aripile îi erau încă firave, s-au bucurat mulți. Și, într-adevăr, Wantziger s-a retras - sau a fost retras? - din centrul cercului. Însă doar pentru scurt timp, iar revenirea sa a fost la fel de zgomotoasă ca la începutul cazului „artiștii victime ale ucigașului în serie din Montparnasse”.

Dan Alexander, Ben Brown și Jean Prokovetz au fost găsiți fără suflare în aprilie-mai, iar Lars Kopengut la începutul lui iunie. Dacă nu ar fi fost făcute sesizările lui Georges Dumas și, mai ales, dacă dece-sele n-ar fi venit în grup, probabil că evenimentele acestea n-ar fi fost evenimente, ci doar luarea la cunoștință a celor din anturajul boem unde au trăit. Pe Moritz von Rank, zis „Contele”, l-au găsit mort toamna, prin octombrie. Ucis de aceeași otravă și în același fel ca primele victime. Dar, între timp, cotele lucrărilor acelor au crescut într-un ritm puțin întâlnit. „Iată ce face celebritatea creată de publicitate!” a explicat la toată lumea stimatul judecător veteran Adolph Daniel Pleasure. N-aveai cum să-l contrazici, deși tot stimatul magistrat a adăugat că el „după ce a văzut un «nud» al lui Prokovetz și o «natură moartă» a lui Ben Brown, nu le-ar atârna pe prereții casei lui nici dacă i s-ar oferi pe gratis, nici dacă ar primi el suma uriașă cu care au fost vândute!” Într-adevăr, lucrările primelor patru victime au

atins prețuri fabuloase, iar Moritz von Rank, zis „Contele”, a devenit peste noapte liderul „Grupului Bicicleta Bordo”, aluzie la Casa de licitații „Bicicleta Roșie”, locul de unde a început ascensiunea operelor grupului.

După arestarea lui Georges Dumas, n-a mai ieșit la lumină nicio lucrare a „artiștilor victime ale ucigașului în serie din Montparnasse”. Odată cu eliberarea lui Georges Dumas parcă orice suspiciune a dispărut și au început să apară pe piață valuri - valuri de lucrări ale membrilor „Grupului Bicicleta Bordo”, acum în număr de cinci. (Domnul Georges Dumas însuși s-a pomenit asaltat de o armată întregă de intermediari dispuși să ofere „prețuri de nerufuzat” pentru lucrările ajunse la modă, dar Dumas nu a fost dispus să se despartă de „ceea ce i-a fost dat cadou de oaspeții săi dragi, așa cum nici strămoșii săi nu s-au despărțit de lucrările celor ce i-au cinstit, fiindu-le musafiri.” Unii au crezut că Dumas așteaptă să crească și mai mult cotele „oaspeților săi dragi”, alții „erau siguri” că acele lucrări sunt deja arvunite.) Pe urmă, din nebunia tot mai mare stârnită de „Grupul Bicicleta Bordo”, s-au desprins și alte subiecte. Cum, parcă din senin, au apărut nenumărate lucrări ale „artiștilor victime ale ucigașului în serie din Montparnasse”, s-a ivit ipoteza că a fost cineva care i-a cunoscut, i-a cultivat, a fost convins de potențialul lor, așa că le-a strâns producția, așteptând momentul când acele opere vor ajunge să fie apreciate la adevărata lor valoare. Ieșind din nou la rampă, Jean-Paul Wantzinger, a acuzat poliția că nu l-a găsit pe cel ce a scos pe piață o adevărată avalanșă a lucrărilor celor cinci. Omul acela, susținea jurnalistul, este în mod sigur în stare să dea informațiile necesare, dacă nu cumva a fost chiar el cel ce a pus otrava în băutura victimelor. Iată, într-adevăr, o pistă solidă, a admis și purtătorul de cuvânt al poliției, însă dificultatea urmăririi ei este dată de faptul că misteriosul posesor al lucrărilor le oferă mereu doar prin intermediari. „În acest moment al cercetărilor în curs, în interesul anchetei, nu putem divulga mai mult!”

Lucrurile au devenit și mai complicate din clipa când, pe lângă lucrările ajunse la casele de licitații prin intermediul misteriosului lor proprietar, au apărut și primele falsuri. Apoi mai multe falsuri, când originalele și-au oprit apariția, fie pentru că nu mai

existau și alte lucrări ale celor cinci, fie că proprietarul/propietarii nu dorea/u să le scoată (încă) la vânzare, fiind conștient/conștienți că printr-o „inflație” de asemenea tablouri, le-ar scădea prețul. Așa că, în compensație, a venit vremea falsurilor. Iar cum experții în stabilirea autenticității artei Grupului Bicicleta Bordo abia se formau (cu greu), a devenit o enigmă și un risc pentru licitatori dacă să cumpere ce li se oferea: la prețurile la care s-a ajuns, nu mai știai dacă te vei păcăli cumpărând un fals sau te vei păcăli nelicitând pentru o lucrare dintr-o serie tot mai restrânsă, poate pierzând o ocazie unică.

Gata! Din pricina incertitudinilor privind originalitatea unor lucrări ale Grupului Bicicleta Bordo, nicio casă de licitații și niciun negustor de tablo-uri nu mai accepta lucrări purtând semnătura celor cinci. Cele ce au fost vândute au trebuit și ele să suporte prezumția că n-ar fi decât niște făcături. Cei care au dat bani mulți pe ele în speranța că le vor putea revinde cu câștig au rămas (deocamdată?) cu ele. „Balonul s-a spart”, au țipat ziarele și televiziunile, difuzând reportaje ce povesteau că „Plecând de la cinci morți suspecte, s-a ajuns la o imensă șarlatanie”, dând prilej venerabilului judecător Adolph Daniel Pleasure să jubileze la un talk show difuzat într-o oră de maximă audiență: „Când am spus, după ce am văzut un așa-zis nud al lui Prokovetz și o așa-zisă natură moartă a lui Ben Brown, că nu le-aș atârna pe prereții casei mele nici dacă mi-ar fi oferite gratis, nici dacă aș primi suma uriașă cu care au fost vândute, unii au strâmbat din nas. Dar iată că nu valoarea le-a impus, ci doar reclama bine orchestrată legată măiestru de moartea suspectă a autorilor lor. Îndrăznesc să spun că avem acum un caz care va deveni un reper în critica de artă!”

Și, într-adevăr, o dispută cu un răsunset major, nu numai în cercurile înguste ale specialiștilor, a cuprins largi categorii de simpli privitori, vajnicii apărători ai „bunului simț”. Punctele de vedere s-au radicalizat, depășind trimerite la «Grupul Bicicleta Bordo» și atingând întreaga artă nonfigurativă. Cunoscutul „Așa ceva pot să fac și eu!” sau „Numai un snob poate să pretindă că o pânză astfel mângălită este artă!” a prins tot mai mult și în legătură cu numele celebre ale artelor vizuale contemporane. Dacă, până atunci, media a pus accentul pe prinderea

„ucigașului în serie din Montparnasse”, în curând discuțiile s-au focalizat pe „șarlatania ridicată la rang de artă de către niște așa-ziși specialiști”. „Este același lucru ca și cu *Hainele noi ale împăratului!* Unde este copilul care să demaște escrocheria?”. La Muzeul Municipal din Wartenburg, o ceată de cetățeni indignați au spart ușa și până să ajungă poliția și mașinile agenților de pază, au distrus mai multe exponate provenind de la nume mari ale artei moderne. Pagubele materiale se ridică la peste șapte milioane de euro. Mai mulți vandali au fost arestați, lucru ce nu a schimbat cu nimic percepția unei largi categorii de cetățeni în legătură cu „șarlatania negustorilor de artă”. Un individ bărbos, fost grefier la tribunalul din același Wartenburg, a ajuns cel mai cunoscut contestatar, rostind discursuri înflăcărare pe străzile mai multor orașe din Europa: „Deschideți-vă ochii! Cât o să vă mai lăsați înșelați? Cât o să se mai îmbogățească escrocii de pe urma naivității voastre?” Într-o zi, după ce „Savonarola tablourilor” a instigat la distrugerea artei nonfigurative, individul a dispărut și n-a mai fost văzut niciodată. Probabil că dacă ar fi fost arestat pentru instigare la vandalism, oamenii s-ar fi revoltat, iar consecințele ar fi fost imprevizibile. Așa, doar ne mai apărând în public, individul a fost repede uitat.

Cum interesul general a glisat tot mai mult de la descoperirea „ucigașului în serie din Montparnasse” spre contestarea „în numele bunului simț” a artei nonfigurative, comisarul Rognavandur Psak, nemăfiind presat nici de superiori și nici de presă, a avut timp să-și continue în liniște cercetările. Fiind la curent că principala misiune a poliției a devenit asigurarea protecției muzeelor, cel căutat a devenit ceva mai puțin prevăzător. După succesul uriaș cu plasarea pe piață a primelor lucrări semnate de cei din Grupul Bicicleta Bordo, omul a fost convins că și celelalte multe creații ale celor cinci îi vor aduce un profit cel puțin la fel de mare. Simplul fapt că eticheta «Grupul Bicicleta Bordo» a intrat vertiginos în cunoștința publicului i-a întărit optimismul. Așa că a pus la bătaie tot ce avea, la care, adăugând și un credit bancar, a putut investi în achiziționarea și renovarea unei clădiri cu trei etaje din apropierea de Jardin du Luxembourg. Vremurile însă au luat-o pe un drum neprevăzut: mai înainte apariția falsurilor și nesiguranța experților și apoi, mai ales, contestarea, uneori violen-



tă, „în numele bunului simț” a artei nonfigurative au oprit marile case de licitație să mai expună ceea ce le putea oferi el. O vreme s-a autoîncurajat că situația aceasta nu este decât trecătoare și comoara lui ascunsă va putea fi valorificată în curând din nou, dar plata ratelor la creditul bancar, precum și plățile lucrătorilor și a materialelor implicate în restaurarea clădirii au devenit tot mai presante. Omul a trebuit să riște. Era singura șansă de a evita falimentul.

Comisarul Doctor Rognavaldur Psak n-a încetat să-i păstreze în atenție pe toți cei cu care a venit în contact în cazul crimelor neelucidate din Montparnasse (chiar și pe cei exonați) și a plasat printre boemi doi polițiști sub acoperire. Unul dintre aceștia i-a raportat că un bărbat care nu făcea parte dintre rezidenți a început să intervină în anturajul locului, oferind băutură, laudând direcțiile noi în artele vizuale, adică tocmai cele recent atât de dezavuate. Individul s-a dovedit a fi Greg Lazar Popovici. Căutând mai multe informații, polițistul a aflat despre investiția acestuia și despre dificultatea financiară în care se găsea. Amăgindu-l că știe pe cineva care l-ar putea ajuta, l-a pus în legătură cu un „bogat colecționar de artă”. Acela a fost momentul când, în disperarea sa, Popovici a hotărât să riște, recunoscând că poate oferi numeroase lucrări ale «Grupului Bicicleta Bordo». Falsul colecționar a insistat să vadă mai multe tablouri, iar Popovici s-a conformat. Apoi, „drept măsură de siguranță”, falsul colecționar a pretins și părerea unui expert, „întrucât piața e plină de falsuri”. Popovici era prea strâns de iminenta scadență a datoriilor sale, încât a coborât prețul inițial. Iar, ca să câștige timp, a recunoscut că i-a cunoscut personal pe Cei Cinci.

Multă lume poate pretinde că i-a cunoscut, a spus falsul colecționar, iar Popovici a început să-i povestească amintiri cu pictorii morți. Printre care și cu Lars Kopengut. Părând, în sfârșit, convins, falsul colecționar a scos un teanc de bancnote și a spus că nu este interesat decât de tablourile lui Kopengut. A fost momentul când Popovici a cedat: a cerut un răgaz de o oră și a revenit nu cu două tablouri, ci cu opt. Toate semnate de Kopengut. „Colecționarul” i le-a cumpărat pe loc la prețul cerut și a dorit și altele. „Problema este că am bilet de avion pentru această seară”. „Fie ce-o fi!” și-a spus Popovici și, cu banii asupra

sa, l-a invitat într-o mansardă de pe Bulevardul General Leclerc unde poliția a găsit zeci de lucrări ale Celor Cinci, precum și otrava pentru rozătoare descoperită în băuturile victimelor.

După mai multe ore de interogatoriu, Popovici a recunoscut tot. Adevărul parcă i-a luat frica de mai înainte și, „eliberat”, i-a spus comisarului doctor Rognavaldur Psak că sunt ușor de găsit cazuri când artiști fără nume au devenit celebri postum. Nu este prima dată când negustori versați au cumpărat pe nimic opera acestor anonimi și, văzându-i cu ce nonșalanță se îndreaptă spre moarte - uneori chiar încurajându-i ei pe acel drum - n-au avut mult de așteptat pentru a scoate pe piață seria devenită limitată prin decesul artiștilor. „Dar, a spus Popovici, care devenea tot mai sigur pe el, acest proces trebuie pregătit. A fost obligatoriu ca eu să nascocesc brandul «Bicicleta Bordo», apoi restul a fost simplu. Mai ales că Lars Kopengut și Ben Braun se aflau deja în pragul delirului tremens și nici ceilalți nu erau departe. Doar apariția Contelui Moritz von Rank a încurcat puțin lucrurile, întrucât acesta a pătruns neașteptat în grup, avea ceva bani și nu rămânea mai niciodată singur. Eu, dacă am greșit cu ceva, a fost că nu am avut destulă răbdare, asemenea marilor negustori de artă care s-au îmbogățit așteptând ca poamele coapte să cadă singure din pomul sădit și îngrijit de ei. Dar circumstanțele au fost diferite, eu nu am avut la dispoziție timpul de care au beneficiat ei”.

Și în fața instanței Greg Lazar Popovici a rămas semeț: „În afară de a fi clătinat serios ierarhia valorică a operelor de artă, le-am oferit celor cinci pictori un renume pe care ei nu l-ar fi accesat niciodată. Sunt convins că acolo unde i-am trimis eu, se bucură pentru Gloria Eternă obținută datorită mie!”

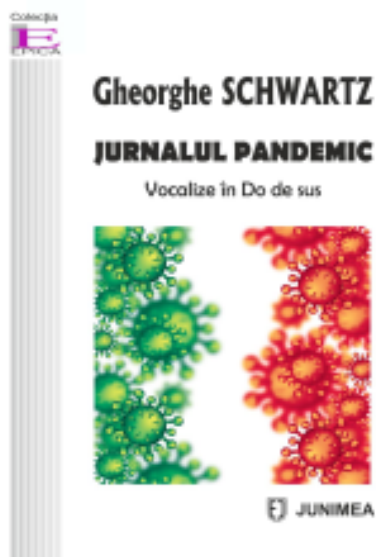
Jean-Paul Wantziger a găsit un alt subiect fierbinte, așa că nici faima sa n-a avut de suferit: „Când se închide o ușă, Dumnezeu deschide alta!” Indiferent la gloria postumă a Celor Cinci, venerabilului judecător Adolph Daniel Pleasure a continuat să afirme că n-ar atârna niciodată pe pereții casei sale lucrări ale „Grupului Bicicleta Bordo”. Și nici brutarul Robert Schmau Junior nu și-a schimbat părerea: „Așa ceva pot să fac și eu!” „Da, dar tu nu ai primi atâția bani pentru ce ai mâzgăli! i-a întors-o nevastă-sa. Tu

n-ai primi nici măcar o ceapă degerată!”

Deși a părăsit interesul presei generaliste, «Gru-pul Bicicleta Bordo» a rămas înscris în istoria artei, marile case de licitație nu se mai feresc să-i ofere produsele spre vânzare, articolele despre inteligența artificială din spațiul extraterestru ale veșnic-tână-rului jurnalist Jean-Paul Wantziger produc rating, iar brutarul Robert Schmau Junior știe că n-are rost să se apuce de pictură pentru că, așa cum bine a spus soția sa, nu ar primi nicio ceapă degerată pentru ce ar mâzgăli el”.



## ION CARAION (1923-1986)



### Amurguri... Disproporții...

Amurguri... Disproporții...

O umbră e mai mare. Un munte e mai mic.  
Și Iov, în stânga porții, pe un polog de paie,  
N-aude, dacă-l strig.

A asurzit pământul întreg și este orb,  
Parabola, comerțul și omorul  
(nu-și scoate corb la corb ficiații și nici ochii)  
cinează laolaltă, cu-aceeași cupă sorb  
și poartă-aceleași rochii.

Simbolul a murit. Ostatec împușcat,  
strigoii vremii-și mută din loc în loc sorții  
ori sufletul coclit, prin care paște vidul.

Amurguri... Disproporții...

O umbră e mai mare.

### A fi continuu

Capetele aducerii-aminte  
Pe cuvinte – iarnă. Pe prag – sânge de scorpie  
Lumina ascultă la uși  
Trecem tăcuți.  
Din fiecare strop de umbră răsare pod.  
Fluviu de morți  
Sâmburi zvârliți în cântece care nu se aud.





## MAGGIE BUTT

### POEME \*

#### Hrană

Mă gândesc la orez.  
Atât.  
Oare cât mi-ar trebui pentru o masă  
nici sățioasă, dar nici săracă,  
atât cât să-mi umplu palma,  
să mestec pentru câteva minute.  
Poate, 60 de grame.  
200 de calorii.  
Apoi, asta de trei ori pe zi  
pentru mine și mama,  
tatăl lui, trei copii.  
Puțin peste un kilogram pe zi.  
Șapte kilograme pe săptămână.  
Apoi,  
apă ca să-l fierb.  
Am putea căra atâta?  
Cât ar fi de grea?  
Și apă de băut.  
Mă gândesc la apă.  
Atât.

#### Adormire

Poate că înainte cel mai tare te-ai temut  
— când ți-ai lăsat mintea să gândească la asta —  
de luni ori de ani de durere  
în prinsoarea unui cancer stăpân, neîndurător,  
ori de stingere după ce memoria ți se va fisca ca apa  
pe canal, fără să mai știi pe cineva, — o coajă goală.

Apoi a luat forme noi — lunetiști, mine de teren,  
mortiere, fără respect pentru sfințenia zidurilor  
ori a ușilor, ce dau buzna-n case răpind vieți.  
Poate ți-ai imaginat o înmormântare cu rude și elogii,  
flori și lacrimi.  
Nu pe fiica ta răzuind cu unghiile o groapăsubțire,  
acoperind trupul tău cu șindrilă,  
neștiind cuvintele cu care să te trimită dincolo,  
sus pe o câmpie pustie dintr-o țară străină.

#### Îmbrânceală

Ca oamenii înghesuiți la rampele  
rampele navelor de emigrare, făcând cu mâna  
făcând cu mâna celor dragi pe chei, privind  
privind peste și printre capete ca să arunce  
arunce o ultimă privire acasă.  
Firește, asta era odată.  
Nava asta e acum. În ea se îmbulzesc la rampe  
rampe și atârnă de scări ca midiile  
midiile de o frânghie, se zgâlțâie în valurile de sub  
sub scări, așteptând o mână întinsă.  
Oare ceilalți privesc în jos ca să-i ajute  
să-i ajute, or ca să-i împingă afară  
afară fiindcă nu mai e loc?  
Fiecare cu o inimă pulsând, o minte  
minte plină de planuri. Fiecare  
fiecare o ființă plină de speranță.

#### Neliniște

Ce te făcea înainte să rămâi trează noaptea  
îngrijorându-te?  
Erau probleme de cerințalt, mareadâncă:  
cât de bine să-ți trăiești viața,  
cum să calci ușor pe pământul ăsta tremurător?  
Or aveai timp doar în talmeș-balmeșul zilei  
să te îngrijezi  
de ce i-a spus medicul tatălui tău,  
de ce învățătoarea îți agresează copilul,  
cum să scapi de furia șefului,  
dacă te mai iubește cineva,  
dacă e bine să conduci așa nedormită?  
Și — așa cum cineva și-ar face loc cu coatele

prin piața vieții tale —  
neliniștea era dată deoparte  
de întrebarea ce ai să pui de mâncare în bolul fiului tău  
când bombele or să cadă din nou,  
de fata ta — dacă mai trăiește?  
Iar acum? De ce te îngrijorezi  
când tot ce-i mai rău e real?

### Plajă

o cordeluță neagră  
conturează valurile  
între catifeaua  
nisipului  
și tulul de spumă  
al valurilor  
de la distanța asta  
ar putea fi fronde  
de alge  
lăsate de flux  
o tresă în zig zag  
ori urmele  
unei pete de petrol  
lăsate pe plajă  
nu o adunătură  
de oameni  
unul după altul  
deprimați  
pe nisipul dur  
lângă apă  
valuri de pânză  
răsucindu-se  
învăluind picioarele  
împiedicând mersul  
capete acoperite  
smerit or contra  
nisipului ce intră  
în gură și-n ochi  
cărând baloturi  
ca boccelele de rufe  
cordeaua  
se rupe  
și destramă  
de  
șirându-  
se

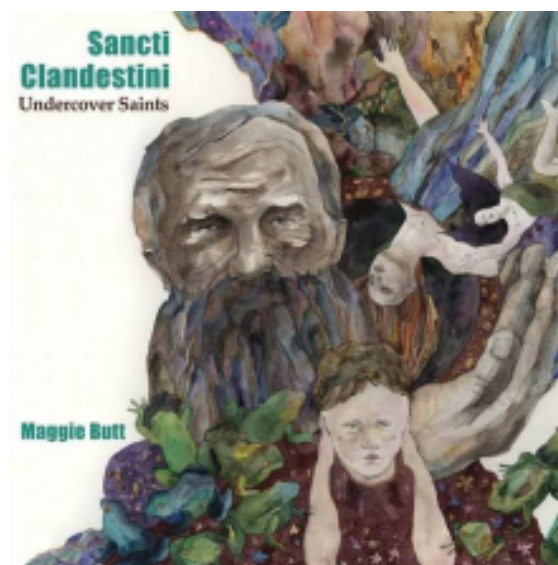
\* Poeme de Maggie Butt (din volumul *everlove* | *Torn* | Prima secțiune)

*Traducere de Valentina-Monica Barba*

MAGGIE BUTT is an ex-journalist and *BBC TV producer* turned poet and novelist. Her latest poetry collection, *everlove*, was published in April 2021 by *The London Magazine*. Her novel, *The Prisoner's Wife* was published in 2020 under her maiden name *Maggie Brookes*. It was published by imprints of *Penguin Random House* in the UK, Australia, New Zealand, USA and Canada and also in the Czech Republic, Poland, Portugal, Mexico and the Netherlands.

She has been a Royal Literary Fund fellow and *Associate Professor at Middlesex University*, where she taught creative writing for 30 years. Her poetry has been published in international magazines and anthologies and been turned into choreography and a mobile phone app as well as set to music. She has judged many poetry competitions

*source:* [https://en.wikipedia.org/wiki/Maggie\\_Butt](https://en.wikipedia.org/wiki/Maggie_Butt)







## FLORICA BUD

### Când porumbeii își iau zborul

nostalgicii ascunși prin văgăunele istoriei urzesc cu sânge războiul al treilea mondial, până la trei uneltesc absconșii să numere, fără să își încrețească frunțile înțepenite. ei visează războiul încă din *anno domini*, o mie nouă sute patruzeci și cinci, an-pace, sperând că el va izbucni înaintea acelor zile în care bătrînicioși își vor da ultima suflare, suflete nu mai au, nici nu dau vreun semn că le-ar fi avut, ascunse, în piept vreodată. de-a lungul vremii, tot strigând în cor uman: „Vrem Pace!” ne-am trezit încă somniatici, șoptind -- cu grijă să nu ne audă stăpânii, cei cu drept depline asupra vieții pe Terra --sunt mai multe bombe pe cap de locuitor ca pere-mere, măslina, prune, albine și flori, de ce să nu fie, cum să mențină unii pacea altfel decât escaladând neliniștile umane ? și apoi, armele par a fi mai ieftine ca pâinea, sunt prezente pe podium, șic, la moda zilei fiind mult mai ușor de cultivat, zic tiranii nu trebuie stropite împotriva dăunătorilor, nici nu necesită protecție la intemperii.

\*\*\*

zgubiliticele au încălzirea la purtător, cât să ofere fiecărui suflet nevinovat, gratis reacția tragică a unui atom nuclear. bubulinele nu trebuie culese din pom și mai presus de toate aduc bogățiilor, prin vânzare la mâna a doua, la a treia, arginții scontate, ce fură minți și suflete.

în răstimp muritorii sunt trași și împinși să își coteze viața la bursa marilor orașe de vreme ce bombele aduc plus valoare, vorba unei ministrese, pacifistă de altfel. când porumbeii își iau zburătăciți zborul, speriați de răsunetul armelor de tot felul omenirea ia hotărârile, cu urmări istorice, prin reprezentanții săi cei mai de seamă. atâta a putut domnia ei să aleagă, ca apoi să îi așeze niște zei unici pe tapetul istoriei. se negociază totul, uneori chiar prețul păcii, ce, în orice epocă ar trebui să fie neprețuit. parcă, tributul plătit blestemelor războaie, duse de omenire cu absurdul, ar fi acceptabil. a se vedea sângele nevinovat scurs la canale, copii, femei, bunici devin bunuri vandalizate, asemenea unor bănci, asemenea unor prăvălii lăsate larg deschise în mâinile furilor de viață.

\*\*\*

întrebarea -- cine are dreptul la viață și câți vor fi condamnați *nedreptic* la un somn, ce va fi de veci -- este o întrebare perimată, târzie, uzată și *noptatică*. „Quo vadis, Domine?” e „Where are you going, Lord?” căci doar el rămâne scut între noi și arzândul atomic accesând minți, despărțind realul de absurdice vise. unii ne pregătesc grabnic plecarea spre alte planete considerând că pot fi perfecte pentru o civilizație care pare că tâmpă, încă vie își caută locul de veci. de ce? cine a hotărât că Pământul trebuie să ajungă asemenea unui cap chelos și golaș, față pentru unii, revers pentru cei căzuți înainte și în afară de concurs. când porumbeii dispar asurzii de explozii ce împart, împart cu aplomb jalea, rămân cuiburile lor pustiite, iar Terra, încă vie, mâine poate să devină nonviață. Pământul, punctul *raic* poate să ilustreze povestea: A fost odată un loc plăcut Domnului, dar urât de cei care ar vrea ca viața lui să piară când vor pieri și ei. dacă porumbeii albi își iau tracasați zborul poate fi un semn că viața pierde inegală luptă: cu indiferența, cu somnul monstruos al rațiunii ce duce omenirea la catastrofe, declin, moarte.

vom fi, dar zeilor, nu vă credeți deasupra a oricui!





## ROSEMARIE HAINES

### DE CE ESTE IMPORTANTĂ CULTURA UNEI SOCIETĂȚI

Cultura, în sens larg, sociologic și antropologic, poate fi considerată un background al jocului social, constituit din programe mentale („soft mental”) - adică tipare de gândire, simțire și acțiune din mintea unui om. Cultura este un semn distinctiv al grupului, întreaga existență bazându-se pe dihotomia noi/ei (grup intern-grup extern) și pe formarea de grupuri. Programarea mentală corespunde unor nivele de cultură diferite:

- un nivel național, în funcție de țara căreia îi aparții;
- un nivel al apartenenței regionale și/sau etnice și/sau religioase și/sau lingvistice;
- un nivel al genului;
- un nivel al generației;
- un nivel al clasei sociale, asociat cu educația și cu ocupația sau profesia;
- unor diferite niveluri organizaționale, departamentale și /sau corporatiste, în funcție de modelul în care angajații au fost socializați de organizația în care lucrează.

Cultura cuprinde simboluri, ritualuri, eroi și valori și este marcată de câteva caracteristici esențiale:

- cultura este un fenomen colectiv,
- cultura se învață,
- cultura e constituită din reguli nescrise,
- cultura se reproduce pe sine,
- există o continuitate în cultură.

Nivelul culturii este alcătuit din valori (de exemplu, bine-rău, normal-anormal, urât-frumos, moral-imoral etc.); simbolurile, eroii, ritualurile referindu-se la practici. Practicile reprezintă partea vizibilă a culturii, pe care o deprindem pe tot parcursul vieții, valorile fiind internalizate în copilărie, ceea ce face ca valorile fundamentale ale unei societăți să rămână stabile, în ciuda schimbării rapide a practicilor. Cultura este proprie societăților ca forme de organizare socială și nu națiunilor care sunt unități politice.

Țările se deosebesc între ele la nivelul valorilor, din punct de vedere identitar și instituțional. Diferențele identitare se regăsesc în practici, sentimentul identității provenind din afilierea la un grup.

Valorile sunt strâns legate de funcționarea instituțiilor, iar instituțiile, la rândul lor, nu pot fi înțelese fără a ține seama de cultură. De aceea, fiecare țară trebuie să progreseze prin tipul ei propriu de reforme, adaptat softului mental al poporului ei.

**Dimensiunile culturii naționale** (o dimensiune e un aspect al culturii, care poate fi măsurat în raport cu alte culturi) alcătuiesc un model de analiză a culturii naționale.

Trei cercetători, Hofstede, G., Hofstede, J., Minkov, M., (2010) au formulat patru dimensiuni ale culturii naționale.

Acestea sunt:

1. distanța față de putere,
2. individualism/colectivism,
3. masculinitate/feminitate,
4. evitarea incertitudinii.

**Distanța față de putere** este definită ca măsura în care membrii mai puțin puternici ai instituțiilor și organizațiilor dintr-o țară se așteaptă și acceptă ca puterea să fie distribuită inegal.

Individualism/colectivism.

**Dimensiunea individualism** se definește astfel: *individualismul* e caracteristic societăților în care legăturile dintre indivizi sunt slabe: se așteaptă ca fiecare să aibă grijă de sine și de familia apropiată.

Opusul individualismului este **colectivismul** ce caracterizează societățile în care de la naștere oamenii sunt integrați în grupuri interne puternice, strâns unite, care de-a lungul vieții continuă să-i protejeze, în schimbul unei loialități necondiționate.

**Masculinitate/feminitate.**

“O societate e numită **masculină** dacă rolurile emoționale de gen se deosebesc clar: bărbații trebuie să fie autoritari, aspri și concentrați asupra succesului material, în timp ce femeile trebuie să fie modeste, blânde și preocupate de calitatea vieții.

O societate e numită **feminină** dacă rolurile emoționale de gen se suprapun: atât bărbații, cât și femeile trebuie să dovedească modestie, blândețe și preocupare pentru calitatea vieții”.

Feminitatea nu trebuie confundată cu feminismul, care este o ideologie ce urmărește să schimbe rolul femeilor în societate.

#### **Evitarea incertitudinii.**

Termenul **evitarea incertitudinii** a fost preluat din sociologia organizațiilor americane, mai exact, din lucrările lui James G. March.

**Evitarea incertitudinii** se referă la măsura în care membrii unei culturi se simt amenințați de situații ambigue sau necunoscute. Acest sentiment se exprimă prin tensiune nervoasă și nevoia de previzibil, nevoia de reguli scrise și nescrise.

Având în vedere creșterea economică a țărilor din Asia de Est, autorii a căror cercetare o prezentăm introduc o nouă dimensiune, a cincea, în evaluarea culturală: **orientarea pe termen lung/orientarea pe termen scurt**, care îi conduce la configurarea unor paradigme culturale și economice proprii „dragonilor” sau “tigrilor” Asiei de Sud-Est, care au avut în ultimele decenii o creștere economică rapidă, și anume: Taiwan, Coreea de Sud, Singapor, Hong Kong și Japonia.

Orientarea pe termen lung reprezintă cultivarea virtuților orientate spre o răsplată viitoare, în special stăruința și cumpătarea.

La polul opus, orientarea pe termen scurt reprezintă cultivarea virtuților legate de trecut și de prezent, îndeosebi respectul față de tradiție, apărarea „obrazului” și îndeplinirea îndatoririlor sociale.

Modelul asiatic își are rădăcina, se pare, în confucianism. Confucius a fost un învățat chinez care a trăit la 500 î. Chr. Învățăturile lui Confucius nu sunt o religie, ci un set de reguli practice pentru viața de fiecare zi, izvorâte din istoria Chinei.

Principiile confucianismului sunt următoarele:

**1 Stabilitatea societății se întemeiază pe statutul inegal al oamenilor.** El distinge cinci relații fundamentale: conducător- supus, tată –fiu, frate mai

mare-frate mai mic, soț-soție, prieten vârstnic-prieten tânăr. Aceste relații se bazează pe îndatoriri reciproce și complementare.

**2. Familia este prototipul tuturor organizatorilor sociale.** Un om este înainte de toate un membru al familiei, nu un individ. Valoarea rușinii este esențială în societatea confucianistă, bazată pe familie.

**3. Comportamentul virtuos față de semeni presupune să nu-i tratezi așa cum nici ție nu ți-ar plăcea să fii tratat.** Confucius recomandă bunăvoința față de semeni, dar nu ajunge până la preceptul creștin de a-ți iubi dușmanii.

**4. Virtutea în privința misiunii pe care o are omul în viață constă în strădania de a se perfecționa și instrui, de a munci din greu, a nu cheltui mai mult decât e nevoie, a fi răbdător și perseverent.** Consumul excesiv este tabu, la fel ca pierderea stăpânirii de sine. Totul trebuie făcut cu măsură.

Cercetarea asupra valorilor africane a arătat că în țările africane înțelepciunea este mai importantă decât cunoașterea, iar înțelepciunea se dobândește prin experiență și în timp, nu prin educație. Credința în vrăjitorie este foarte puternică în Africa.

**Diferențele culturale pe țări, conform cercetării făcute, arată astfel :**

Germania

- distanță mică față de putere,
- individualism,
- masculinitate
- evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen lung,

Franța

- distanță mare față de putere,
- individualism,
- feminitate,
- evitarea incertitudinii,
- orientare pe termen lung.

Anglia

- distanță mică față de putere,
- individualism,
- masculinitate,
- slabă evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen scurt.

#### SUA

- distanță mică față de putere,
- individualism,
- masculinitate,
- slabă evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen scurt.

#### Danemarca

- distanță mică față de putere,
- individualism,
- feminitate
- slabă evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen scurt.

#### Finlanda

- distanță mică față de putere.
- individualism,
- feminitate,
- slabă evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen scurt.

#### China

- distanță mare față de putere,
- colectivism,
- masculinitate
- orientare pe termen lung.

#### Japonia

- distanță mare față de putere,
- colectivism,
- masculinitate,
- evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen lung.

#### România

- distanță mare față de putere,
- colectivism,
- feminitate,
- evitare a incertitudinii,
- orientare pe termen scurt.

#### Prin urmare, reiese că românii

- acceptă inegalitatea în societate,
- sunt integrați,
- blânzi, modești,
- au nevoie de reguli, legi care să reglementeze viața cotidiană,

- țin la tradiție, îndeplinirea îndatoririlor sociale, apărarea obrazului,
- iau Occidentul este pentru ei, MODEL

Culturile organizaționale sunt puternic influențate de culturile naționale. Cultura organizațională e definită de Hofstede drept "programare colectivă a minții care îi deosebește pe membrii unei organizații de ceilalți oameni. (Hofstede, G., 2010). Cultura organizației se păstrează și în mințile celorlalte părți, care interacționează cu organizația: clienți, furnizori, alte organizații, autorități, mass-media, ș.a. Dar, cultura națională și cultura organizațională sunt două culturi ale naturii diferite, care au valori și practici diferite.

**Cultura națională** face parte din softul mental pe care l-am achiziționat în primii zece ani de viață, acasă, la școală și este formată din majoritatea valorilor noastre fundamentale. **Cultura organizațională** sau corporatistă este dobândită atunci când intrăm într-o organizație de muncă și constă în practicile organizației. Valorile fondatorilor și liderilor importanți modelează culturile organizaționale și influențează pe membrii de rând prin practicile comune. Valorile fondatorilor și liderilor devin practicile membrilor. Practicile comune fac cu putință funcționarea corporațiilor multinaționale. Angajând personal de diferite naționalități, corporațiile nu pot avea valori comune. Dar ele sunt coordonate prin practici internaționale, care pot fi învățate de angajați de diferite origini.

Reamintim că cele patru dimensiuni ale culturilor naționale, distanța față de putere, individualism-colectivism, masculinitate-feminitate și evitarea incertitudinii, sunt dimensiuni ale valorilor.

Cele șase dimensiuni ale practicilor, relevate de cercetare sunt:

1. Orientare către proces (mijloace) / Orientare către rezultate (obiective),
2. Orientare către angajați / Orientare către muncă,
3. Local/Profesional,
4. Sistem închis/ Sistem deschis,
5. Control lax/Control strict,
6. Normativ/Pragmatic.

Dimensiunea 1 - arată că în culturile orientate către proces oamenii consideră că evită riscurile, că fac un efort minim la serviciu și că zilele seamănă între ele. În culturile orientate către rezultate, oamenii consideră că

se simt bine în situații neobișnuite, că depun un efort maxim și că fiecare zi aduce cu sine noi provocări.

Dimensiunea 2 – în culturile orientate către angajați, oamenii simt că problemele lor sunt luate în seamă, organizația își asumă responsabilitatea pentru bunăstarea angajaților, iar deciziile importante sunt luate de grupuri sau comitete. În organizațiile orientate către muncă, oamenii simt o presiune puternică pentru a-și duce sarcinile la bun sfârșit, ei percep că organizația e interesată doar de munca angajaților, nu și de bunăstarea lor în plan personal și familial, deciziile importante fiind luate individual.

Dimensiunea 3 - local, se referă la faptul că angajații își dobândesc identitatea în mare măsură de la organizație, în timp ce profesional se referă la organizațiile în care oamenii se identifică cu tipul lor de ocupație. Membrii culturilor locale simt că normele organizației se referă atât la viața particulară, cât și la muncă, ei cred că la angajarea salariaților compania ține cont atât de mediul lor social și familial la fel de mult ca și de competența profesională, nu privesc departe în viitor. Membrii culturilor profesionale consideră că viața lor particulară îi privește doar pe ei, cred că organizația angajează numai pe baza competenței profesionale și gândesc în perspectivă.

Dimensiunea 4 - în organizațiile deschise, membrii consideră că atât organizația, cât și oamenii sunt deschiși către nou-veniți și persoane din afară. În organizațiile închise, organizația și membrii sunt percepuți ca fiind închiși și ținând secrete chiar și față de cei din interiorul organizației, noii angajați având nevoie de peste un an pentru a se integra. Această dimensiune reflectă și climatul de comunicare din organizație.

Dimensiunea 5 – se referă la gradul de structurare internă a organizației. În organizațiile cu control lax, nimeni nu se gândește la costuri, ora întâlnirilor este doar aproximativ respectată, iar glumele pe seama companiei și a muncii sunt frecvente. În organizațiile cu control strict, se acordă atenție costurilor, întâlnirile se desfășoară cu punctualitate, iar glumele despre organizație și muncă sunt rare.

Dimensiunea 6 - se referă la ideea de orientare către client. Organizațiile pragmatice se lasă dirijate de piață, în timp ce organizațiile normative aplică reguli inviolabile. În organizațiile pragmatice, accentul e pus

pe satisfacerea nevoilor clientului, rezultatele fiind mai importante decât procedurile.

Pentru a supraviețui într-o lume diversă din punct de vedere cultural, este important să înțelegi propriile valori culturale și apoi valorile culturale ale celorlalți, cu care trebuie să cooperezi. Cooperarea interculturală a devenit o condiție esențială pentru supraviețuirea omenirii însăși.

Dezvoltarea organizațiilor depinde de managementul cultural, de cooperarea între parteneri, fie la nivel organizațional (sau instituțional), fie la nivel interpersonal, de toate resursele materiale, de cooperarea și comunicarea interculturală, de împărtășirea sistemului de referință al Celuilalt.

**CONCLUZIA: QUOD ERAT DEMONSTRANDUM !**

Aprilie 2023

Rosemarie Haineș

## Comunicare și guvernare







## LIVIU ANTONESEI

POEME CRETANE 2023

### O senzație difuză

De cînd am sosit, mă bîntuie senzația  
că e ultima mea călătorie aici, adevărata mea casă,  
nu, nu e un gînd ferm, nu e o hotărîre la care  
să fie ajuns prin felurite raționamente, e exact  
ceea ce spun, o senzație difuză, dar clară –  
privesc totul îndelung, cu atenție, încerc  
să prind detaliile și întregul, clădirile vechi,  
hotelurile noi, piscinele, măslinii îndrăgiți,  
lămîii, rodii, smochinii și cedrii, chiar florile  
și frunzele ce se repetă cu frenetică pasiune...

intru în apă încet, foarte încet, cu pași măsurați,  
sînt atent la urcarea apei pe trup, la diferențele  
de temperatură care, oricum, mă surprind,  
amănunte noi într-un ritual străvechi,  
aud sunetul apei lovind nisipul și pe cel  
mai aspru cînd valurile se izbesc furios  
de stîncile albe, de stîncile negre... negre...

în zare, văd bisericuța săpată în piatră,  
va trebui să o revăd, poate chiar astăzi!,  
va trebui să revăd și monumentul funerar  
al neînfricatului Nikos, va trebui...

24 August 2023, Herissonos

### Misterioasele dispariții

Cu ani în urmă, cineva a ascuns, a furat luna,  
nu frații K, ei o furaseră în copilărie, a lor, a mea,  
a lipsit cinci zile, iar la revenire mi-am auzit respirația  
am auzit și respirația ta, scăpasem...

acum, a dispărut briza, nu am simțit-o de la sosire,  
nu știi dacă este mîină de furi sau dacă și aceste  
minunate locuri trec prin marile resetări climatice...

Celsius, Fahrenheit, Kelvin sînt doar instrumente,  
unelte de măsură, ele nu pot numi temperatura,  
numesc diferit ceva ce este identic, dar despre care  
nu știi, de fapt, nimic...

cum nici orele, zilele, anii, milenii, nu spun  
nimic important despre timp, despre trecere...

poate spațiul... nu, nu micronii și kilometrii,  
doar mîinile, doar picioarele par să perceapă,  
par să cuprindă ceva care poate exista...

24 August 2023, Herissonos

### Ubi est?

Unde este atletul olimpic, unde efebul de dinainte  
de marea molimă venită din Kitai – muta pietrele  
dintr-un loc într-altul fără să obosească, alerga  
exact la granița dintre nisip și valurile leneșe,  
înota în larg spre Cipru pînă nu se mai zărea  
nici malul, nici vîrfurile marilor arbori, nimic...

în puțină vreme, a ajuns un arlechin, un clown  
scăpat de la un circ popular, care distrează lumea  
cu mersul nesigur pe mal, căzăturile spectaculoase  
care îl umplu de nisip din cap pînă în picioare  
și, mai cu seamă, înotul pe loc, gimnastica  
acvatică stingheră, nepriceperea de a ocoli  
pietrele scufundate – ea zîmbește, dar e de  
mare folos la recuperarea poziției verticale...

filosoful spune că deespre ce nu se poate vorbi



---

trebuie să se tacă, dar el nu este filosof!

în clipele de mare curaj, poate chiar de temeritate,  
înoată de-a lungul malului, victorie supremă!

Sic transit...

25 August 2023, Hersonissos

### Fără titlu

m-am trezit cu gîndul ce caut eu aici,  
deși aici sînt acasă, sau poate că acasă  
nu mai există nicăieri – risc un derapaj filosofic,  
așa că îmi revine imaginea copacului  
cumva mutilat de pe marginea piscinei –  
nu, nu era rodul chinurilor artei bonsai,  
așa crescuse el în vasul de lut, cu tulpina groasă,  
și noduri din care plecau crengi cît brațul meu.  
nu mai înalt de un metru, măslinul acela  
mi-a căzut drag, îl priveam ca pe un odor,  
un dar misterios primit de la zeii locului...

și zborul rîndunicilor în toate direcțiile  
și revenirea lor în formație aproape compactă,  
asta în faptul serii, pe care îl urmăream  
ca pe un desen laborios pe ghergheful cerului...

din fericire, luna nu a dispărut, dar oare va fi  
ea o lună plină și voi repeta anticele ritualuri?

27 August 2023, Hersonissos

### Antropologia vieții de zi cu zi

Astăzi nu au sosit cele două vestitoare, poate chiar  
bunăvestiri ale nimfetelor viitorului, un nume mai  
bun nu am reușit să le găsesc – înălțuțe, măslinii,  
cu părul închis și lung, lăsat slobod spre talie,  
în costumele lor cu bustieră și mîneci lungi,  
nu te lăsau să întrevezi vreun mic semn de erotism...

la început, m-a cuprins o mică enervare, dar prin  
rîsetele lor caprine, prin zurdălnicia neîntrepută,  
simței plinătatea vieții promise – și, mai ales,  
semnul esențial al feminității menite împlinirii,  
grația, grația în toate, grația înainte de toate!

27 August 2023, Hersonissos

### Bifurcații

ca să nu uităm de existența lor fulgurantă,  
în zori, am primit o scurtă vizită a norilor,  
mai întii, cenușii albaștri, ezitînd pe culmile  
munților de unde s-au retras în grabă,  
apoi, peste oraș, peste port și peste mare,  
norii albi și pufoși ca bulgării de vată  
de zahăr, la tîrg, în îndepărtata mea copilărie,  
au plutit o vreme, unindu-se și desfăcîndu-se  
pînă s-au volatilizat de parcă n-ar fi fost...

viața a continuat să pulseze ca și cum ar fi avut  
o consistență ce-și aroga un aer de superioritate,  
viața încă pulsează, viața pulsează mereu...

ca întotdeauna în marile clipe ale alegerii  
stau ca celebrul măgar între ce caut eu aici  
și cumplita spaimă a despărțirii, iar azi,  
se vede limpede pe cer, e iarăși lună plină!

28 August 2023, Hersonissos

### Fără titlu 2

În cea mai intensă lumină din lume, adesea  
periculos de puternică, să cobori, să te cuprindă  
întunericul de necurpîns, negrul absolut –  
n-am revăzut bisericuța scobită în stîncă,  
nu mi-am revăzut insulița de patru metri pătrați,  
n-am revăzut nici cel mai primejdios loc din mare,  
nu am revăzut mai nimic, întunericul e prea dens,  
o lumină neagră de pretutindeni, ca o cupolă...

---

...un clopot impenetrabil din sticlă armată,  
voce ta nu pătrunde, cîntecul meu nu se aude...

e straniu, e înspăimîntor și e definitiv,  
e senzația pe care cei vechi o numeau de după!

29 August 2023, Hersonissos

### Două frumuseți ale Cretei

Doi șerpi, două splendide vipere pe grămezile  
de crengi și frunze adunate alene de Petros dimineață,  
sub soarele aprins, lucioase, cu pielea mozaică,  
lungi drepte, păreau că hibernează, le-am atins  
cu un băț, am încercat să le întorc, și n-au mișcat,  
parcă nici nu respirau, frumoase și inerte...

le-am apucat de sub capete și am intrat cu ele,  
în amiaza mare, dar plină de neodihnă și mai ales  
plină de bărbați, femei și copii mereu în mișcare,  
cum era și-n camera mare a casei de piatră –  
cînd am intrat s-a lăsat brusc tăcerea și am așezat  
frumoasele reptile pe canapeaua bej de piele,  
cineva a plecat după vasul mare de sticlă,  
iar ea a format la telefon numărul de alertă...

deodată unul din șerpi părea să miște încet  
și l-am apucat de sub cap, dar s-a zbătut violent,  
mi-a scăpat și a dispărut ca un fulger sub dulap,  
urmat în la fel de mare viteză și de celălalt...

stăteam pe vine, cu bețe în mâini, lîngă dulap  
cotrobăind temeinic spațiul întunecat, cînd  
au sosit ajutoarele, un bărbat și o femeie în uniforme,  
cu saci de iută și bețe cu lațuri de piele la capăt –  
i-au prins repede și i-au băgat separat în saci,  
erau de la poliția animalelor, m-au certat,  
m-au muștrat pentru tulburarea habitatului,  
dorința de a face bine m-a costat 200 de euro,  
poate pentru că era vorba de două reptile,  
dar poate că asta a șters presimțirea aceea  
rea, cumplită, cu care mă trezisem dimineață...

31 August 2022 – 23 August 2023, Hersonissos

### Negustorii sinistre

Unii ne vînd împărăția cerului,  
alții paradisul de pe pămînt,  
ele pasărea de pe gard a dragostei...

cuvîntul cheie: vînzare

plătăm cu viața noastră  
la un tîrg cu sumă nulă...

cîștigătorii plutesc într-o lume  
paralelă cu lumea noastră  
și cu lumile scoase la vînzare...

13 Septembrie 2023, în Iași

### Cîntecel

Eu pe ea n-o voi uita niciodată, niciodată,  
după cum a pătruns în inima mea ca pironul de aur  
în piatră

nu pot s-o smulg, s-o alung, nu pot s-o omor  
vidul s-ar umple instant cu hălci de durere  
și marele dor

nu pot ascunde golul în amintiri și deșarte imagini,  
dorul ar fierbe în carne și sînge, ar sări  
peste margini

nu poți schimba asta precum în vechile, marile vise,  
nicicînd nu desenezi viața pe ordonate și  
pe abscise

pînă la urmă, dacă va fi ca să plec, ori să mor,  
în urmă se va întinde marea care spală și durere  
și dor...

10 Septembrie 2023, în Iași



## MIRCEA PETEAN

### VOCI LIRICE DISTINCTE DIN DRAGOMIREȘTII MARAMUREȘULUI

ION ZUBAȘCU

Ion Zubașcu (1948 – 2011) a fost poet, jurnalist, cantautor. Opera sa cuprinde volumele: *Gesturi și personaje* (1982), *Omul de cuvânt* (1991), *Întoarcerea la Dumnezeu* (1995), *Omul disponibil, I-II* (1999, 2009), *Moarte de om. O poveste de viață* (2010), *Omul, pomul și fântâna. O tragedie românească* (2011). Spirit renascențist, a fost un om al Marilor Proiecte, pe cât de vagi, pe atât de monumentale... Un dicționar al marilor idei, al crucialelor concepte metafizice, religioase, estetice, al personalităților geniale care au schimbat lumea. Un vast – cum, altfel? – tratat de creativitate. Un jurnal ținut cu rigoare și asiduitate, care promitea mari revelații despre mărimile în preajma cărora viețuise, și care urma să fie publicat în nu știu câte volume. Himere heliadești, ambiții hasdeiene... Era, vasăzică, un spirit efervescent, un mare risipitor, un vitalist. Deși doar o părere de om, avea o energie, o poftă de viață și o voință de afirmare colosale. Nu degeaba se identifica el cu omul disponibil, titlul antologiei sale din 2009. Personajul cu care se identifica e deschis înspre toate orizonturile, răspunde tuturor provocărilor, e la dispoziția semenilor în care crede, pe care îi cultivă, cu care se însoțește pe un traseu spiritual sinuos, firește, nu lipsit de contradicții, confuzii, conflicte, dar ascendent, țintind mereu spre lumină: *Ion Zubașcu e numele meu sunt de*

*meserie poet/și vorbesc pentru lungul șir de strămoși tăcuți de pe Valea Izei/ mi se pare un nonsens să duci flori la mormântul unui mare poet/doar într-o zi anume și într-un anume loc peste niște oase goale/ cine vrea să-și amintească de mine oricând și oriunde/ e destul să-și ridice o clipă ochii și inima spre cer/ să audă cum cântă cuvintele mele puternice printre stele (Testament, în vol. Moarte de om. O poveste de viață).*

Cele două cărți apărute la Limes în ultimii săi ani de viață – *Moarte de om. O poveste de viață*, 2010, și *Omul, pomul și fântâna. O tragedie românească*, 2011 – îl consacră definitiv ca pe un poet singular, care va rămâne în istoria vie a literaturii române (iar nu neapărat în cea critică a lui Nicolae Manolescu, pe care o invocă ironic, la un moment dat, în carte).

Prima, să o spunem din capul locului, de o forță emoțională copleșitoare, este mărturia unui om care, aflând că suferă de cancer, temându-se de moartea iminentă, se hotărăște să lupte pentru viața sa. Îneztrat cu har poetic, soluția sa nu poate fi alta decât scrisul. Poezia devine terapie, un exercițiu îndârjit de acomodare cu moartea.

Dar Zubașcu scrie și cu credința că marchează noi teritorii pe harta poeziei române. Și, într-adevăr, limbajul său poetic devine extrem de permeabil la noțiunile specific jargonului medical, anatomo-fiziologic și farmacologic, textele sale sunt pline de referințe la mediul spitalicesc descris în toată grozăvia sa. Detaliile fiziologice și cele privitoare la tratamente și proceduri specifice, presărate cu frânturi de conversație între bolnavi, dar și între aceștia și cadrele medicale – asistențe, medici, laborante, brancardieri – sunt de un realism atroce. Intertextele strecurate aici-colo fac parte din apanajul ironiei și autoironiei (*Pacientul Ion*) sau din cel al sarcasmului folosit ca o armă la îndemâna nenorocitului fără scăpare. Teribil de emoționante sunt mesajele electronice dintre tată și copiii săi (Mara și Ilie), iar fragmentele de jurnal, transcrieri nude ale ravagiilor de ordin fizic și moral pe care boala le-a provocat ființei ultragiutate a poetului sunt de o cruzime înspăimântătoare.

Definitoriu, în acest sens, este textul intitulat *Poemul organic: La radiografie și hemografie/ la ecografie și scintigrafie/ la irigrafie și tomografie/ cum*

în vremuri străvechi la tipografie și zincografie/ peste tot sunt biografi inspirați care văd și scriu zi și noapte scriu anatomografii fără întreruperi/ și nu-și mai văd capul de atâta scris/ cu conștiința vie că marile evenimente istorice/ își mută sângeroasele câmpuri de bătălie/ între dușmanii dinăuntru ai omului/ și orice măreție se anatomizează/ orice înfrângere și victorie se anatomizează/ se uită în bioluminescența celulelor și organelor tale/ ca la niște vietăți abisale surprinse/ de filmările spectaculoase de la National Geographic/ iau probe de țesături vii pentru arhivele lor/ pe care le numesc atât de frumos/ fragmente biopsice de talie medie/ cu structuri glandulare polianoide atipice/ cu aspect infiltrativ în lamina propria/ iar încheierea/ documentarului vine aproape de la sine/ și te va urmări toată viața de acum înainte/ cu finalul apoteotic ca un apus romantic de soare:/ **adenocarcinom bio-diferențiat ulcerat/ se recomandă cura chirurgicală a tumorii.**

În partea a doua a cărții – *Reality show* – decorul se schimbă. E ca o pauză de respirație. Având de așteptat câteva luni până la operație, poetul se hotărăște să se întoarcă acasă, la Dragomireștii Maramureșului, în casa bătrână a părinților, moșilor și strămoșilor săi. E o întoarcere în sânul naturii. E o întoarcere și pe tărâmul paradisiac al copilăriei. Poetul se lasă pătruns de bucuria de a mai încă trăi o ploaie de vară în Dragomirești (ultima?!), face elogiul cărțiței, care afânează atât de bine pământul, povestește cum a secăt un deal întreg de tătăneasă, planta miraculoasă care nu s-a dovedit – vai! – a fi și salvatoare, dar mai ales scrie un poem inspirat, parcă, de Cartea de la Jucu Nobil, pe care, mi-a mărturisit, a citit-o în vremea aceea, Cocolașa Anuța, rememorare a unui timp revolut, cu infinita tristețe de a nu mai avea cum reface traseele ritualului sacru al verilor copilăriei.

Partea a treia – *Marele secret* – e cernită, răscolită de sunuri tragice de requiem. Resemnat – operația a devenit inutilă din pricina metastazelor – poetul pare a încerca doar să iasă demn din scenă, nu înainte de a-și lua rămas bun de la ai săi, de la colegii de breaslă, de la tovarășii de suferință, nerefuzându-și, dimpotrivă cedând cu patimă ispitei de a face și nițică politică... Și scriind această cutremurătoare profesiune de credință: *nu m-am jucat cu cuvintele niciodată, cum nu m-am jucat cu propria viață, am*

*scris, pentru mine cuvintele au fost totdeauna o problemă de viață și de moarte, m-am agățat de poezie cu trupul și sufletul ca de ultima șansă de supraviețuire, am scris versuri doar în acele clipe ale destinului când eram în primejdie de moarte, n-am trișat niciodată, am fost trup și suflet în tot ce am scris, ca în aceste cuvinte, textualismul meu n-a fost o țesătură textilă, sub țesutul cuvintelor, sub țesăturile lor vii, susura totdeauna pânza freatică a sângelui: câtă suferință și spaimă de moarte tot atâta poezie (Reality show).*

Se vor fi găsit destui care să-i reproșeze sinceritatea prăpăstioasă, discursivitatea, epicul abundent; adevărul e că Zubașcu a experiat lungul drum al zilei către noapte cu o intensitate paroxistică.

Miza celei de-a doua cărți importante a lui Ion Zubașcu – *Omul, pomul și fântâna. O tragedie românească* – e refacerea biografiei tatălui său, pe care nu l-a cunoscut, luptător anticomunist în Munții Țibleșului, ucis în închisoarea de la Sighet, la 29 de ani, *lăsându-și copiii și soția pe drumuri/ în voia vremurilor neîndurătoare.* E o biografie reconstituită documentar, din mărturii orale și scrise, dar ridicată în plan mitic, poetul proiectând-o pe ecranul istoriei mari și a celei mici, ba chiar și al preistoriei. Modul său de a se raporta la părintele său are caratele onestității și demnității: *dar mă voi întâlni cu tine, tată, în curând și așa vrea să mă pot uita liniștit/ în ochii tăi mari și cerești cu toată seninătatea de dincolo/ știi bine că tu îți continui prin mine destinul aici pe pământ/ și m-am strădui din rășputerile mele să duc o viață cât de cât curată/ ca amintirea ta să fie de cea mai lungă durată/ mi-am imaginat că mai înainte de toate tre-buie să fiu eu însumi o valoare/ ca viața ta să conteze pentru urmași cât mai mult timp cu puțință/ în loc să zică lumea uite și ratatul ăsta se afirmă prin ce-a fost taică-so/ și stoarce acum cât poate pentru gloria proprie din moartea bietului său/ părinte atât cât n-a putut să se afirme cinstit prin el însuși și prin scrisul lui/ dar dacă eu însumi voi fi ceea ce-am crezut despre mine toată viața că sânt/ cu atât mai mult vei fi și tu prin mine cineva în istorie/ știu că oameni ca tine au făcut și vor face istoria iar alții doar o vor scrie/ iar e îmi trăiesc destinul doar prin cuvinte și imagini/ și m-am strădui să fiu măcar cu viața mea de până acum/ la înălțimea morții tale, dragă tată. (De ce atât de târziu).*

Modalitatea aleasă este aceea a baladei. Alături de



figura tragică a tatălui, impresionantă e imaginea mamei care și-a crescut singură copiii în cultul muncii și al credinței. Poetul alege detalii de viață cotidiană și frânturi de cântece arhaice sau compuse de ea însăși cu ajutorul cărora reușește să creeze un portret memorabil.

Pe ton de baladă sunt evocate și alte personaje cu un destin aparte, precum Primarul Ștrifunda din Borșa Maramureșului, cel ce a zădărnicit *visul măreț al lui Odoviciuc și al păpușarilor lui de la Moskova* de alipire a Maramureșului la Ucraina sovietică, Pașca din Săliște, *Turcu Gheorghe din Babadag care a fugit de sub escortă și a stat ascuns într-o groapă 12 ani și 5 luni*, profesorul Gavrileanu, turnat de soție 20 de ani, dar și entități mai umile precum *salcia plină de tumori vegetale care începe să se usuce de la vârful în jos în grădiniuță la Viața Românească*, grădina din Dragomirești căzută în paragină sau *milioanele de români împrăștiate de sărăcie prin toate colțurile lumii*. Tot în registru baladesc sunt schițate biografiile fabuloase ale unor personaje funambulești din imediata noastră tranziție, care au avut parte de o existență tumultuoasă, plină de suspans și de răsturnări de situație dintre cele mai spectaculoase.

Pe un ton de lamento tragic e evocată o întreagă perioadă istorică, o mie de ani de anonimat și tăcere, în care am făcut doar eforturi disperate de supraviețuire aici, la marginea latinității, nelăsând nici o urmă scrisă, o dărâ cânt de mică pe răbojurile istoriei; sunt evocate victimele colaterale ale comunismului: morărița din Dragomirești, soția fugarului Petrovan Dumitru, Vlad Ioana, iubita lui Pașca din Săliște ș.a. De altminteri, suflul tragediei antice străbate cartea de la un capăt la altul.

Însă Zubașcu rămâne apropiat de poetica optzecistă atunci când scrie ironic, despre chipul de clovn îmbătrânit/ al proaspetei laureate cu Premiul Nobel Pentru Literatură/ care și-a sculat în cap toți rezistenții prin cultură din timpul dictaturii, dar mai ales atunci când înfierează sarcastic gesturile și faptele oribile ale celor vânduți comuniștilor: securiști, politrucii, turnători, oportuniști de toate calibrele. Nu o dată jurnalistul din el se trezește și atunci poetul adoptă tonul polemic al opiniilor unor scriitori precum Breban, care nu au așteptat zadarnic dispariția comunismului, ci și-au pus la treabă

talentul scriind mii de pagini de literatură în care și-au afirmat *viziunea lor asupra lumii și oamenilor/ asupra istoriei, naturii, morții sau geloziei, destinului sau zeilor*.

## GHEORGHE ȚIPLEA

Gheorghe Țiplea (1933-2007) se numără printre fericiții poeți care și-au descoperit devreme domeniul. Ei sunt poeții unei singure teme modulată în fel și chip, și asta le conferă o anumită autoritate. Specialitatea poetului nostru este iubirea. De altfel, atunci când s-a decis să își adune întreaga producție textuală într-o antologie de autor, el nu a ezitat să o numească *Trilogia iubirii*, perfect conștient că iubirea, în multiplele sale ipostaze, anume de amor, eros și agape, îi fertilizează de la bun început poezia. Una din cărțile sale reprezentative se cheamă, semnificativ, *Numele timpului fără tine* și este subintitulată *Romanul imposibilei iubiri*. Alte volume de versuri ale sale: *Vis vegetal* (1978), *Cântați, precuvinte!* (1982), *Curgere în cerc* (1984), *Gravuri pe inimă* (1987), *Luminați, magnitudini!* (2001), *Culegător de stele căzătoare* (2003).

Veșnic îndrăgostit, poetul celebrează iubita absentă sau, ca să folosesc jargonul criticii științifice, subiectul îndrăgostit oficiază în absența obiectului iubirii. El își asumă, eroic, așa zice, efortul de a crea sentimentul prezenței absenței. Puternic motivat, poetul își mobilizează toate resursele, apelează la un întreg arsenal aflat la dispoziția sa, își pune la bătaie toate cunoștințele de tactică și strategie, literare, firește.

Iată-l, așadar, pornit în căutarea formei ideale. Întâi, le încearcă pe cele aflate la îndemână, schimbând cântecul simplu cu rapsodia, elegia cu imnul, tonul sprintar cu cel vizionar, distihul cu catrenul, terțina cu sextina etc. Obsedat de găsirea formei ideale, ar vrea să rescrie în versuri eclatante mitul biblic al perechii primordiale. În alt loc, preluând un model celebru – poemul eminescian *Epigonii* – el aduce prinos de laudă înaintașilor, invocă în dublă ipostază, de cântăreți ai iubirii și de căutători de aur în Munții Limbii Române. Și, la fel ca la Eminescu, elogiul înaintașilor este contrapunctat de cearta cu contem-

poranii globalizanți, organizați în grupuri de asalt, stricători de limbă. Bun versificator, poetul e conștient de riscul căderii în monotonie și redundanță, prin urmare va supralicita, visând la mari creații lirice scrise în idiomuri străvechi sau se va încumeta la epopeice călătorii în mit și istorie.

De altminteri, călătorul este un alter-ego a cărui prezență se face simțită la tot pasul în versurile sale. E un duh al plecărilor și al revenirilor, al mișcării și al schimbării, al călătoriei imaginare în propria odaie de lucru, care ne îndreptățește să citim o bună parte a lirismului lui Gheorghe Țiplea în cheie manieristă. Îndrăznelile sale de ordin stilistic, precum plăcerea cuvintelor rare, cu sonorități exotice de-a dreptul – care te obligă adeseori să recurgi la dicționar –, recursul la întorsături de frază cu totul insolite, la care îl îmbie, cel mai adesea, rațiuni de ordin prozodic, o anume emfază, care se traduce grafic prin apelul la majuscule, toate acestea derivă dintr-o poetică a excesului, care caută efectul de limbaj, performanța lexicală, înainte de orice. Mi-l imaginez cu ușurință pe juristul Țiplea repetând în gând versuri, strofe întregi, încercând noi și noi combinații verbale – ali-terații norocoae, rime rare, metafore insolite –, nu-mărând pe degete silabele în timpul lungilor ședințe de tribunal la care a participat de-a lungul prodigioasei sale cariere de magistrat. Mi-aduc aminte că, prima oară când l-am vizitat la tribunalul din Vișeu de Sus, pe care îl conducea, mi-a arătat o uriașă oglin-dă, care trona în biroul său. E o *oglin-dă venețiană*, mi-a șoptit cu mândrie. Și, într-adevăr, parcă evadai într-o lume ideală oglindindu-te în apele ei...

Este jocul ielelor care l-a fascinat pe acest poet de cabinet absorbit de sorbul limbii, și e o secretă voluptate, idescriptibilă, în această dispariție voluntară în muzica suprafirească a combinațiilor verbale libere sau, mai bine zis, eliberate de orice lest. Tentația e mare și cu atât mai mari sunt riscurile, căci creativitatea limbii este copleșitoare și riscul de a scăpa hățurile și de a cădea în plasa asociațiilor întâmplătoare, gratuite, este greu de evitat.

Poetul reușește să depășească aceste capcane grație faptului că este profund ancorat în tema sa – iubirea. O iubire imposibilă în plan mundan, dar care se desăvârșește în zona spiritului. Viziunea metanoiei și a nunții cosmic are, fără îndoială, o coloratură creș-

tină, dar și puternice rădăcini în folclorul nostru: *Ne vom iubi a doua oară,/ iubito, de ne naștem iară/ din apa Duh învolburată,/ iar nu din lut precum odată... (La nunta noastră cea de a doua oară)*. Din sacerdot al ubirii poetul devine sacerdot al poeziei, căci ea singură e cea care are puterea de a lega în cer ceea ce e despărțit pe pământ. Devoțiunea sa este aproape mistică, iar atașamentul față de slujitorii ei nu are limite.

Cu atât mai trist a sunat lamentoul său atunci când mi-a mărturisit odată, după ce a fost primit cu acte în regulă în URSS, că, dacă nu va renunța la scris, căci acesta e blestemul său, de a se trece în cuvinte, va înceta să mai publice vreo carte în timpul vieții sale terestre. Era, pe bună dreptate, tare dezamăgit de marginalizarea poetului într-o eră a consumului și de defectuoasă, dacă nu chiar dezastruoasă receptare a poeziei.

## ION BURNAR

Pe cât de vulcanic s-a manifestat Ion Zubașcu și pe cât de prolific s-a dovedit a fi Gheorghe Țiplea, pe atât de “zgârcit” a fost Ion Burnar (1947-2010) în manifestările sale poeticești: *Memorandum liric și Viața la țară cu și fără Tănase Scatiu* (1982, respectiv, 1984), *Gâlceava scopului cu mijloacele* (1998), ... *aici Provincia... aștept metropoliții* (2000), *Adunarea și scăderea punctelor cardinale* (2003), *Tratat de arhologie. Antologie* (2007), atâtea titluri numără întreaga producție lirică a autorului.

El cântă oamenii simpli, ascunși în hainele largi ale anonimatului, care trăiesc într-un soi de inerție confundată cu fericirea, un surogat de fericire, vinovată, câtă vreme ei fac urechile șute la țipetele unor *zburătoare ciudate/ specialiste-n salvarea Capitoliilor, apoi mor ca niște chei într-o legătură/ găsită în iarbă*; un ins comun e și poetul prins în mecanica cotidianului departe de obiectul pasiunii sale – *a mai trecut o zi fără pian și e un frig de care și pietrele suferă*; iată-l interpelându-se pe sine, autoironic, firește, *Eh, și tu, Ioane, cu nedumeririle tale, și propunându-și să pregătească folcloric dezarmarea*; în cheie livrescă, *apusul de soare e o dramă istorică iar pământul mai stă cu picioarele pe pământ*; reprezentativă pentru

acest mod persiflant și autopersiflant de a se raporta la sine este micul poem *Elegie pentru frumusețea satului: Nu mai am loc pe lume de atâta istorie* (citește mizerie, n.n.)/ *nici măcar un par pentru propriu-mi cap/ să lumineze electric/ tristețile. Domnului Caragiale/ eu vă iubesc pe toți mă iubiți/ în stație se-aud vocile îngerilor/ dând ora exactă; iar în alt loc, apelând ca de obicei la metafora cazonă – e un tic al său, acesta, care îl face recognoscibil în cohorta de stihuitori din republică – din plictiseală voi căuta un tun/ rămas întreg din altă plictiseală; alteori această atitudine de frondă silnic reprimată – și e de mirare că au scăpat cenzurii astfel de versuri, dar suntem în 1982, când se mai putea publica așa ceva, după aceea Burnar a reușit, ca prin minune, să publice și a doua carte, *Viața la țară cu Tănase Scatiu* (1984), apoi, ca mulți alții dintre noi, a fost silit să facă post negru, următoarea carte apărând abia prin 1998! – se traduce într-o resemnare fără leac: *trebuie să-mi fac zilnic curaj să exist/ ba mai învăț și pe alții gramatica nisipului/ să-i oblig să repete tu ești nisip tu ești nisip/ a fi e o îndrăzneală cu diplomă de merit/ ce nu-ntreabă de casa părintească nici de copilărie/ doar tranșeea tranșeea/ în care sunt invitat politicos să intru (Etapel interioare ale plânsului)**

Evocând o istorie cu plachiuri, poetul nostru a invocat nu o dată, în prima sa plachetă de versuri istoria *vindecătoare a firelor de iarbă*. Tot acolo el cânta satul ca un tablou refuzat la Salonul artiștilor, iar emblema satului său nu e nici primarul, nici popa, nici învățătorul sau, generic vorbind, harnicul gospodar, *ci prostul satului/ cu galoane de rouă pe umăr/ iese din el gânditor/ și se așază cu capul pe butuc/ ca ultimul său împărat/ veritabil (Aer)*. Asta e – satul e de căutat la Muzeul satului!

Acum, în cea de a doua carte a sa de poeme, Burnar pare a face un gest radical, anume acela de a renunța la avantajele civilizației și de a se retrage, de a se refugia la țară: *într-o vâlcea-mi doresc cu fagi și fragi/ câteva stele pe deasupra/ în care să visez cu cei mai dragi/ mă viziteze ursul din pădure/ și-mpărătește deie-mi mâna/ și printre altele să mai vedem/ ce face Armstrong and company cu luna/ familia familie masa masă/ cositul ierbii fie crima mea/ iar cine n-are treabă să pălăvrăgească/ de mi-a paralele brazde au ba/ s-adaug zilnic stratul de sudoare/ la temelia casei*

*strat cu strat/ am asta despre nemurire/ în rest pământul e destul de plat (Poemul meu modern)*. Atitudinea aceasta ar fi ca un boicot al istoriei, o abandonare a scrisului în favoarea rostirii – *coverul mamei e hrisov necontestat...* Burnar poetizează, ca să zic așa, un refuz al poetizării – *carul mare ara pe cer/ și undeva un car mai stingher* (carul poetului, dac-ar fi rămas printre ai săi, firește). Din păcate, ori din fericire!?, e doar un deziderat greu dacă nu imposibil de realizat, de vreme ce refugiatul nu poate renunța la scris, rămânând *un țăran (care) scrie versuri/ despre alt țăran care trage tăcut/ cu ultima lui sapă lut peste el/ și mă lasă singur deodată (O zi din viața la țară)*. Un țăran, oare!?, mai degrabă doar cel ce scrie, un biet scrib evocat într-o micropoemă care, iarăși e de mirare că a scăpat vigilentei cenzurii, căci e un mic gest antidictatorial: *Scribul n-are nevoie de împărat/ împăratul are nevoie de scrib/ scribul își vede de brazdele lui/ celălalt își arogă titlul de bob/ scribul scrie mai departe la flacăra romei/ și împăratul atotștiutorul / intrigat de ce surâde*.

Cum arată poezia lui în epoca libertății câștigate cu lacrimi și sânge? Se întreabă el însuși și își răspunde vorbind despre ea ca despre fata bătrână *care te povestește/ la toată lumea c-o iubești/ noaptea și ziua o blestemi duios/ (...) care-ți întinde funia furată pentru tine/ din casa spânzuratului (...) ea e o floare care-nfloare/ numai când o miroși*. Metafora drumului, redudantă, semnifică, desigur, conștiința ajungerii la un liman de unde privirea îndărăt, cu consecințele de rigoare, e inevitabilă. Un scepticism aseptice pare să-și asume poetul de acum încolo; el e un învins care nu-și acceptă înfrângerea, *neajutorarea mea învingătoare, cum singur se exprimă, bravând – eu cred în adevărul navei în derivă/ acolo nu-s înfrânți numai eroi/ și zeei rușinați că nu li-s pe potrivă sau cotind-o înspre ludic: așa vă zic și mă dezic/ de pe planeta lui PI ER PĂTRAT/ secolul vitezei într-o gară/ pușcând luleaua uni acar distrat (PI ER PĂTRAT) (...) istoria mă știe din vedere/ mai ales pe trecerea de pietoni/ zdrasvuite orvoar la revedere (Trecerea pe roșu)*.

Acum, în amiaza vieții – *viață tu gratuitate frumoasă* (ce frumos spus, nu-i așa? n.n.), îl invadează imagini din copilăria petrecută în Dragomireștiul natal, evocat în stilul lui laconic, sincopat, în poema care încheie placheta *...aici Provincia... aștept*



metropoliții: Câte corăbii pe Iza au trecut/ le știu numai eu că eu le-am făcut/ din hârtia școlii care e/ cea dintâi și fără seamăn corabie/ ce mă vrea mereu din port în port/ câte corăbii, Doamne, câte pânzături/ îndoiaie catargele lumilor... lumuri/ oriunde mă duc oriunde voi fi/ ancora mea ulița mândrii/ cineva acolo doruri peste dor/ când striga-va catalogul/ Cel Mare Învățător.

Fără pretenția absurdă de a-și apropria însemnele regalității (dar nu-s stăpânitor m-aș teme de supuși), nici pe cele ale genialității, nici măcar pe cele ale căznitului canonizat, Ion Burnar rămâne poetul cetățean care-și acceptă condiția de umil pelerin într-o lume tot mai străină: zorii te așteaptă cu o nouă zi/ mai părere ca ieri mai dorită ca azi/ dăruiește-o celui care pribegeste/ și amintirea lui la amintirea ta/ risipa risipei care-mbogățește/ curaj curajului de-a crede/ că firul cel de pai e vâsla salvatoare/ mai trainic bobul de nisip/ și mai statornic valul în mișcare (Lada de zestre).

Să consemnăm, la final, că vocile lirice distincte, despre care făcurăm vorbire azi, sunt acelea ale unui vitalist tragic, ale unui estetic melancolic și ale unui poet-cetățean – i-am numit astfel pe Ion Zubașcu, Gheorghe Țiplea și Ion Burnar, toți trei oameni înzestrați cu har poetic, care nu au uitat nici o clipă că își au obârșia în acest binecuvântat colț de țară maramureșean.



## NICHITA STĂNESCU

### Amintiri de când eram de piatră

Ca un răget luminos, în creierul meu  
a explodat o celulă;  
de străinătatea prea nouă  
în care se află  
rătăcind de la începuturi.

Miștile mi s-au umplut de un miros  
de stea moartă,  
de animale gândite în vis,  
de funingine bolborosind  
roșcata înțepenire a pietrei.

Eram atât de rari,  
(mi s-au părut că aud)  
atât de foarte rari încât  
cu toții la un loc  
n-am fi putut să umplem unul.

Unul, era departe în viitor  
pregătit de împietrirea noastră numai.

Aveam nume,  
fiecare alt nume aveam;  
trebuia să fi murit îndelung  
trebuia să fi pierit profund  
ca numele vreunuia dintre noi  
să devină cuvânt.





## MIRCEA PORA

### CE FACEȚI?

Nimic deosebit. Așteptăm prânzul la care lucrează mama-mare. Cu castraveți murați, ceva fripturi și bere.

Transmitem după aceea despre Bega. Cine n-o cunoaște să se reîntoarcă în clasa a cincea. Acolo s-a predat lecția despre acest tulburător râu, navigabil de la bun început. De pe când nu se vărsa în mare. Au făcut baie în el țărani participanți la răscoale, doctori, generali, personal cu pregătire medie, actori naționali și de provincie. Pe malurile sale, scrie asta și-n manualele școlare, s-a recitat, s-a interpretat, s-au compus partituri muzicale, poeme. Aceste lucruri totuși nu se știu sau dacă „da”, nu în suficientă măsură. Vom vorbi despre păsările care zburând din tufă în tufă au scăpat de vânători, dându-le cu tifla și despre peștii care de mii de ori i-au fentat pe pescari. Mai ales pe așa-zișii „cârligari”. Apoi, despre toamna care la răstimpuri atinge blând râul cu aripa ei. Sau despre iarna care pe maluri așterne o tăcere. Nu vom vorbi sub nici o formă despre tot felul de oficialități care s-au zbunguit prin apele ei. Râul nu i-a iubit pe aceștia.

Ce face Bega acum? Curge grațios la vale sub privirile indifferente ale timișorenilor. Din când în când plutesc pe undele ei cutii de conserve, resturi de pâine, cozonac, covrigi. Din toate acestea vrăbiile ciugulesc ce pot. Trece Bega pe lângă vreo grădină? Da, o face pe lângă „Grădina Bănățeană”, unde fami-

liile timișorene merg să ospăteze. Mănâncă grătare, mititei, diverse garnituri independente ca-n America de Sud, antricot de vită, cei bătrâni, cu dinții șubreziți, cartofi natur sau franțuzești, macaroane cu brânză, nucă sau mac, uneori, papanashi. Cânta, poate o mai face și acum, un tenor cu o voce vagă, pe care aproape că i-o fura râul. Când se lăsa înserarea, sta să cadă noaptea toate aceste personaje erau deja în așternuturile lor. Mai târziu Timișoara și Bega au ajuns Capitală Europeană.

### ADIERI

Făcuți unul pentru altul...Citesc romane, adoră filmele sentimentale, iarna se culcă cu pantaloni de trening sub plăpumile groase, au aceeași prieteni fazi de ani de zile, nu riscă nimic, dacă e vorba de vreo „răsturnare” se ascund sub pat sau fug la țară, dacă e nevoie să fie slugarnici își dobândesc imediat vertebre de cauciuc, un apus frumos de soare îi adoarme, în fața unei poezii cască îndelung lăsând să li se vadă dinții galbeni și limba năclăită. La posturile de comandă au locul întâi...

Jinduiam după un dram de talent literar, după o înțelegere în adâncime a lucrurilor, după câteva clipe în care nimeni să nu mă mintă, să nu mă înșele, să nu mă inducă în eroare. Până acum n-am avut parte de nimic din cele ce atât de arzător mi le-am dorit. Dar timpul nu-i pierdut...Trebuie să stau la poartă și să aștept...Poate într-o noapte, poate într-o toamnă, poate-ntr-un amurg de iarnă voi auzi o nouă muzică în mine. Dacă nu, nu-i nimic...bulevardul va rămânea în continuare gol, voi închide ochii ca oricare altul, căzut pe un covor sau întins pe un divan, cu o pernă ori pătură la căpătâi...

Eleonora s-a întors dintr-o mare excursie...Deci asta a fost Europa! Îi joacă printre gene tablouri, peluze, automobile luxoase, un hol de hotel în care a stat cinci minute. Se așează obosită într-un fotoliu de paie. Moțâie cu gândul la cele văzute. Flasc, deschide

palmele..."Muzeul acela...lacul...actrița de culoare... torturile din vitrine"...Doi porumbei se rotesc de mult peste prunii din grădină, se rotesc și trimit ceva moale și cald în palmele visătoarei recent întoarse din turul Europei...

Mobile maro, negre, cenușii ca pământul, ca fularele ce se poartă în noiembrie la gât. Mobile pe care s-a murit, s-au consumat acte de amor, mobile printre care au alergat tineri, ce, mai apoi, albind la tâmple, s-au dus rând pe rând. Am să scot dormeaza aceasta în piață, dulapul am să-l las la colț, lângă chioșcul de înghețată, patul am să-l dau ierburilor sau muzicanților de local să-și pună pe el acordeoanele, oglinda doar am s-o țin pentru mine, să văd clipa când moartea, tiptil, pe la spate, va încerca să mă atingă cu degetele ei de cretă...

Zile cu cravată de vânt printre țiglele casei... Fantomele vin, se odihnesc pe pereți și în miez de noapte împletesc capișoane din petale negre de cărbune. Cântă la instrumente cu corzi, fug printre bibelouri ce scot atunci țipete scurte, omenеști... Trebuie să fie un profesor acela ce pășește mânănit printre șanțuri. Pe costum are frunze din cine știe ce sat. Parcă se aud în spatele lui și glasuri de copii și se văd când și când și foi ce-au aparținut unor cataloage... Frumusețea dealurilor e nespūsă acum. Ea e rodul muncii pictorilor din ultimii cinci sute de ani. Poate că acum ar fi bine să ieși în aerul proaspăt, și să desenezi sau să te gândești, celor dragi ce lucruri le vei lăsa după moarte. Mie, personal, aproape în fiecare seară o bufniță îmi sare în cale. Penele ei sunt reci ca și luna, ciocul ei, ca o așchie de porfir, în inimă, mă sfredelește adânc...

Dar parcă poți să știi cât ține o zi?...Acum e soare, în clipa următoare amurgul plutește peste dealuri, s-a făcut deodată noapte și te visezi la London sau la Polul Nord, te ștergi la ochi și copilul din colț ambrătrănit...

Ceasornicele pot să fie o amăgire, o simplă convenție, fiecare are ziua lui, o scurtează și o lungește după propria-i dorință. ....

Ar trebui să fie frig, să fie liniște, să fim cu toții strânși în jurul mesei sau al oglinzii în care din oră în oră apare un cap de miel înghețat. Va trebui să scoatem acel tren minunat din ape. Nu putem lăsa să ruginească atâta frumusețe, să fie furată de insectele noroaielor truda atâtor generații de artiști. Luna privește și pare a spune..."Trebuie o noapte mai adâncă, mai oarbă, ca să puteți face voi aceste lucruri"...Trupul se destramă nemaiascultând de chemările nimănui. Pleacă pe corăbii făcute din lemn de palmier mâinile, umerii, fruntea, spatele, picioarele. O pisică traversează drumul, par două cuburi de gheață ochii ei galbeni...

## COMENTARIU, CENACLU

Toate discuțiile sunt prilejuite de citirea prozei „Madonna Tătară” de către autorul Gheorghe Chima la cenaclul revistei „Zile și iar Zile”. Asistență numeroasă, iubitori de literatură și creatori.

Tanti Maria...Vă rog să mă iertați, e pentru întâia oară că mă aflu la așa ceva. În felul ăsta noi ne strângem în sat când îi rugă. Împreună cu goșcii noștri. Eu sunt în oraș la un tratament, ceva cu raze și tot felul de mișcări, și având și puțin timp liber am ajuns aici. Nu-mi pare rău mai cu samă că din vorbă în vorbă am aflat că este o scriitoare care nu-i măritată. Îi și spune „Trude cea nemăritată”. Țin să vă spun dumneavoastră că eu știu în sat pe cineva pântru ea. În rest, povasta o fost frumoasă, mândră și Madonna dar totul cam lung. Și mă mir că ea, Madonna, singură o vinit și tăt așa o plecat. N-o găsât nici ea prănimeni...

Niță din Prigor...Aici, doamnă dragă, discutăm literatură nu punem la cale nunți și logodne. Am ascultat ce s-a citit, n-am dormit ca nu știu câți din sală. Nu scrie rău „Prostovanu”, ar trebui să-i fie marfa publicată. Multe simboluri legate de mâți și de câini. Dar parcă lipsește totuși ceva, zece, douăzeci de rânduri și puțină claritate. Cum îi doamna asta cu tratamentul, nu pricepe nimic. Și prea multe străzi

---

asfaltate în descrieri, în Ostrovul Corbilor, la Podul Gros pe unde merge acțiunea nu există așa ceva. Pe ici, pe colo, fum ca la topitorie. Frazele astea, îmi sfârâie degetele cum i le-aș scrie eu...

George, pseudonim Troculă din Megie...Abține-te chiar tu cu scrisul! Nu te supăra, am probe, scrii ca o cizmă. Și i-ai mai și zis „Prostovanu”. Cred însă că de drag. De câte ori n-ați băut voi împreună!. A spus și nevasta la cenaclu...”Omu ăsta are un parfum al lui”... Zic și eu că Madonna-i reușită dar trebuia să apară mai mult. Cum să zic, muierea trebuie văzută că de aia-i muiere. La urmă adaug ca și „Niță din Prigor”, să se mai lipească la proză ceva...

Un domn ascultător din sală...Îmi pare bine că am venit la scriitori să ascult. Oameni cu mintea ascuțită. Eu, mâine, trimis de firmă plec în China. Departamente peste munți, de familie și țară. Dar duc cu mine ceva din povestirea asta. Ce frumos sună „Madonna Tătară”...Subscriu și eu la ce-a spus domnul „Niță din Prigor”. Unde sunt mulți mâți și câini sunt și multe simboluri. Dacă mi se permite închei cu o urare, „Trăiască literatura!”

Trude cea Nemăritată...În primul rând îi mulțumesc lui Tanti Maria că s-a gândit la un soț pentru mine. Dar eu am unul, nu se ocupă cu literatura, lucrează la calorifere și-l cheamă Walter. Fără el toți ar tremura de frig. „Trude cea Nemăritată” e pseudonimul meu literar. Fiind nemțoaică și cunoscând locul acțiunii, satul Ostrovul Corbilor, fără multe vorbe fac un mic rezumat...Ascultați-mă numai...Autorul a voit să spună...”După epoci de primitivism, într-o noapte, dar asta mai acum, în satele acelea, intră aici și Podul Gros, totul s-a actualizat. La noi în țară se poate. La bază, o forță ascunsă, poate o pictură, Madonna Tătară. După un timp, probabil nu prea lung, Madonna a plecat. Cum, necum, nu știe nimeni. Și gata, ca după un potopus, toate minunile au dispărut. S-a reântors primitivismul. Pe acest fond, ca în marile proze rusești, apare Ciungu. Cine-l știe, huhurez, poate chiar mai locuia acolo. Aici vorbește pana maestrului Chima. Zic acum la urmă și eu ca și domnul care pleacă în China...”Trăiască literatura”!. Felicitări în hanțu meu, scrieți voi mai bine dacă nu vă place!...

Titi Boldescu...Sunt iubitor de literatură, chiar și scriu. Am venit din Capitală ca să ascult povestea asta. Să nu-i mai spunem autorului „Prostovanu”, proști sunt chiar destui. Prietenul meu, pseudonim „Jean Fapte-Mari”vă felicită și el pentru gândire. Maestrul Chima se poate gândi și la un Nobel. De ce nu? Sus, trăiască proza!

V. Gogu, pseudonim Neacșu din Câmpulung...O să fiu puțin mai critic. Proza asta pălărie prea mare pentru capul maestrului. Noi la Nobel ne putem gândi, dar știți cum e vorba din bătrâni, strămoșească...”Ciu-Ciu”...Cu zece, douăzeci de fraze nu mai repară nimic. Și e un potopus cum a spus Trude cea Nemăritată, și de simboluri. La fiecare câine ce apare, un simbol?...La mine în cartier sunt zeci de câini și toți ăștia sunt simboluri?...Altceva la rînd!...

Trude cea Nemăritată...Să nu fim răi...scriitori mari au lipsuri...dară maestrul Chima...Dar la un Nobel, totuși, ne putem gândi...

Vasile Ciocan...Înainte aș vrea să mă prezint. Sunt din Mizil și mă mândresc cu asta. Aici s-a ratat un subiect, un tort cu prea multă margarină. Ceva totuși există în text. Și Ciungu e bine chitit. La Nobel trebuie să ne gândim...

Grigore Grigu, pseudonim Mătușenko...Felicitări la toți, frați literați. Sănătate pentru domnul care pleacă în China și pentru Tanti Mărioara. Am hotărât, mai multe familii la vară, concediu „în sat”...”Ostrovul Corbilor”, „Podul Gros”...Poate dăm de Ciungu, de Madonna Tătară!

Drajan Knejevic, scriitor sârb...Fost în „sat”...Nema Ciungu,nema Madonna, nema nime...Deserto...

Vasile Popa, pseudonim Iancu din Ardeal...În concluzie trăbă să înțălejem...Așe se scrie, amu, cu fum...Asta e situația. Cui nu-i place, liber la birt!...

Pe acest fond, în cadrul ușii, cu orchestra, apare Traian Furdui-Iancu...



## NICOLETA DABIȚA

### POEME

#### râul

ochii uluiți de ape  
s-au scaldat și-n recele *partnach*  
râu mai frumos n-au văzut  
râu mai crud n-au văzut  
râu mai alb n-au văzut  
nici mai grăbit... spre moarte  
spre moartea unei trecătoare prin chei.  
scufundarea ei vie  
doar o clipă  
și-un colorit ușor de roză  
a tulburat laptele înghețat  
apoi nimic

seara de la fereastra cu trandafiri galbeni  
o altă femeie din întâmplare  
vede cum muntele  
mai naște un duh fabulos  
de dăruit curând cerului

1 iulie 2019, Garmisch-Partenkirchen



#### Egeea, spitalul meu de psihiatrie

Cel mai frumos trup îl port în septembrie,  
înviat de apele Cretei, poleit de soare,  
mă despart de el târziu, spre iarnă.

Șerpi galbeni, război la capătul Egeei,  
corurile de cicade cer socoteală,  
nelămurite, ne sunt solidare.

Când nu mai intrăm unul în balamalele celuilalt,  
luna întinde covor de lumină pe suprafața mării.  
Dimineața, e rândul Egeei să ne spele măștile ieftine  
până dă de chipul profund, de iubire.

Egeea, spitalul meu de psihiatrie,  
singurul sanatoriu în care ard să fiu închisă.  
Ca o torță, deasupra a toate.  
Numai luna rămâne rece. Fiecare cu raiul ei.

Extaz tribal, de jur-împrejurul sufletului,  
fulgerele ce explodează într-un cer violet,  
Creta le face pe toate posibile.

Pândesc sclipirea din ochii aproapelui,  
devin dumnezeul clipei.  
Și de ce veșnicia m-ar tenta?

Ca o caracatiță, râul lumii strânge.  
Să mă cufund în mare,  
să las râurile de catran să-mi sfâșie pieptul,  
să curgă, să curgă, apoi  
cu prosopul imaculat îmi voi șterge îndelung  
pielea de agresivitate.

Eu sunt nebuna care crede în mare,  
și în zbaterea ei. Într-o zi va izbuti,  
va înghiți pământul,  
iar atunci voi fi în sfârșit ea, Zeița.

Frunzele de palmier, ultimele bocitoare  
ale apropiatului surghiun...

Adio, Creta, răsărit de zei și poezie!

septembrie 2018



---

## Lumânările lui Kavafis îmi aprind Creta

Pământul vechi al Cretei  
și trupul nou, de luat comun  
aprinse amândouă  
de stinsele lumânări ale poetului Kavafis.

Dumnezeu renunță noaptea la stele.  
Le aruncă, ca pe niște hârtii mototolite  
în apele Cretei.

Dimineața, se prefăce ordonat.  
Își pune norii în sertarele cerului  
(să nu vedem ce a scris peste noapte),  
apoi se bărbierește în oglinda mării  
și zâmbește: bine mi-a ieșit!

„Vino să vezi o pasăre!”  
Doamne, ce puține și mute mai sunt!  
Ți se face dor de acasă...

Femeia își atinge privirea de mare  
Degetele ei au dinainte gust de sare.

Marțea, o altă marți, după un an,  
și marea iar se joacă cu fata de-a moartea.

Luna, ca un ochi de pisică,  
Lucește, lucește în noaptea cretană.  
Numai pupilele albe-ale insulei  
Îi fac cu ochiul lunii pline, din felinare.

Fetița cu unghii roșii și chip nesănătos,  
cum o mângâie bărbatul acela,  
și în spatele ei își linge buzele  
a amintiri recente...  
Marea se face ligheanul părinților mei  
în care îmi înmoi iar picioarele  
și mi-e frică, și mi-e rușine.

Micuțule rus, pescuiește-mi  
cu plasa ta fosforescentă  
amintirea aceasta.  
Și așa pește cu ea, azi, nu prinzi.

Bobocul de oleandru

miroase a vlăstar de vie,  
mă duce în două timpuri deodată,  
de altădată.

Cât soarele strălucește, oamenii  
calcă nepăsători marea.  
Norii scriși de Dumnezeu  
cu câteva nopți în urmă  
dau apei o strălucire de oțel fin.  
O mână de lame sunt aruncate în mare.  
Rămân atentă, să nu pierd  
gâtlejurile însângerate, sfâșiate,  
răzbunarea pentru pângărirea cotidiană.

Miroase Creta a smochin,  
și atâtea femei asemeni nevestei de acasă...  
Pe o piatră trasez un N.  
De la numele meu, de la nimeni.  
Îmi sunt nesuferită azi,  
sunt cățelușa din trecutul meu nesuferit.

Două umbre se îmbrățișează  
peste crucea lui Kazantzakis. E sâmbătă.  
Plânsul e semnul plus.

Dragostea e o floare în grădina casei  
E libertatea de dincoace de gardul Cretei.  
Bobocul din trup se deschide  
în insula fără trandafiri.  
Extazul, un sufleu de ciocolată,  
Extazul, o baclava scăldată-n miere,  
Extazul din balcon.  
Furtuna din trup închide cercul.  
În prima zi a lumii cretane a fost marea.

Kavafis, Kavafis,  
aprinde o lumânare și stinge-o,  
pentru poemul meu.

aici se sfârșește lumea mea

dor  
la sat veșnicia  
mai ține o zi

---

### o dimineață cretană

Mă așteaptă el, mă așteaptă  
la o masă, pe un scaun albastru,  
ca o portocală abandonată de coaptă  
la poalele a patru chiparoși.

Marea de cenușă înfrigurată  
nu-i întoarce privirea  
de la cerul lui în trup de femeie  
urcând scările de piatră roșie.

Deschid ușa biseriței  
ca o ființă de la începutul lumii.  
Sunt singură, aprind o lumânare,  
mă așez și aștept. Pe cine aștept?

Inima aceasta de piatră  
căreia oamenii i-au spus biserică  
bate cu-n Dumnezeu nou-născut.

Nu voi coborî oare scările  
pentru veșnicia mea cea scurtă?

### Aici nu se moare!

Renaști în fiecare primăvară,  
odată cu florile, cu pomii,  
cu pământul cald laolaltă.  
Vii apoi, dimineața în vis,  
și mă chemi acasă  
așa, de-o-mbrățișare.  
Mă trezesc de la bătăile inimii  
sunt fericită și cred  
că de-acolo tu n-ai plecat niciodată.

Aici nu vii pentru că  
aici nu te-am lăsat să mori.  
Ți-am spus: „aici nu se moare!”  
Și „aici nu poți muri, surioară,  
aici vreau eu să trăiesc,  
iar tu faci prea a moarte.”

„I-auzi, a renăscut!”  
îmi strigă iar o voce-n noapte.

O fi timpul, îmi spun în gând,  
tre' să mă duc până-acasă.

26 martie 2016, Iași

### Morții Senei și Van Gogh

Dumnezeu își caută copiii morți,  
și-i scoate din Sena la plimbare,  
în fiecare duminică după-amiază  
când e cuprins de remușcare.  
Îi trece peste podul Le Van Gogh,  
îi duce la restaurantul Le Van Gogh,  
le dă să mănânce urechi la grătar,  
să bea absintul verde din străinul pahar,  
dar melancolia le sapă-n piept mai crunt,  
de se fac umbre până-n amurg,  
le privesc rătăcite din nou,  
fiecare dusă-aiurea pe podul său.  
Și Domnul însuși nu mai poate,  
își caută în Sena aceeași moarte.

### la moartea lui Van Gogh

lumea s-a făcut  
o pată mare galbenă  
din care smulg  
căpițe de fân  
nebunii Parisului.  
Noaptea,  
singurătățile lor  
în gri-vrabie  
îneacă lumânări  
în apa înstelată  
a Senei.

### ghimpi

sunt zile  
în care scot fericirile din mine  
ca pe niște ghimpi,  
și zile când  
prin trupul gol  
gonește un tren  
spre-o altfel de moarte.

---

mary, mary

Inima oraşului bate, în noapte  
bum-bum, bum-bum, în noapte.

Înapoi în acel pat  
aşteptând să mai respiri o dată,  
încă o dată oul să se zbată  
în gâtulejul tău de pasăre  
aproape vie, aproape moartă.

Mâna mea puternică  
prinsă de ultima fibră ce trăia  
într-a ta, cu oscioare subţiri...  
„Cu ce-aş putea lua oare  
puţină lumină din inima mea  
să o împart cu lumea?”

„Ia, surioară, cu inima mea!”

Obrazul tău, lipit strâns de al meu,  
*cheek to cheek*, e un dans greu...  
Te-aş mai ridica o dată,  
încă o dată aş mai sta sufocată  
înaintea ultimei tale respiraţii  
pe care totuşi,  
nu mie mi-ai dat-o.

Te-am supărat, se poate,  
cu tine n-am urcat  
până la capăt.  
Până la capătul cui?

„Nicol sus, sus Nicol”,  
strigăt drag ce hăituieste!  
Cum ți-am răspuns, sunt rea!  
„iubita mea,  
unde sus?, eu nu mai pot urca,  
singură trebuie să ieşi  
din îmbrăţişarea mea”,  
nu m-ai iertat, nu-i așa?

Şi voiai să plec,  
să scapi de privirea  
care ultima respiraţie  
nu ți-o lăsa.

Am tresărit prin somn,  
se făcuse acel „prea târziu” blestemat...  
Nu m-ai mai aşteptat.

Filosofii numesc dualism  
spiritul rupt de materie  
şi-şi revin din tristeţi.

Dar mie, soră dragă,  
chipul îmi îmbătrâneşte  
mai devreme de trup,  
şi nici fericirea nu-mi mai iese  
de când ultima ta respiraţie  
a trecut, neiertătoare poveste.

**de aici luăm vaporul, surioară**

De aici luăm vaporul, surioară,  
pregăteşte-te  
de iarmarocul amintirilor mele.  
Ziua cretană salută soldăţeşte  
noaptea morţii tale.

De aici luăm vaporul, surioară,  
de aici inima nu-ţi mai bate...

Începe cimitirul leproşilor  
şi pentru poemele mele.

**Prin eternitate**

Îmi trec paşii prin eternitate,  
la liniştea mormintelor  
mă regăsesc.  
E felul meu de a protesta,  
felul meu de a calma  
vuietul lumii.

Între a petrece şi a te petrece  
tăietura nimicului.



## WILLIAM TOTOK

### POEME

#### O poezie epică

##### *Margit și câinele ei*

A murit Margit -  
călugărița cu pielea palidă.  
Câinele ei e orfan.  
În cameră sute de sticle  
iar Lazarus plânge  
horcând surdomut, oftând  
a pierdere.  
I-a fost pavază și scut,  
ea - iubita sa mireasă.  
Acum, el nu mai cunoaște pe nimeni.  
Rivalului i-a sfârtecat piciorul,  
noaptea, când tipul îndrăznise, în secret,  
s-arunce-un ochi asupra lui Margit,  
pe când ea bău, se dezbracă, în timp ce mângâia  
coada bravului ei câine, cel cu blana maronie,  
a câinelui cu nume străin, Tisza,  
o, apă adâncă, cenușie, dragă Tisă,  
câinele meu,  
tu, protectorul meu,  
un singur pahar mai golesc  
ș-apoi - să uit de toate.  
Chiar și de Crinul Sf. Antoniu,  
care, mereu, îmi provoacă hemoragie nazală.  
Drăguțule, auzi-tu clopoțele sunând,  
ele sună din camera mea  
iar în stradă stă un bărbat.  
Alt bărbat îl alungă  
cu coada lopeții îi moaie oasele.

Sfinte Antoniu de Padova, ferește-mă de cele rele,  
de priviri a deochi și de cozi de lopată.

Îngenunchiată stă  
și se roagă,  
ea,  
călugărița cu pielea palidă  
care se-aude pe sine zicând:  
Tisza, mi-ești prietenul cel mai drag,  
fidelul meu îmi ești,  
de grăit nu poți grăi, de înțeles,  
tu totdeauna m-ai înțeles.

Câinele,  
de la lup nu i-a rămas decât coada,  
știe ce-așteaptă Margit de la dânsul.  
De rugat, ea se roagă-n tăcere.  
Rugăciunea-i este ascultată,  
să mai săvârșească în astă seară  
un ultim păcat,  
în față-i, ultima sticlă, deja-ncepută -  
timp ce afară, la fereastră, veghează  
Oaspetele mut.

Visează. Cântă *De profundis*.  
Ca de-obicei, dacă în curte stă, undeva, un copârșeu:  
*De profundis clamavi ad te Domine*.  
Sufletul meu e-n așteptarea Domnului  
De la veghea de dimineață până la următoarea veghe.

*Requiem aeternam dona eis, Domine,  
et lux perpetua luceat eis.  
Circumdederunt me gemitus mortis,  
dolores inferni circumdederunt me.*

Doamne, dăruiește-le odihna veșnică,  
și eterna lumină luminează-le.  
Cuprinsu-m-au chingile morții,  
chinurile Iadului pus-au stăpânire pe mine.

Iadul ești tu, dragul meu.

#### Ziua de 9 noiembrie

Două tinere în fața Piedicii pentru Memorie -  
le văd în fața geamului meu.



---

Ele aprind o lumânare  
spunând:  
Și ăștia au murit într-un lagăr.

### Rosa Luxemburg

viața,  
o punte,  
arendată de la Moarte,  
Apa și Uscatul  
se zbat în sumbrul Kanal,  
un ghemotoc,  
călăii  
cu degetele pumnale  
și limbi de foc  
purtătorii urii mortale.  
Sună. Cizmele de fier  
pârjolesc luna ianuarie,  
a anului decedat.

### Corona

din robinete picură  
febra –  
iar Corona lui Celan  
strălucește în grădină,  
banca demolată în parc.  
Ciumă cordială,  
hidoasă în fond – un oximoron.  
Doar azi tremură lumânarea  
în adierea amintirilor,  
iarbă zbârcită din parcul nocturn,  
o cupă pentru eroii străvezii,  
o monedă pentru toți,  
cei care sunt morți.

### Gutuiul

Gutuiul  
mai are fructe-n coroană,  
chiar și-n noiembrie.  
Nu le mai culege nimeni.  
În galbena lumină-a serii,  
nălucile amintirilor,  
cărți carbonizate,  
umbre, o mare de umbre,

siluete,  
figuri  
ce halesc  
pripite  
fructele gutuiului.

### Versuri carpatine

În vale -  
o cădere de apă  
iar din peșteri scrutează partizanii,  
însuflețiți de nevoia să sugrume  
mai departe pe toți cei  
ce cred  
că sângele-i sânge,  
da,  
și care refuză,  
sălbaticile dansuri pe morminte  
vechea lor lume  
din sârmă ghimpată și imnuri ale morții,  
da,  
ea  
mai  
există.

deoparte

### Băgați de seamă!

Atenție! Ahmatova cântă acum la clavier  
în fața Marinei și-a lui Boris,  
în fața lui Ossip și-a lui Vladimir.  
Prin nori - un zumzet,  
Versurile zdrăngăne disperate.  
Acum Ahmatova dansează  
cu eroii,  
caută în van tonul,  
a lehamite sună piciorul mecanic,  
o zână, prin geam,  
încet, plutește în spațiu.  
Umbrele dansatorilor dispar,  
Acum Ahmatova rămâne  
singură  
cu  
sine.

Istorie  
24. februarie 2022

Acum se rescrie.  
Roata ei se întoarce  
cu mai bine de o sută de ani.

Înapoi.

Oasele,  
*putrede* oricum,  
devin scrum definitiv,  
sfârtecate de gloanțe.

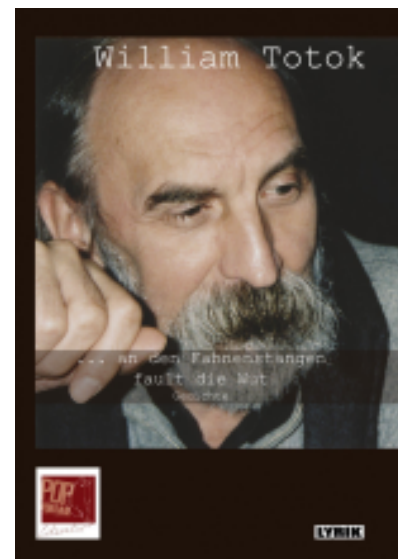
*Spiritul se trezește.*  
*Cu pasul ferm și apăsător*  
*bărbații privesc de-a lungul*  
*străzilor.*  
nu mai durează  
*decât*

*un*  
 *timp*  
 *infim*

până ce  
pumnul de fier  
dă deoparte capacul  
și salută  
tot  
ce, rânjind,  
renaște

*Traducere din limba germană: Werner Kremm*

**William Totok**, n. 1951 la Comloșu-Mare (Banat/ România), absolvent al Facultății de Filologie-Istorie (Universitatea din Timișoara). Cofondator al Grupului de Acțiune Banat / Aktionsgruppe Banat (1972-75); deținut pentru „propagandă împotriva orânduirii socialiste (1975-76). Din 1987, trăiește ca scriitor și jurnalist la Berlin. A debutat în 1970 cu poezii în revista „Neue Literatur”. Ultimul volum de poezii a apărut, în 2016, la Ludwigsburg: „... *an den Fahnenstangen fault die Wut*”, (*... pe catarge putrezește mânia.*) A publicat, de asemenea, mai multe volume de eseuri, studii literare, politice și istorice.





## DELIA MUNTEAN

### Pasărea cu zborul în somn\*

Scriitoare și jurnalistă, Mariana Pândaru a lăsat urme în poezie [1988 – *Dincolo de râu*, câmpia; 1992 – *Salt mortal*; 1994 – *Daruri-Jucării* (versuri pentru copii); 1996 – *Ferigi înzăpezite*; 1997 – *Noaptea sărbătorilor* (versuri pentru copii); 1998 – *Lacrime de ambră*; 2002 – *Fulgere pe mare*; 2007 – *După căderea nopții*; 2010 – *Aproape liniște/Almost silence*; 2012 – *Leoaica albastră*; 2014 – *Cartea florilor/The Book of Flowers*; 2015 – *Cuvinte aprinse/Môts brûlantes*; 2015 – *Rezonanțe* (în colaborare cu George Văidean); 2019 – *Singurătățile zilnice/Dieniškās vientulības*], în proza scurtă (2017 – *Om în intersecție*), în eseistică (2009 – *Memoaria faptelor*). A semnat două cărți de interviuri (*Medicina ca misiune* – 2010; *Interviuri fără frontiere* – 2018), iar notele de călătorie le-a adunat în volumele *Parisul din inima mea* (2001) și *Călătorii între două extreme (De la Nordul Scandinav la țărmurile Bosforului)* – 2020. A condus revista *Ardealul literar* și Editura Călăuza din Deva, ambele înființate în urmă cu trei decenii, împreună cu soțul ei, poetul Valeriu Bârgău (decedat în 2006). Li se adaugă – aflăm din parcursul bibliografic întocmit de Nicu Ciobanu – inițierea a numeroase întâlniri culturale în județul Hunedoara, implicarea în programe și festivaluri naționale și internaționale de literatură.

\*

Antologia lirică de acum însușește creații publicate între anii 1996-2012 și ne oferă un autportret

al scriitoarei, unul ce devoalează o rară delicatețe (a simțirii și a exprimării de sine), popasuri cu folos în intimitatea mării poezii, talent și profunzime. Avem de-a face cu o poetă pentru care actul scriptural e un mod de a fi, singurul care o împlinește cu adevărat. Poezia – așa cum ne sugerează amplul poem programatic intitulat *Cu sora Bertha, prin galeria oglinzilor*, conceput sub formă dialogată – constituie templul înălțat de ea însăși, în care se aduce pe sine ofrandă și de unde răs-pândește lumina cuvântului. Dincolo de acest timp sacru se află viața: spațiu uneori deprimant, văduvit de culoare (*Casa cu umbre*), alteori, dimpotrivă, „superb salt mortal” (*Îmi furau bucuria*) – ipostaze cosmetizate/ exorcizate prin gestul creator ca opțiune subiectivă de supraviețuire.

De fapt, de *mai mult decât* viețuire.

Se dovedește însă o alegere ale cărei consecințe au însemnat nu doar (auto)cunoaștere și satisfacția creării unui univers locuibil, ci și irosire a ființei, precum și temerea că scrisul, întreprindere omenesc-preaomenească totuși, s-ar risipi, la rândul-i, în neant: „Doamne al tuturor oamenilor / Iată, acum cuvântul mi-l rup / Și-ți spun că singură / Mi-am legat încă / O piatră de trup // Căci drumul meu / Fără să știu / A fost un ceas / Pierdut în pustiu” (*Cântec, II*).

Întru o comunicare onestă cu sine și cu lumea (reală sau plămădită imaginar), autoarea apelează la experiența înaintașilor – trăitori în vremuri mai bogate în miez –, urmărind totodată prefacerile naturii, ale universului. Reținem, din această perspectivă, grupajul cu iz biografic, din care se detașează poemele *Vremea scorușelor*, *Mama*, *Chipul bunicului* ori *Legea nescrisă a vremii*. Mama, de pildă, cea „născătoare” de cuvinte, i-a inoculat o anumită percepție asupra trecutului, i-a transmis principii și convingeri durabile; de aceea, în momente de impas creator, când poemul refuză să fie, aceasta e chemată să dea naștere din nou, să re trăiască – de astă dată, împreună cu fiica – aventura ziditoare a *rostirii*: „Apropie-te mamă / de slăbănoagele mele cuvinte / Dă-le viață / așa cum mi-ai dat mie, cândva / pe acest prund / unde m-ai lăsat / să învăț / vorbirea cu oamenii // Nu mai am de știut decât lecția / unor cuvinte izvorâte / din inima ta” (*Mama*). Tatăl, fin cunoscător al semnelor și al rosturilor firii („Și căuta veșnic în umbra pământului / cărarea celui cu suflet aprins...”; sau: „Iată eu, / din livada cu meri aurii / mă

tot uit cât de firesc / se leapădă iarba de floare...” – *Legea nescrisă a vremii*), și-ar fi dorit – așa cum e evocat de memoria afectivă a autoarei – să-i îmblânzească patima creației, să o ferească de zbaterile și deziluziile ce le presupune („– Ești ca o pasăre / cu zborul în somn / fata mea cu inima albă / Și nici nu mai știi / între atâtea cuvinte / pentru cine alergi” – *ibidem*), îndemnând-o să-și caute mulțumirea în „fleacurile” tinereții. Dacă de la bunică învață să-i aștepte cu încredere „pe cei cu gusturi alese” (*Vremea scorușelor*), lecțiile bunicului devin pentru ea „legi și porunci fără moarte”, el fiind singurul care îi înțelege nevoia de cântec, de a se rosti și arde pe sine întru mângâierea semenilor: „îmi cânta / rotindu-mă-n soare: / «Tu ești pasărea mea aurie / Tu ești pasărea mea aurie!» / lăcrimând de prea multă lumină...” (*Chipul bunicului*).

Iese în evidență, din confesiunile amintite (vom întâlni și texte ce valorifică instanțe fals neutre, precum: *omul, ecoul, păpușarul, tu, vulturul, îmblânzitorul de șerpi, bătrânul prieten*), interesul poetei pentru motivul literar al păsărilor, motiv care ne întâmpină în mai bine de un sfert dintre creațiile selectate de către antologator. Avem impresia, uneori, că tocmai ele generează starea de spirit propice demersului liric (combinat sau nu cu alte simboluri împrumutate din mediul natural: *copacul înflorit, marea, apusul, noaptea, floarea, piatra, zăpada, șarpele*), îmbiind eul empiric să se dizolve în cântec („Din turnul de piatră / Numai o singură pasăre / Își cânta singurătatea // Știi bine – / Atunci a-nceput poezia / Să dea semne de viață” – *Seara în jurul ceasului mut*) și să încerce – atât cât durează facerea poemului – sentimentul participării la armonia cosmică: „Îmi veneau atâtea idei despre lume / când stăteam în lumina scorușului / din livada mea de pe munte / Îmi veneau atâtea idei / încât mă simțeam o pasăre / cu gâtul aprins de cuvinte...” (*În lumina scorușului*). Păsările sunt singurele care-i împărtășesc chinul *rostirii* (*Aproape liniște*) – în peisajul polifonic terestru, vocea poetei fiind parcă înghițită cu totul de viermuiala cotidiană: „zilnic / din pieptul meu dau drumul / unui cântec de dragoste / Dar cine să-l mai audă / în vacarmul cuvintelor de tinichea / când nu mai contează decât umblătura / sub povara vieții concrete” (*Cu sora Bertha...*).

Păsările – de la prigorie, peruș, porumbiță,

privighetoare, cocor, pescăruș până la barză ori vultur – o învață să se lepede (oniric, imaginar) de strânsoarea lutului și să accepte cu mai multă detașare (distanța atât de necesară comprehensiunii lucide) metamorfozele teluricului: „Bertha, ai văzut berzele / – păsări săgeată – / cum trec prin zilele noastre / împânzind cerul de primăvară? // Eu le privesc / și aș dori să mă ridic / odată cu ele / deasupra tuturor lucrurilor // Să privesc din înalt / Schimbarea la față / a lumii” (*idem*). O „povățuiesc”, prin pilda lor, să-și asume destinul, să nu se plângă de sinuozitatea drumului ales, ci să-l urmeze cu perseverență și cu dăruire totală: „Mereu își duce crucea cântând / cu glasu-i de miere // Și numai Dumnezeu îi știe / suferința din inimă / când stă răbdătoare / lângă spinii acestui roșcov bătrân. // Cântecul ei / Străbate noaptea ca o săgeată / Neasemuita-i sfârșire / atingând până și sufletul / celor plecați înspre moarte / întorcându-i din drum / cu mare neliniște / în lumea cuvintelor” (*Privighetoarea*).

Pe de altă parte, beatitudinea zborului îi eclipsează bucuriile pământeste și îi răpește energiile pretinse de o adaptare confortabil-iscusită la contingent (*Stând și privind*). Poate și de aceea, volumul-portret degajă o undă de melancolie („Rar, tot mai rar, / zâmbește / chipul brăzdat / de un inevitabil desen / – perfect reușit” – *Album*), aburul tristeții însoțind lectorul și după închiderea cărții. E ca și cum existența propriu-zisă i-ar secătui poetei toate sevele întemeietoare, ca și cum preajma ar smulge-o din Ființa ei cea autentică, împrăștiind-o, aruncând-o în hău. Uneori, pare că însuși cântecului ce stă să se nască i se refuză șansa de a prinde viață [„Mi s-a pus un nor de ceață / Pe ochiul cel stâng / Și nu pot frumoase păsări / Să vă mai ajung // (...) Zborul vostru este / Liber cât pământul / Eu rămân în urmă / Risipind cuvântul” – *Cântec, IX*; sau: „Păsări mute veneau / în golul primejdios din cuvinte / și pe nedrept îmi furau bucuria” – *Îmi furau bucuria*], acesta fiind silit să se preschimbe în *cântec de jertfă*.

Glisăm astfel înspre o altă dimensiune relevantă a liricii Mariane Pândaru: brodarea semnificațiilor textuale în jurul ideii de *ardere*, cu tot ce implică, simbolic, suita de transformări alchimice. Cu fiecare poem, câmpul semantic se dilată, profitând de capturi din varii categorii gramaticale: substantive (lumânare, flacăra, incendiu, creuzet, aur, cenușă, pântec, jertfă, cuptor, rug, foc, jar, fulger, cărbuni), verbe (a jăru, a



arde, a se topi), adjective (fierbinte, aprins, topit, ars, încins, auriu). Ele dezvoltă corelații cu elemente precum: *sângele, inima, labirintul, adevărul, taina, povara, crucea* – toate laolaltă echivalând complexitatea preferențelor artistice cu subtilitatea procesului alchimic și înlesnind cititorului o mai adecvată pătrundere în intimitatea universului creator al poetei devene.

*Arderea* se dovedește – în viziunea autoarei – singura cale spre arta autentică („Nu-mi cere, Bertha, / să învăț alt alfabet / când acesta / se desprinde ca o flacără / din sângele meu / și-mi însuflețește cuvintele” – *Cu sora Bertha...*). În egală măsură, grație acestui travaliu (spiritual și, deopotrivă, trupesc), poeta, omul, femeia se lămuresc – în nopțile „cele fierbinți”, de dialog nemijlocit cu poezia (*Trandafirul de gheață*) – asupra sinelui și a ambianței destinale proprii („Îți vorbeam despre / flacăra sufletului / Despre devastatorul / incendiu interior / prin care omul / își purifică viața” – *În apropierea arinilor*). În pântecul poemului („labirint de taină”), cuvintele sunt „arse pe rug” (*Sub un pom înflorit*), tot așa cum inima își alcătuieste/își comunică povestea proprie mixând sentimente și „cărboni aprinși din cuvinte” (*În răsădul ființei*).

Arderea de sine nu se stinge, mai observăm, odată cu scrierea poemului; ea se desăvârșește abia pe parcursul lecturii („Iar eu, dragul meu, / m-am făcut flacără / în crengile mâinilor tale” – *De primăvară*), aspect ce presupune un cititor empatic, dispus a încuviința complicitatea cu perspectiva și cu propunerea de existență ale poetei.

\*

O piesă însemnată în lumea de cuvinte a Mariane Pândaru este leitmotivul umbrei, prezent, de altfel, și în titlul dat selecției: *Casa cu umbre*. Remarcăm faptul că, pe tărâmul ambiguu al umbrelor, ființa lirică traversează stări complexe, de la fragilitate („iar noi rămânem mereu / nevolnice umbre / în fața misterului” – *Taina lucrurilor*) la confruntare („Vezi-mă, Bertha, și ia aminte / de ce uneori stau / întoarsă cu fața / spre propria-mi umbră” – *Cu sora Bertha...*), resemnare („Trăindu-mi viața / De umbră amară – *Cântec, III*), zădărnici („Se desprindeau din pietre / Umbre de flori albastre / Semănând întru totul / Cu destinele noastre” – *Cântec, VI*), obligând cititorul să întâmpine fantasmelor respective nu doar prin conexiuni cu vizualul (cum ar fi, de pildă, umbra care „așteaptă / în

cumpăna dealului” – *Cu sora Bertha...*), ci să le privească mai degrabă în funcție de ceea ce transmit ele din punct de vedere emoțional (a se vedea poema cu titlul *Căinele Rex*, unde umbra animalului beteag, evadat din lanț, se ridică, „într-o clipă de grație”, spre cer). Alunecările, abia sugerate, între oniric (imaginar, reverie) și realul propriu-zis deplasează neconținut bornele dintre ele, invitând la reexaminări – din unghiuri inedite – atât ale spațiului lăuntric, cât și ale lumii exterioare.

Socotit în ansamblu, autoportretul din recenta antologie – însoțit de pertinentul comentariu critic al lui Florian Copcea – scoate la iveală felul în care se trăiește pe sine poeta. În care își trăiește cuvintele: semnele care vor da seama (împreună cu celelalte fapte de cultură) de popasul ei, așa vremelnic cum a fost (căci omul ne-a părăsit în toamna acestui an), între viață și moarte (*Zăpada va îngropa urmele*).

Este clipita pe care Mariana Pândaru și-a ars-o nu doar întru sine, ci și întru ceilalți.

„Acestea sunt mâinile mele / luați-le și faceți din ele / o pereche de aripi”...

\* Mariana Pândaru, *O sută și una de poezii*, antologie, prefață, notă asupra ediției și selecție repere critice de Florian Copcea, biobibliografie de Nicu Ciobanu, Editura Academiei Române, București, 2022





## CLELIA IFRIM

### Jocul cu pietricelele de cuarț

Ca tipologie de spațiu poetic, deșertul este un loc ideal pentru poezia adusă sau luată de vânt. Cutumele vântului, legea lui scrisă pe nisip este miza cărții lui George Schinteie „Deșertul de cuarț - poeme în bătaia vântului -”, în traducerea Gabriellei Danoux „La Désert de Quartz - poèmes au gré du vent -” (ediție română / franceză, editura Cosmopolitanart, Timișoara, 2023).

Ca spațiu psihic-social, transformat pe rând dintr-o geografie a sentimentelor, dintr-o iluzorie percepție a culorilor sau dintr-o golire totală de sine, acest spațiu poartă toate amprentele anonimului.

Fără început (toate poemele se deschid cu o literă mică) și fără sfârșit (nu există nici o punctuație în toată cartea), aceste „fragmente” fac parte dintr-un singur poem închinat pietrei iubirii, în cazul de față, piatra de cuarț. Este de asemenea un poem-carte dedicat și pietrei timpului, cuarțul folosit în optică și ceasornicărie. Arta de a „închega” timpul într-o formulă de bijuterie anonimă, ține de ceasornicar, așa cum sună titlul unui alt volum de poezie al lui George Schinteie, „Umbra ceasornicului”. Este de fapt o formă infinită de căutare a sinelui. „Plecasem din mine”, spune George Schinteie în poemul „În urma mea cuvintele”. Deșertul se naște și prin această golire de sine prin sine. Golirea clepsidrei din cartea „Deșertul de cuarț” ține de măsura timpului personal sau a lumii. Măsura cea mică face parte din

măsura cea mare:

„mi se părea lumea ca o pasăre  
de cuvinte dintr-o clepsidră  
eliberată de timp”

O retrospectivă a timpului personal, adaptat cosmic la marile cicluri de revenire a ceea ce a fost odată, cândva, timpul copilăriei, timpul dragostei, femeia toamnă ...duce în cele din urmă la un abandon în timp:

„vântul aleargă prin sufletul meu  
ca un copil după fluturi”.

În deșertul din cartea lui George Schinteie nu sunt calendare. Timpul din clepsidră este doar o poveste de nisip. Transparența sticlei, a clepsidrei în sine, te lasă doar să privești curgerea continuă.

În nisipul scurs dintr-o parte în alta sunt și umbrele păsărilor, florilor, a bobului de rouă sau umbra trenului. Toate sunt posibile umbre identitare ale omului care le poartă din alte vieți:

„mă mir în oglindă cum  
se-ndepărtează umbra mea  
într-un mers continuu”

Ce înseamnă sinele ? Un alter-ego, corpul astral, transparent, sau umbra?

În cartea lui George Schinteie căutarea sinelui este de tip „paradoxul gemenilor”, ca unitate de timp, între umbră și omul real. Unul dintre cei doi frați gemeni/surori, adică umbra, pleacă înainte. Avansul ei de timp și spațiu este recuperat în mod ciclic, din când în când, de cel/ cea, care o urmează și o ajunge, contopindu-se cu ea. Îmbrățișarea și regăsirea lor ține o secundă, doar atât cât trece un fir de nisip prin zona zero a clepsidrei. Despărțirea lor ține o eternitate:

„viețile curgeau lin din una în  
alta ca o lumină cernută prin cele  
două sfere ale clepsidrei”

Parafrazând titlul cărții de care am amintit la

început „Umbra ceasornicului” cred că putem vorbi și despre umbra clepsidrei. Fiecare fir de nisip trecând prin zona albă, zona zero a clepsidrei, trece și prin zona zero a timpului, trăgând după el și umbra sa. Și dacă acest conținut de nisip are umbra sa, inevitabil, și forma, clepsidra, are umbra ei. „Iluzia în doi”, ca o transparență a umbrei față de real, funcționează în secunda întâlnirii, o secunda de iubire, și în dorul eternității, dragostea fragilă și dragostea forței, distrugându-se una pe alta, ca și cele două emisfera ale clepsidrei, răstrăsturnându-se una în alta. Este o clipă de deșert total, unde vântul suflă în voia lui din toate părțile, și astfel „timpul care ucide toate amintirile” face parte integral din jocul cu pietricelele de cuarț.

Stilistic și tematic, cartea lui George Schinteie este un amalgam, un joc de „puzzle” o beatitudine de iluzii, sentimente, peisaje afective și reale, ca un „vis nevisat”. O dorință creativă, bine hrănită în timp, lăsată în voia ei, este aceea de a se amesteca „cu tot felul de păsări”. Jocurile pasăre-om sunt solare sau lunare, jocuri de cuvinte și culori, sau supuse ploii „care s-a cuibărit în cuvintele mele”. Toate poemele sunt jocuri cantabile și

„ideea de femeie trece printre  
copaci ca o toamnă bătută de vânt”

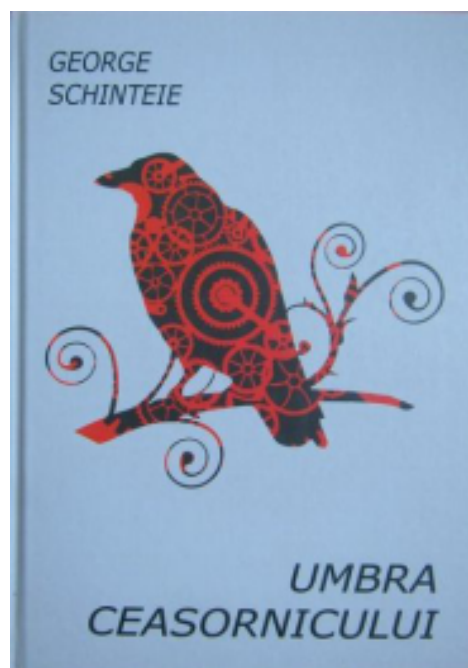
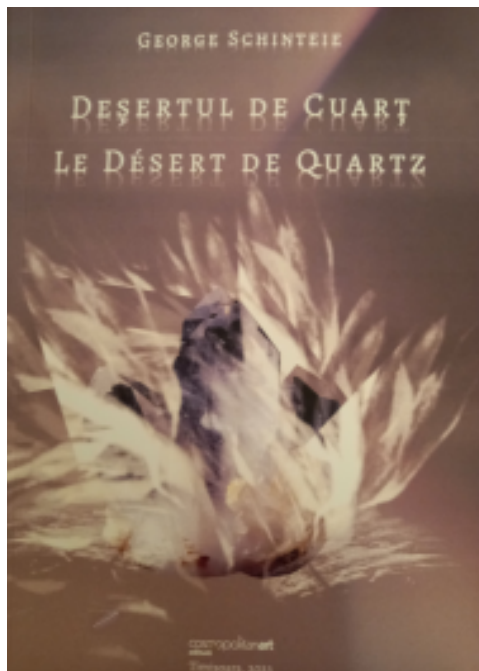
Întrebările retroactiv, chiar dacă ele sunt trăite și exprimate fără interogația care cere răspuns, sunt o forma stilistică de monolog, într-o înserare a vremii și a sentimentelor:

„ce seară iubito se  
ascunde în culoarea  
violet”

Este timpul trăit odată, cândva, timpul trăit în clepsidră, în cochilie, în deșert, în bătaia vântului, un timp predestinat în noaptea de taină a ursitoarelor ? Sunt cele trei femei, trei dimensiuni ale timpului ?

„trei căprioare au pătruns în oraș  
ca niște zâne bune  
la casa de ursitori”

Jocul cu pietricelele de cuarț înseamnă a intra și a ieși din timp, plătind de fiecare dată, câteva pietricele găsite în nisipul deșertului, drept vamă.





## ALFRED POPLINGER

### Iarnă israeliană

La noi iarna nu ninge.  
Zăpada e o memorie  
Din timpuri trecute și meleaguri îndepărtate.  
La noi iarna plouă  
Și nu întotdeauna cât trebuie.  
De aceea poate lacrimi se preling pe geamuri .  
Trecători pășesc în grabă  
Sub un cer mohorât,  
Vintul le întoarce umbrele  
Și le biciuiește fața.  
Dar iată brusc totul se schimbă.  
Norii dispar și soarele apare timid  
Iar cerul capătă nuanțe de albastru celest.  
Asta-i iarna israeliană.  
Privim în urmă cu alean și înainte cu speranțe,  
Ne e dor de sezonul estival  
Dar ne gândim cu neliniște  
La canicula ce ne așteaptă.

### Porunci – În completarea celor zece

Pe Dumnezeu să nu-l întrebi “ de ce “ ?  
Lui Dumnezeu să nu-i ceri explicații.  
Pe Dumnezeu să nu-l tragi la răspundere.

Dreptul ăsta nu-ți aparține .

Căci nepătrunse și nedeslușite  
Sunt căile Domnului.

Einstein a avut dreptate,  
Marele Gong al Creației  
Nu a fost un joc de zaruri .

Lui Dumnezeu dă-i dragoste nemărginită  
Dragoste fără interes  
Dragoste nemăsurată.  
Lui Dumnezeu dă-i încredere nestăvilită.  
Lui Dumnezeu dă-i recunoștința veșnică.  
În rugăciuni fierbinți  
Cere Domnului harul cunoașterii și înțelegerii,  
Așa cum David i-a cerut și Solomon a primit.  
Căci greu de pătruns sunt căile Domnului  
Si nimic din facerile sale  
Nu sunt un joc de zaruri.

### PARADOXURI

Pe Pământul Sfânt  
Dealuri și coline  
Se numesc munți  
Iar lacuri mări.  
În Țara Sfântă  
Găsești o Mare Roșie  
Și o Mare Moartă.  
Pe Pământul Sfânt  
Poți schia vara  
Și face plajă iarna.  
În Țara Sfântă  
Doar 40 de minute despart  
Forfota citadină a orașului  
Care nu doarme nici noaptea  
De citadela în care  
Sanctuarele religiilor  
Dăinuiesc în aparentă pașnică vecinătate.  
Pe Pământul Sfânt  
Contrastele se trăiesc stoic  
Dar nu întotdeauna în obediență.







## MIRON KIROPOL (1936 - 2020)

ROSARIUM REDIVIVUS\*

RETRAGEREA APELOR

Mijește mărul, florile îmbătate-n roz  
îmi sînt trimisă bogăție  
statornic împlinindu-mă. Iubită mie,  
cea mai mult iubită,  
acum desăvîrșesc în inimă  
tot ce cu mine dărui  
așa cum mărul înflorește  
și grabnic se deschide ca să piară fruct.  
Tu care ești fără sfîrșit,  
vezi cum mă tem pierdut  
de tot ce cade,  
de tot ce se înalță  
cît mai sînt.  
Mijește mărul, pentru mine ești  
și pentru duhul care zboară  
oriunde,  
ducînd lucrurile  
tot mai sfînt în el  
din lumea dinafară.

## CORN DE VĂNĂTOARE (variantă)

Fecioare vin în gloată dinspre echinox  
și inima lor mă'nveșmîntă pe cale.  
Soare și lună cu tulipă de gnoză  
se-apropie de mine cupa gleznei tale,  
legendă-n cerul unui plai trimis.  
Un corn de vânătoare, aud, ce a prezis.  
Aleargă mirii și ochii lor îmi par  
zăpada când piciorul o-nvelește cu teamă.  
O voce aeriană-i învinge, un altar.  
Cu sufletul ebraic al smirnei, fata cheamă  
privindu-mi numai umbra pe pămînt,  
cum umblet ea să fie, pe chipul meu umblînd?  
Mâini, trandafiri și plete și suspine,  
blîndețea-ntunecimii de pe gene,  
nu le găsesc în carnea niciunei alte vine,  
altei femei ucisă de Selene.  
Mergem închipuiți de lagunele-n caer  
în apă-Afrodită și în docilul aer.

## AȘTEPTÎND<sup>1</sup>

În zori cînd mă trezesc din pămîntul  
viu și liturgic străvechi,  
cu trupul meu lîngă trupuri,  
cu trupul meu copac și iarbă,  
cu trupul floare pe care tu o sorbi,  
cu trupul meu lăcaș al vieții,  
cu trupul meu de-a pururi  
ce vei uita să-l sfârîmi –  
îmi întorc fața, de rouă  
și urme de copil răsplătită,  
spre fața ta izbăvitoare ca mama,  
așteptînd cu lacrimi pe mîini.<sup>2</sup>

1. Titlu modificat in Metopă: BEL CANTO

2. *îmi întorc fața/ răsplătită de copil/ spre fața ta izbăvitoare ca maică a sorții/ așteptînd cu lacrimi pe mîini.*

---

## FACERE

Să se facă îndurătoare  
fața ta, floare  
a soarelui, pe tulpina  
aspră-amară  
ca un mugure mare,  
de prima oară.  
Să se facă răsăritul  
tău în arșiță  
lîngă întîia ființă,  
ce în lucoare  
asemănare  
cu noi e chipul.  
Ieși din nisipul  
lumilor lumii  
la văzul lunii,  
la văzul soarelui  
în fața altarului.  
Ieși să te vadă  
și să nu creadă  
cît de frumoasă  
că-mi ești mireasă.

## CONSEMN (variantă)

În ce arbore trupul mi se va umple  
de mugure? Poate va fi un stejar  
prin răgazul forțelor;  
sau un plop ce împrumută prezența-i pufoasă  
păianjenilor aerului;  
sau mărul în care vine  
un înger muzicant cu pene de cenușă roșie;  
sau castanul tremurând de spaima florilor  
când exilate fug spre pământ;  
sau un gutui ce visează  
și schimbă în zmeu de hârtie  
lumina stinsă.  
O, prieteni ai izgonirii,  
oare voi putea să țin în brațe  
noaptea din care veți veni în lume?

## SCHIMBAREA LA FAȚĂ (variantă I)

Chipul meu învie sacrul sus pe pământul  
deodată crescând muguri peste firi.  
Inima se pleacă și în rană domesticește iarba.  
Picioarele îmi intră în rădăcini zăvorâte  
ce se cheltuiesc în crizanteme și trandafiri.  
Umbra și coroanele îmi sunt  
amoros gâde,  
și ziua împlinită ca muzica în zori  
aproape de carne. În lacrimi ideale  
trupul meu redă fragilității tale  
amintirea extatică a sîngelui.

## BUNĂTATE

Adevărat, eu plînset am să cînt  
mărul ce prăbușește în mine limba lui moartă,  
mirosul încețoșat de praf  
al salcîmilor care poartă  
pînă în sufletul meu flori,  
toate pierind, toate luînd viață din nou.  
Greieri venind lîngă șoapta mea  
și fluturi de noapte  
ca în preajma unei lumini istovindu-se,  
cucuveaua puhavă străbătînd pădurea ușor.  
O, toate, toate bogățiile verii făptașă  
așteptate de inima furnicii și de inima ta  
și de mine, de pasăre și rouă,  
atîtea inimi înfruptîndu-se încă de sub coajă  
ca muguri  
în gîndul fierbinte, de bunătatea ei.<sup>1</sup>

---

1 Versuri schimbate de autor în original: *O, toate, toate bogățiile verii geneziace/ așteptate de suflul furnicii și de rugăciune ta/ și de mine, de pasăre și rouă,/ atîtea sensuri înfruptîndu-se încă de sub coajă/ ca muguri/ în gîndul fierbinte, de bunătatea ei.*

---

## TRANDAFIRI

Ascult ziua iubită confuz de trandafiri.  
Aici se fac tărîmurile vieții  
toate așa cum voiam de subțiri,  
petale, spini,  
pașii bătrînelor ca rugăciune,  
ulcioarele arzînd cu untdelemn,  
părinți, fii, miri.

## FERICITĂ E ZIUA

Fericită e ziua de naștere și moarte pe care o  
trăiesc lîngă tine. De-aș înțelege, de-aș ști cum  
să rămîn adevărat înaintea ta, neispitit de durere  
și doar ca florile acestea care îmi plac mai  
mult decît oricare altele pentru liniștea lor pe  
un cîmp, nepăsătoare de repede-pierdere, ca  
macii implorînd cu fața în grîul încă verde spațiul  
iluminat. De m-aș bucura și pentru teama  
că mă vei rupe și o zi îți voi împodobi mîna  
întinsă.

## PLOAIA

Lovește-mă zeiță cu bucuria și durerea ta  
din cerul plin de hohote îndurătoare  
hrană să-mi fii bogată,  
pămîntul viu să mi-l respiri.  
În mine cuiburile prevestesc  
viața încă o dată  
mai aspră și gingașă decît eu am fost,  
mai tainică și liberă  
în nesfîrșite izbucniri.  
Lovește-mă încă și pe mine,  
dă foc trupului meu din rădăcină  
rugul să-mbrățișez prelung,  
strîns să mă bucur, să sufăr în lumină.

Străbate

## CASTANI RUGÎNDU-SE

În orice anotimp e veacul  
vase arzînd licoarea  
sîntem către voi  
nesfîrșitelor,  
zilelor,  
ca niște cupe floarea  
ce-o dăm naște năprasnic limpedele  
pămîntului magnificat convoi.  
Și viața o hrănim cu fast  
copilăros neîntrecut.  
Din fructul nostru învață-te copile  
să cauți sensul cast  
al mîngîierii,  
împlinit al milei.  
Și du-ne-n casa ta plină de greieri  
în noi să le faci scorbură,  
o muzică nălucă dulce-n creieri.  
Și tu iubite strînge-ne în pumni  
sfios ca duhul sînilor fecioarei,  
o, tu fecioară zodie de lumi.  
Ghirlandă peste umbra zilelor, ce prevestești  
sufletul nostru, cerule pierdut?  
Vino pe coaja noastră coajă  
grai mai crud.

## DE ROADE RĂSUNÎND

Fereastra mea dă în amurg  
și sprijinit de frunze  
în văzduh mă rog  
către ființe  
ale acestor fructe ce înviat se coc  
și lîngă tine unde îmi e trupul.  
Apa călătorind cu rămurișuri  
și ierburi cărămizii de foc  
rămase-n urma fulgerului.  
Străpuns mă cred și eu, speriat în lumi atît  
de orice limbă care-mi șoptește: vino,  
de vietăți, de roade răsunînd.  
În lung sărut mă strînge soarele,  
mă mușcă uimit plîns.

## GHINDĂ

O ghindă căzută în ziua aceasta mi-e viața  
privindu-și coaja  
pe care copiii o vor lua să o poarte  
ca pe mici degetare.  
O ghindă pentru joaca ta, limpede mână a  
dragostei,  
cum mă culegi de pe glodul printre semințe  
de cârciumărese,  
spălându-mi cu palma neasemuită noroiul uscat,  
lustruindu-mă pînă cînd fața mea ia ziua și fața ta,  
pînă cînd viața mea nu mai este  
decît locul oricare ce mi-l dai.  
Pune-mă-n glastra cu flori  
sau alături pe masă  
cu lemnul meu de stejar lîngă lemnul  
de brad al creioanelor unde rășina mai plînge,  
așază-mă-n umbra acestei cărți groase  
cu aur pe ea,  
lîngă mîinile tale,  
lovindu-mă întîmplător și moale  
să-ți amintești de mîinile mele cîndva.

## DESPĂRȚIRE

De ce mă îngropi vară,  
mai înainte de tot, mai înainte  
de a vedea cum fructele pe mîna mea se coc  
și bucuria mamei să le strîngă.  
De ce mă aruncați în foc  
singur cu cerul lepădat deasupra.  
De ce rămîn așa legat de umbra  
aceea însingurată fără loc.  
De ce au frunzele culoarea însîngerată  
mult în irisul meu  
și se întunecă o piatră  
atît de străvezie sub rîu odinioară.  
De ce mă îngropi vară  
grăbindu-te nepămîntesc.

## ROADELE

Ce sfințire pe mîini,  
pe gură peste fîntîni  
atît de mută, nebînd apa,  
doar șoptindu-i cu pleoapa  
închisă ca un iubit.  
Și în văzduh roadele  
izbucnesc nesfirșit,  
Osana, Osana,  
Fiul lui David.  
Veșmintele cad  
pe zăpezi de pămînt:  
roade cîntînd plîngînd  
cu mîna lui pe cap.

## ROSARIUM REDIVIVUS

Miron Kiropol a dus cu el peste tot frumusețea  
sufletului nativ românesc. Surprinzător, pentru înce-  
put, nu versul avea să fie cel care îl va aduce în con-  
știința culturală franceză, ci penelul, unduirile unui  
penel de magician prin care va dezvălui sensul religios  
al frămîntărilor lui existențiale – o pictură pe lemn, în  
tradiția Voronețului, în culori inventate de el, din plan-  
te, gălbenuș de ou și fărâme de demoni puternici,  
învinși în cele din urmă.

Jocul sortii a făcut ca niște borne temporale, dar și  
de suflet, să îmi marcheze existența – de la Nichita Stă-  
nescu am aflat despre un foarte bun poet român, fugăr  
parizian, Ilie Constantin, cel prin care mai târziu  
aveam să-l cunosc pe Miron Kiropol, la Chartres.

Pe toți trei i-am condus pe drumul în eternitate!  
Așa a fost să fie, poate ne vom regăsi cîndva...

Ca o reparație istorică, toate volumele din „peri-  
oada românească” a lui Miron Kiropol, se reunesc sub  
titlul acestei ultime cărți, Rosarium-redivivus, un  
phoenix cu aripi de litere și zbor, ca să îi străjuiască  
nemurirea.

*ediție îngrijită și prefațată de FLORENTIN PALAGHIA*

\**ROSARIUM REDIVIVUS*, editura TIMPUL, Iași 2022





## ADRIAN GRAUENFELS

### Cum arde Canada

*ziua în care ...*

O zi de marți înnourată calm.  
Palatul este închis.  
Nimic nu strălucește.  
Urcăm treptele  
Apa cade de obicei în jos.  
Ne învârtim în jurul bazinului circular, secat  
Facem un picnic cu mezelurile noastre non casher  
În spatele unui gard viu, și ascundem resturile tot acolo  
de ploaia din seara asta și de serviciul de mâine  
Nu mă simt ca un rege leneș  
Nu mă simt ca un sclav în vacanță.  
Nu mă simt iubit ne așezăm să fumezi  
Lângă un canal puțin adânc care în orice altă zi  
ar fi putut părea un fluviu  
Două linii drepte care duc spre nicăieri  
înconjurat de două linii drepte de plopi  
care și ele duc nicăieri...

Stăm între plopi și o bancă  
Privind cum apa nu reflectă nimic,  
Lăsăm cei câțiva pești  
Să fie văzuți ori de câte ori ies din mâl  
La jumătatea drumului dintre inimă și tranșee  
Nimic nu e vast și nici dragoste nu e  
Doar un gând trimis la mii de ani lumină.  
Dar după ce am frânat cu scrâșnet  
până la fundul văii Alberta

ne-am dat seama de panta pe care va trebui să o urcăm  
și era noapte, tu pe spatele bicicletei mele  
trecusem pe lângă locul care a ars - localnicii  
suficient de înstăriți pentru a continua să se invite la  
un fel de  
banchet, punând lumânări și farfurii, în cenușa de  
dincolo de acoperișuri - așa că ai spus să mergem acasă,  
dar uite  
dealul pe care am coborât e la fel de abrupt ca și cel  
care urmează ascuns de fumul gros din fața noastră.

### Ce i-au făcut lui Spartacus

I-au pus un acoperiș deasupra capului.  
Fiecare țiglă era o felie de lut așezată pe o  
coapsă și îndoită până când se usca în soare  
așa că marginea acoperișului avea un aspect rupt,  
ca și cum o tânără gazelă a păscut din liziera pădurii  
rumegând zarea. au făcut și o groapă de gunoi pentru  
faianța ieftină a cerului.  
De-a lungul streșinii, arcadele în șir  
semănau cu intrările de la Colosseum  
în care ar putea apărea un leu, sau un gladiator cu o armură  
de doi metri și jumătate,  
sau o ființă de 1.8 metri cu fața pictată a unei doamne  
romane simandicoase.  
Albinele nu s-ar fi instalat în acele nișe concave,  
deasupra camerelor noastre,  
nici păsările nu ar roi. Cum poate un tânăr sclav  
să plătească camera și masa cu o centură,  
cu peria de păr, cu două săbii scurte.  
Ei pun un acoperiș deasupra capului, împotriva  
fulgerelor, și excremente - fără jenă, e un material  
abundent și durabil.  
Fac gesturi străine, nici cuvinte familiale nu au...  
și sub acel acoperiș l-au bătut lung cu niște săbii tocite  
care dor cel mai tare.

### Model dorind să doarmă

Era un loc uman. De o parte și de alta  
femei și bărbați tineri țineau în mâini lucruri făcute  
de om, inventate pentru viață.  
Unii căscau

---

prin intermediul gurilor deschise,  
cerând o odihnă separată și singulară  
mult mai puțin încordată decât precizia oricărei flori  
captate de pânza lacomă.  
Nu existau flori; fiecare buchet era aranjat  
pentru a completa obiectul picturilor.  
Se înțelegea că morții nu se mai puteau apleca deasupra  
chitarelor sau a cărților, sau să-și întoarcă capul și să  
vorbească, sau să-și plece capul pentru a plânge.  
Eram printre cei lucizi și răbdători care ne mișcam,  
la semnalele șefului, prin sălile largi înșesate cu  
șevaletе goale din lemn ornamentat,  
într-o cameră de culoare roșie care adăpostea  
singurul pat și o fereastră, de unde priveam în  
depărtare, încetoșat  
ca și cum ni s-ar fi făcut două desene simultan

### Cum Israelul a luat calea spre iad

A fost o călătorie lungă și dificilă.  
Obosit de amestecul de minciuni și sabotaje  
Nu te poți încrede în instincte  
După alegeri, nu-ți vine să crezi că iar ai pierdut  
ai fost înșelat, manipulat statistic  
Procesul este complicat și pervers  
Dezamăgit, nu există nici un cuvânt de spus  
doar un rânjet trist.  
Nimic nu s-a schimbat.

La ce să te mai aștepți?  
Acesta este deja un iad, pavat cu sângele și speranța ta.  
Ai prefera să te întorci în pântecul mamei, e mai cald.  
Fie ca sufletele nesăbuite să fie mistuite.

Chiar și așa, doresc ca toată lumea să voteze.  
Votați pentru un iad alternativ. pentru rațiune și casă.  
luați parte la construcția infernului nostru viu.

Multe suflete tinere sunt recrutate  
Alții se ascund după perdele  
Votați! Meritați o soartă, nu războaie  
Trebuie să continuăm să umblăm în întuneric,  
să căutăm focul iadului și să transmitem urmașilor o  
primăvară improbabilă  
și poate și un răsărit de soare.

### Amoralul amor

Când un bărbat ridică vocea  
ea zice că e dragoste, și că dragostea uneori devine furie.  
Femeia e gata să iubească un bărbat cu mâinile reci  
care uneori o atinge, vorbindu-i de D-zeu  
Mulți, se roagă după ce te jignesc.  
Scuzele lor par femeii a fi dragoste  
și ele iubesc pe cei care își cer scuze...

Le place să ierte, pentru că ele sunt zeițe  
Ele te iartă pentru că nu se pot ierta pe ele însăși

"Probabil are un demon bun în ea", spun bătrânii  
tribului  
De fapt, femeia e un fluviu care cară totul la suprafață,  
bărți și insulte, pirații sufletului ei, scrisori nedeschise,  
mângâieri pentru înecați...

Ani după ce a fost jignită, femeia nu va vorbi despre acel  
bărbat violent  
bădăran, ignorant... nu va recunoaște indecența  
dragostei lor  
Toți bărbații mei au fost frumoși, slabi, sportivi, spune  
și mă iubeau când eram  
slabă, cu părul scurt, cu obrazii roz, prostuță, în mini,  
nudă, moartă...

### Poem japonez

perdele - paravane simple, sadic monoton  
plictisul nenumăratelor candelے - lampioane  
afară ramuri și flori și flori și flori  
pomi cu flori, fluorescență, fluorescența  
zgomotul oglinzilor fără imagini  
imagini fără fețe, sau toate la fel  
și brusc ...geamătul unui ceainic spart

trupul e altceva  
fosilizat, albit de apa fântânilor Zen  
de dorința de a modifica zenul  
sub cerul albastru impecabil  
blue  
Zen și trup, incompatibile mișcări lente  
pe pietrișul lent

---

și apoi nemișcare.  
nu pot fi un sfinx  
nu pot iubi  
am nevoie de cineva  
ca mine

### Mirarea zeiței

Să fie clar, zeii nu mai sunt generoși  
Peste poduri de sticlă și zgârie nori de beton  
Între șosele largi pline cu automobile  
și ultimul pom de pe planetă  
porumbeii Afroditei pleacă în migrare  
one way

Dar iată o fată frumoasă, pe plaja pustie  
(care se răcește de la o zi la alta)  
trebuie să crească și ea  
în zilele care se scurg monotone

apoi ca un șarpe  
privește la urma ei lăsată în nisipuri  
și nu pricepe cum ea, cea de azi  
și-a terminat tinerețea  
și nu mai are loc  
în scoica ei  
cea de ieri.

### Poem scris cu degetul

Tot felul de voci are omul  
toate-s despre el  
și cine le aude, le aude  
cu toate vocile sale, omul  
se află în gura mulțimii  
și dacă sufletu-i vorbește,  
cineva-l aude  
dar cum să știe el omul  
dacă vorba lui nu-i râsul minții  
sau o fi ea vreun prunc  
al scrisului cu degetul  
pe roua răsuflării  
la porțile nopții...

### otrava sufletului

or mai veni și alte nopți  
cu gust de nisip și de lăcuste  
pe buze uscate  
de negăsirea apei  
curg șoaptele prostiei

iar cei deștepți  
își îmbrățișau iubitele  
doar în zilele rele

apoi plecau răsând  
lăsându-le carnea pradă  
ciorilor bârfitoare ..

### amintiri care pier

Cămile noastre de cafea  
perechi perechi  
urcă spre cer  
din cufărul zilelor

acolo, am fost o singură carne  
între alții  
care plonjau nopțile  
și se întorceau ca vulturii  
valuri, valuri, în scâncete

fluxul și refluxul caută țărnul ferm  
valurile mici sunt ca răsuflarea noastră  
îți ascult respirația  
cu capul lipit de sânul tău  
ce stânci înalte

azi nu se mai aud cuvinte  
dar te amintesc  
privind anii tăi în oglindă  
erai tu însăși  
ca un Dumnezeu...



## DAN DĂNILĂ

### Poeme

#### Adio

Nici stele în cerul gurii, nici țărnam  
pe apa plângerii, iar visul lumii  
ca o carte deschisă cu fața în jos  
nu mai așteaptă de mult trimisul acela,  
doar despărțirea de umbre vechi

Doar o zare bănuită printre ramuri  
(să mai avem încredere în presimțiri?),  
eu nu cunosc cititul în oase și sânge,  
nici în zațul uscat al cucutei – măcar  
amintirea, flautul subțire care nu tace,  
măcar freacățul ascuns în oglinzile  
tulburi ale dimineților gratuite, măcar  
gestul unei mâini să însemne ceva

Adio, cele sperate împreună cu voi  
să tacă tăcerea de aur, doar pentru ieri  
e greu a mă naște, doar pentru azi  
desfătarea unei rătăcirii printre rânduri  
în nesfârșitul priveghi al privighetorilor,  
efortul urcării spre vârful unei lacrimi,  
imposibila evadare din izul de carne arsă.

### Seri

Din calmul serilor salvate de ploi  
iese un abur, se pierde orice căldură,  
orice cruzime a singurătăților  
dorite uneori, blestemate adesea –  
deschizi o ușă, te joci cu ecoul  
glasului tău imitând un celebru tenor  
sau un personaj de roman cu briciul  
plin de spumă, greu de tristețe. Curaj,  
de abia mâine va veni furtuna aceea,  
ca în orice vară cu fulgere bifurcate  
(nici un smochin uscat nu e mai bogat  
în ramuri și rămurele, doar seamănă,  
iar tunetul îndepărtat ca la Wagner  
se duce să moară în țara tunetelor)  
S-a descoperit o galaxie gigantică,  
dar viermele e în ea, gaura neagră  
o roade ca un cancer răbdător – uneori  
compar universul cu un cămin de bătrâni  
în care deplasarea spre rece e inevitabilă.  
S-a descoperit o nouă terapie a depresiei  
prin expresie, doar că așteptăm statistica  
sinuciderilor pentru a vedea un progres,  
deși vânzările de funii nu scad deloc,  
deși șoricioaică se vinde tot mai bine

Serile acestea, ideale pentru excese  
de tot felul, pentru poezie și concerte  
de trompetă la bloc, pentru nebunia  
cauzată de un hormon oarecare, pentru  
gesturi tandre sau pur domestice, disperate,  
o, serile noastre de toate zilele  
cu ceruri însângerate și cenușii, cu  
gândul străin care bate cu pumnul în ușă.

#### Bine ai venit

Din această mirare ies cu paharul gol,  
cu inima neîntrebată – vino ploaie  
de cer răscolit, atinge măcar urma  
scrisului pietrelor, măcar echinoxul,  
aici unde mirarea este în floare



---

iar oglinda crește înspre sine

Bine ai venit, strigăt albastru,  
gură de profet împușcat cu plumb,  
limită uitată – altceva, oriunde, mereu  
sclavia culorii care se dezbracă,  
porfirul care se descompune,  
vestigii peste vestigii de război

Eu întrebare, tu întrebare, nimeni  
sub cascada de lacrimi în zori,  
nimeni profet al zilei născute,  
pictor muribund pe spuma cuvintelor

La picioarele noastre neantul galben  
ca un magnet, ca un leu care doarme.

### Poduri

Podul suspinelor, podul cu lacăte,  
podul minciunilor, podul prieteniei,  
podurile peste care am zburat,  
podurile de pe care ne-am aruncat  
privirile bolnave de spațiul curbat  
înspre dormitoarele gândului. Arc  
al pleoapei, spre cine țintești acum?

Aproape plutire, cu sentimentul viu  
al păcatului, cu plumbul în vene,  
poduri minunate aruncate în aer  
pentru a opri ultimii pelerini.

### Taina

Poate o utopie, dar numai a mea,  
nimeni nu știe unde o ascund  
de ochii lacomi ai cetățenilor  
ca o cicatrice urâtă sub haine,  
o învelesc cu grijă în amintiri,  
în melancolii moi, aproape uzate,  
o încui cu grijă în scrin, lângă altele,  
mai vechi – uneori o lustruiesc

cu o piele de căprioară chamois  
Nu încercați să o găsiți, numai mie  
îmi folosește, doar pe mine mă ascultă,  
(execută comenzi complicate, sare  
sau împietrește ca un gândăcel  
întors pe spate, mă consideră stăpân)

Utopia aceasta nu se scrie pe sine  
ca o poezie, nu are cuvinte la ea,  
este mai ușoară ca osul de sepie,  
acum apropierea se lărgeste exact  
cu mărimea unui secret, acum tace  
ca un copac adormit printre alții,  
acum steaua iubirii clipește mai des.

### Poem de seară

Trandafiri, mirodenii, motive de insomnie,  
aerul vibrează de îngeri îmbătrânind  
de așteptare, sub o streășină de trestie  
aștept ploaia ghicită în palmă, pe semne  
un cântec străvechi însetat de apă

Aștept cu ochii în tavan norul policrom  
cu pupilele obosite de alb iar sângele  
umbă prin pleoape, caută urme de plâns  
împletește capilarele pentru somn  
ca să le poată despleti dimineața

Colțul ochiului aproape de colțul lunii  
în descreștere – între două oglinzi  
neantul așa cum l-am văzut cândva  
prin luneta de alamă a vecinului  
chiar în ziua alinierii planetelor

Dar nu știam care va fi soarta mea  
de aceea eram atât de ușor și senin;  
în fiecare dimineață îmi scuturam pletele  
ca să văd scânteile ca niște stelute –  
eram un fel de semănător de galaxii.



## MAGDA URSACHE

### NICOLAE BREBAN - românul ideal

Poate am să produc mirare afirmând că, pentru mine, Nicolae Breban este românul ideal. Știu, are pașaport german și român, cetățenie dublă, mamă de etnie șvabă, dar este românul ideal, luptând pentru o Românie ideală. E, ca și Goma, un igienist al memoriei. Are, la vremuri potrivnice, o atitudine igienizatoare. Și-a asumat destinul de insurgent perpetuu. Și nu este instinctiv prudent, ci instinctiv temerar. Nu prudența e normală în vremi anormale, curajul ar trebui să fie normalitate; am scris deja în „Conte” (februarie 2019), un text intitulat *N. Breban sau normalitatea curajului*. Scriitorul are curajul întrebării, dar și al răspunsului ferm. Literatura –gata– a suferit o alunecare de funcție, nu mai trebuie amprentată național, ni se tot repetă, ca să ne intre-n cap. Doar n-o să mai scriem despre eroi și morminte, despre ființă, adevăr și alte teme declarate „tiranice”. Istorie? Nicidecum. Ficționăm istoria ca s-o facem literatură, nu știință. Iar scriitorul, la rândul lui, nu mai face literatură, ci altceva: Fastproză, Easypoezie, Literatură-trash, că-i mai profitabilă. Cine mai vrea meditație pe teme grave, ca destinul artei și experiențele de mare însemnătate pentru destinul ei?

De ce îl consider pe N. Breban om ideal, dar și român ideal? Pentru că e om al nației care trebuie respectată și iubită, nu urâtă și denigrată. Or, în Lupercalia pe care o traversăm, personalitățile modelatoare trebuie anihilate, la fel respectul de sine și respectul de neam. Ia să scoți în evidență sacrificiul pentru țară, șirul

lung de jertfe. Te trezești etichetat dușman al Occidentului, dăunător pentru UE, ba chiar conservator, anti-progresist reacționar, suveranist, fundamentalist religios. Termenul fascist a fost readus în discuție în *lumea răsturnată* de '89. Am spus răsturnată? Rectific: lume continuată, de vreme ce neoproletarii neomarxiști au împrumutat bătele de la proletcultiști, cei mai intens destructivi fiind urmașii lor, ajunși chiar maeștri în destructivism. Și câtă nevoie avem de scriitori cu gândire sistemică, afirmativă, constructivă, ca N. Breban!

N. Breban a prins destul stalinism ca să nu-i mai accepte pe *rollerii II*, cum le-a spus Goma, cerând un *Nürnberg II*. Își tratează cititorii cu „șocul sincerității”, „forma supremă a artei creatoare e chiar sinceritatea”. „Nu-i ușor să taci, e mai ușor să nu taci” obișnuia să-mi repete Petru Ursache.

N. Breban e om rar. Uriașa sa energie, dinamismul său de lungă durată vine din scris. Singura cale (titlu de roman) e scrisul adevărat. În spiritul naturalului, al normalității, trebuie să lupti pentru adevărul tău personal, dar și pentru adevărul colectiv. Cum să nu reacționezi când ni se spune că „n-avem conștiință națională”, când s-a instaurat răsturnarea valorilor prestabilite, a scriitorilor canonici, în numele haosului, al ilogicului?

Spiritul critic e suspect și suspectat în toate orânduirile, iar lecția de verticalitate irită la maximum. Biografeme care-mi justifică afirmația? După tezele din 1971, când Ceaușescu s-a decis să le arate scriitorilor nu pisica (șoriceilor), ci leul, Breban era în Franța. De acolo a protestat contra aplicării Tezelor, comandamentelor realist-socialiste. În 22 februarie 72, au avut loc două ședințe, una prezidată de Ceaușescu, pentru excluderea sa din PCR și din CC. N-a fost exclus din RSR și arestat, cum au propus duri activiști (luptătorii pentru pace erau ucigași sadea), dar în ședința biroului USR (Stancu, Jebeleanu, Bogza, Nichita Stănescu, Baltag, Matei Călinescu) s-a votat excluderea din partid. Nici cei trei prieteni apropiați, Nichita, Cezar, Matei, nu s-au opus. Ingratitudine? Da, sută-n sută. A fost *sinucidere socială* refuzul său ca literatura să revină la realism –socialist? Nu. A fost un câștig: libertatea de a fi disident. În '67, toamna, devenise membru PCR. În '69, vara, supleant în CC. Din '68, conducea fosta

„Gazetă literară”, la propunerea lui Geo Dumitrescu, devenită „România literară”. A sperat în dezgheț și l-a înfăptuit în paginile unei reviste la care acum nu are acces. După Teze, s-a întors în țară, ca să fie scos pe tușă. Apartamentul din Luterană era ocupat de un colonel de Securitate. Șoma.

Numai că, așa cum am mai spus-o, Nicolae Breban e *un scriitor greu de ucis* („Conte”, 22 decembrie, 2015), oricât s-a încercat și se încearcă. E structură tare Breban, de rezistent prin cultură. E „fiu de carte”, cum spune anonimul popular.

S-a „bucurat”, rând pe rând, de critică de plină PCR (prin vocea lui Titus Popovici), ca adept a lui Nietzsche, de critică negativă – culmea!- și în „Scân-teia”, și la Europa liberă (prin vocea lui Marin Tarangul). Editorul René Coeckellbergs a vrut să tipărească în Suedia *Bunavestire*, apărut la Flammarion în 1985, dar romanul fusese oprit de la publicare în România. Ar fi putut lua un Nobel. Nu l-a mai luat.

N. Breban n-a mers pe linia partidului unic. Nu s-a lăsat prins de poziția *vire-vent*, care-ți cerea să susții că *golul e plin*. Pompierii ideologici se temeau de orice „scân-teie”. Nu și Breban. Pentru „însărcinării” de tătuca PCR, sușul omului politic era târâitul șarpelui, al viermelui. Personajul Calistrat B. Dumitrescu din *Singura cale* (cheia cred că este Titus Popovici, dar n-o caut), care deprindea doctrina comunistă cu lozincile ei, cu demagogia ei, spunea că mai întâi devii lichea, apoi canalie, „învățătură” preluată de activul actual de partid(e).

N. Breban a refuzat și La Mouette post-socialistă: n-a intrat nici în PNT, nici în PNL. A rămas fără spate politic, atât de util self-elitei, mereu aderantă la președinți, din țepănană convingere. Consecvent cu sine, așadar loial cu sine, e incomod pentru Putere cum și cât trebuie.

La teme controversate, delicate, dificile, sensibile nu face eschivă. A bulversat câmpul literar *Istoria dramatică a prezentului. Aventurierii politicii românești* (ed. I, Buc. 2010, Ed. Muzeul Literaturii Române; ed. a doua, Contemporanul, 2016), întreprindere hazardată cu bunăștiință și de bunăvoie. Ca și *Trădarea intelectualilor*, care i-a incomodat pe detractori (nu știu ce fac, dar nu trebuie nici scuzați, nici iertați).

Decaparea contemporanilor a venit după decaparea lui Eminescu. Self-elita nu se mai raportează la reperul absolut, Eminescu și la „sfâșietoarea durere de neam” (Petru Creția), deși Eminescu înmărmurește, cutremură. Numai că „smintitele lor guri” pline de impietăți se cam pierd pe drum și Eminescu rămâne singur.

În aceste vremi ciudate împingând la ură, Breban combate endemia de ură colectivă, nu deviază de la sensul existenței, nici de la cel individual, nici de la cel național, scopul existenței fiind unitatea: a românilor, dar și a operei sale. De ce îl consider scriitor ideal? Pentru că în *Sensul vieții* (Polirom, 2007) și-a mărturisit pulsivitatea „de a da și de a fi dat totul la o parte pentru a sluji litera scrisă, românească în formă, universală în conținut”. Maioreșciană mărturisire. Să aperi conservarea valorile consacrate, respingând demolarea lor, nu-i cale ușoară, dar e singura, deși e cale închisă, chiar interzisă. După proletcultură, iată-ne în elit-cultură. Am avut dictatura proletariatului, avem dictatura unei elite care nu excelează în verticalitate; prinde oportunitate după oportunitate: avion prezidențial și alte obiecte zburătoare-n sus. Topul stării de avarie și al imposturii a fost atins când Băsescu (poreclit de Dragoș Pătraru Băsexcu) a fost numit membru de onoare al ICR, pe vremea lui H.-R. Patapievici. Băse citește *Levant*, deci autorul e atins de „Nobelabilitate”, cum îi zice Ion Simuț.

Dar de ce ar trebui de-brebanizată literatura română, cum cer cei sastișiți de „matusalemul romanului”? Pentru că-i prea sus Breban? Scrisul lui are forța lui Balzac, redundanța lui Proust, arta stendhaliană a detaliului. Fraza e „încărcată” ca a lui Thomas Mann. Și ce incipit magistral are *Singura cale* : „ca lumea să se învârtă în jurul lui”. Și lumea literară i se rotește în jur, în ciuda celor care-l fac „defazat”, nesincronizat cu occidentul pentru că nu-i minimalist: scrie romane problematice, de inspirație amplă, nu lame de ras. În ciuda modei și a modelelor, creează personaje vii. Replica detractorilor? Doar n-o să ne lăsăm terorizați de personaje, ca Preda, ca DRP, ca Buzura, ca Goma. Romanul psihologic (glumăreții îi spun pisălogic) nu mai place.

Și da, Breban e orgolios: „Orgoliul m-a susținut în creația operei mele, în demnitatea mea, în igiena mea morală și socială”, cum îi spunea, cu ani în urmă,

---

într-un interviu, lui Ionuț Vulpescu, atunci ministru al Culturii.

Pe Breban îl obsedează *Die Ethik*. Pe cale de consecință, l-au șters de pe lista editurii Humanitas, dar și de pe lista ICR. Altele sunt valorizările ultra-elitei: autori de kakodop, spre a le spune ca Luca Pițu. Cum solidaritatea între scriitori e în creștere zero, în zero avans, nu se protestează îndestul contra dictaturii non-valorii.

Breban poate fi aspru, poate fi enervat, poate fi exploziv, dar e mereu Breban. E griffa sa în tot ce scrie. Are lucruri mai bune de făcut. Integrul își scrie integrala. Are alte treburi ca Apelul pentru salvarea culturii (septembrie, 2006, vă rog!), și altele, și altele. Ce-i sigur e că N. Breban cu atitudinea sa igienizatoare va rămâne în istoria culturii române. Ca și Goma. Ca și puțini alții.





## NICOLAE COANDE

### Rău de Românie

Nu îmi place Româniilor. Viața ei de moluscă.  
Nu îmi plac miliardarii ei falși. Baniilor lor calpi.  
Nu îmi plac judecătorii ei severi. Sentințele lor triste.  
Nu îmi plac oamenii ei secreți. Secretele lor dure.  
Nu îmi plac oamenii ei cultivați. Nu cultivă decât dispreț.  
Poeții ei turnători. Tot ce-au turnat. De-ar ști mamele lor.  
Nu îmi plac copiii ei afumați. N-a mai rămas nimic neafumat.  
Geamurile ei sparte. Au spart tot ce se putea sparge.  
Nu-mi place că toți vor o viață mai bună și emigrează  
din proasta asta.

Nu-mi plac cei care mai rămân pe aici.  
Nici nu știi ce e mai bine – să rămâi sau să pleci.  
Nu-mi place că mă tot gândesc la șoarecii  
Din grădina noastră națională. La pisicile care nu-i mai  
mănâncă.

La copiii pitici pe care îi crescăștia de la o vreme.  
La poveștile scrise pentru roboți. La cititorii tot mai debili.  
Măi, citiți dracului ceva.  
Muzica ei populară teatrul ei ieftin mallurile pline de grași.  
Sărăcia ei pe o sută de ani festivalurile ei triste.  
Decorațiile ei false.  
Chiar nu îmi place ce gândesc despre ea. Dar trebuie spus asta.  
Nu mai am dinți în gură dar trebuie să spun asta.

Rău de Româniilor.

### Singurul pe pământ

Noapte bună, draga mea, de fapt el nu a înviat cum tot o  
țin ziarele  
Pentru că nici n-a murit asta o știu și dușmanii lui care  
nu sînt puțini  
Ca la un stadion cînd dă pe dinafară și atunci se ridică la cer  
De fapt așa a fost și atunci dar s-a interpretat eronat  
Ignoratio elenchi ar spune bătrînii dar ia-i pe bătrînii de  
unde nu-s  
Îți spun pentru că știu asta am fost acolo și lucrurile au  
stat chiar invers

Oamenii aceia s-au dus deodată ridicați de un vînt  
Ca o parașută care a pornit invers  
Iar el îi privea cum se făceau tot mai mici  
Cîțiva pantofi au căzut de sus să fie martori la ridicare  
Unii ar spune abducție dar nu credem noi în teoria  
extraterestrelor  
Asa a rămas el singurul pe pământ lîngă grămada de  
umblători

Istoria e uneori tristă nu mai sînt oameni s-o scrie  
De aceea totul este pe dos  
El aici jos noi aici sus unde nimeni nu știe cum am ajuns  
Și cui folosește că ne-am înălțat  
Toți visăm o coborîre care va fi o dată grozavă  
La singurul de pe pământ care poate încă ne-așteaptă.  
De aceea vezi mîna lui dreaptă cum ține între degete  
Scara pe care am putea reveni  
Cînd cerul unde stăm înghesuși azi se va plictisi.

### Nu este simplu

Asemenea unui bătrîn care se uită înapoi la viața lui  
și nu poate indica momentul exact cînd a îmbătrînit  
Un copac care nu știe cît este de înalt  
Nepăsător la topoarele care îl înconjoară  
Îți pot spune că există un ceas cînd știi că lumea ta e pierdută  
iar vorbele frumoase nu au de-a face cu  
Oglinda care arată adevărul – sîngele curge mai încet  
Ochii nu mai percep distanța dintre o carte și alta  
O coroană sub care se adăpostesc păsări de noapte  
Un pluton de inimi așezate cu spatele la zid  
Umbra lor atinge puștile îndreptate amenințător  
Un deget de femeie pe trăgaci o mîină frumoasă  
Nu este așa simplu să pleci  
Nu înțelegi de ce să rămâi.

## Pecete pe pâine

*Anei Andrei, în semn de salut*

Sînt cîțiva zei în oraș, iubito, dar tu știi asta deja  
Ești profesoară și chiar dacă ei se ascund le simți răsuflarea  
Au băut tot ce se putea bea și acum își beau răsuflarea  
În vreme ce trec pe la stop sub privirile disprețuitoare  
Ale trecătorilor – fiți trecători le spun ei  
Dar oamenii buni clatină din cap aștia sunt duși spun  
Și o femeie miloasă încearcă să le dea pâine  
Dar pâinea fuge de ei cu piciorușe mici de gîndac  
Iar ei cu mișcări lente pun pecete pe pâine  
Pentru cei care o vor culege de jos  
Și atunci o femeie le culege exact vorbele de pe buze  
Ce-a mai rămas din lumea asta în care nimeni nu are pecete  
Doar colții și-i înfig în coaja de pâine pe care a scris cineva  
Luați, mîncăți-ne, noi pentru asta am trecut pe aici.  
Ești profesoară, desigur, și înțelegi mai ușor asta.

## Eu sînt toate numele din poezie

Eu sînt toate numele din poezie  
după ce cuvintele au distrus vechea înțelegere  
asemenea unei femei care și-a dorit  
toată puterea odată dezbrăcată  
iar acum tot ce vreau e să mă plimb  
pe o stradă-n Viena  
unde mă așteaptă o cafea și un suris poate  
sau poate indiferența unora îngropați în seifuri  
dar asta nu mă miră și nu-mi stîrnește indignarea  
îmi plac oamenii așa cum sînt  
cei reci precum că sînt reci  
cei calzi precum că s-au născut pentru bucurie  
eu sînt și unul și altul toate numele din poezie.

## Noaptea este pentru filozofie

Noaptea este pentru filozofie dar mă trezesc căutînd  
un braț de femeie  
Așa cum printre stelele neplouate aș căuta soarele  
Un animal puternic care face dragoste cu el însuși  
După ce a scăpat de latura sa feminină și de vocația  
de a naște

Noaptea este pentru iubire dar mă trezesc întinzînd  
mîna după

Operele alese ale unui gînditor care nu a cunoscut  
dragostea

Un sentiment care i-ar fi înrobit gîndirea și apăsător umerii  
Nimic nu este diferit în gesturile astea și totuși  
Altădată noaptea era pentru un cuvînt care nu și-a închipuit  
Că va intra într-un dicționar și va rămîne acolo.  
Eram tineri ne iubeam și nu aveam habar  
Cum a spus un poet mai bătrîn  
Nu exista filozofie iar soarele era o broscuță în gura  
unei fîntîni mici.

Din gura ei am băut noi și acum sîntem lotusul care nu uită.

## Rugby

Asfințește dar încă sîntem pe teren forța este cu noi  
Cineva aprinde o torță soarele se face un nod  
Bucăți din el ajung pe capetele în alergare  
Jucăm cu flăcări pe umeri cineva cheamă pompierii  
Gazonul e verde sub pași se deschide o trapă  
Din pămînt iese un cîine limba lui neagră ne spală pe toți  
Nu mai mergem la dușuri partida continuă  
Femeile noastre ne-așteaptă acasă masa e gata cuțitul  
cere o jertfă

Alergăm cu o pâine în mînă prin noaptea care se lasă  
Cerul e roșu mîinile albe  
Vocile noastre spun rugăciunea  
Doamne, lasă-ne să câștigăm această partidă  
Tu care învingi zi de zi  
Noaptea asta e-a noastră  
Tribuna e goală cineva ne face un semn  
Încolonați mergem cumînți spre victorie.

## Singurul pe pămînt

Noapte bună, draga mea, de fapt el nu a înviat cum tot  
o țin ziarele  
Pentru că nici n-a murit asta o știu și dușmanii lui care  
nu sînt pușini  
Ca la un stadion cînd dă pe dinafară și atunci se ridică  
la cer  
De fapt așa a fost și atunci dar s-a interpretat eronat

Ignoratio elenchi ar spune bătrînii dar ia-i pe bătrîni de  
unde nu-s

Îți spun pentru că știu asta am fost acolo și lucrurile au  
stat chiar invers

Oamenii aceia s-au dus deodată ridicați de un vînt  
Ca o parașută care a pornit invers  
Iar el îi privea cum se făceau tot mai mici  
Cîțiva pantofi au căzut de sus să fie martori la ridicare  
Unii ar spune abducție dar nu credem noi în teoria  
extratereștrilor

Asa a rămas el singurul pe pămînt lîngă grămada de  
umblători

Istoria e uneori tristă nu mai sînt oameni s-o scrie  
De aceea totul este pe dos  
El aici jos noi aici sus unde nimeni nu știe cum am ajuns  
Și cui folosește că ne-am înălțat  
Toți visăm o coborîre care va fi o dată grozavă  
La singurul de pe pămînt care poate încă ne-așteaptă.  
De aceea vezi mîna lui dreaptă cum ține între degete  
Scara pe care am putea reveni  
Cînd cerul unde stăm înghesuși azi se va plictisi.

### Filmul strălucitor în care joc

Eu cuceresc cetatea inexpugnabilă și tot eu o apăr cu  
pieptul plin de mînie  
Sînt sabia dreptății și balanța iertării laptele milei care  
paște-n deșert  
Sînt mîna care ucide și mîna care îți aduce flori de nu-  
mă-uita

Eu te trimit în Hades și eu îmi amintesc de tine în  
balcoanele mafiei olimpice

Eu sînt atletul mulțumirii de sine care coboară în apele  
Styxului

Să facă o baie cu zeița îndrăgostită de țestele morților  
Cu puțin curaj îi îmblînzesc șerpilor din părul în care mă  
instalez

Eu îți țintesc capul prietene și eu îmi scot glonțul din  
tîmplă

Din el îmi fac un fluier pe care îl dăruiesc celor ce  
scapă

Cu aceste mîini lipsă lăsate pe cîmpul de luptă  
Unde poezii tineri agită stafia egalității absolute cu  
heroină în vene

În blocul unde administratorul montează repartitoare  
pentru consumul legal.

În blocul unde administratorul montează repartitoare  
pentru consumul legal.

Cu acest fluier care bîntuie Europa scriu un testament  
liniștit

În micul petec de matrix ce mi s-a dat.

### Goat brain

N-am ajuns artist multichanel jongleur de e-books  
podcasturi netflix

Priap al emisiunilor unde îmi țin pantofii pe mese și  
Puținele idei în congelator

Dar uite chiar acum trece șacalul prin casele voastre  
Aruncă o privire-năuntru nu e nimic de furat dar  
viețile voastre

Sînt deja de colecție

Mărunțișuri de care mai tîrziu te descotorosești

Un fast-food al minții care-ți golește voința din mațe

Unde comanzi goat brain și ți se aduce capul tatălui tău

Bătrînul care te-amenința cu degetul și te lovea cu coada  
Altfel n-ai fi ajuns departe futut agent literar

În Midtown Manhattan unde ai nevoie de labe puternice  
Ca să te cațări pe geamuri de sticlă

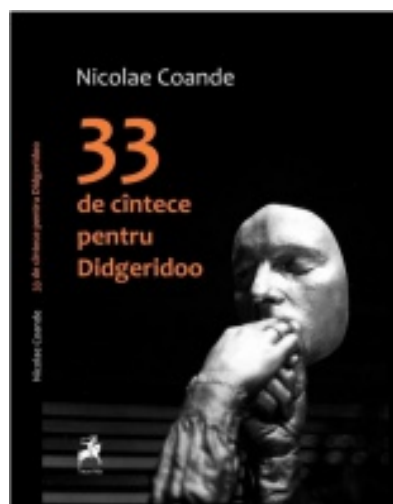
În camere unde se vinde se cumpără se listează faima  
la negru

Rege peste coperte aprinzi un trabuc comanzi o fasole  
Ceri pipota broaștei țestoase ocrotite de lege

E ziua iertării e noaptea-n pahare de whisky

Dar în suburbii nu departe de-aici Jack Spintecătorul  
te-așteaptă.

Și creierul tău îi place cui va.





## ADALBERT GYURIS

### Gânduri din viitor...

Am fost în curtea mea, printre flori  
Sădite cu pasiune de-a mea soție  
Și-am privit spre frumoasele culori  
Cu tot respectul și mare admirație

Am simțit parfumuri fermecătoare,  
Altfel de mirosuri decât cele mai  
Renumite arome beneficătoare  
Făcute pentru om și nu numai...

Dar distanța e mare și iarăși  
Mă aflu la mijloc între trecut și  
Viitor, sunt doar cu Dumnezeu  
Numai aici este paradisul meu!

Cât oamenii toți s-au distanțat  
Doar în vise-mi mai văd părinții  
Noi găsim scuze, însă meritat  
Rămânem doar cu decepții ...

Așteptînd un ajutor prin ceva...  
Uitînd să ne vorbim între noi  
Folosind de multe ori altceva  
Ce ne trimite pe toți înapoi ...

Cu telefonul mobil fermecat  
Uitînd pe cei din jurul nostru.  
În grădină florile sunt unicat  
Întrecându-se în culori pentru

Mine să-mi farmece simțurile...  
Noi facem mașini cu butoane  
Și aparate tot mai admirabile  
Însă floarea tot floare rămâne.

Prima oară a fost cuvântul bun  
Până când cineva a spus că  
E ușor să urăști și să fii nebun.  
Ai văzut pe cineva să-ți aducă

Ceva atunci când îți merge bine,  
Să vină și să-ți întindă o mână  
Să-ți fie alături cum se cuvine?  
Că totul e un haos și se-amână.

Fugim de zi și stăm în noapte...  
Părinții mei vorbeau cu respect  
Și cei de departe erau aproape  
Unii de alții în gând și aspect!

Înăuntrul nostru ceva se-mparte,  
Ne-am pierdut zâmbetul și visele  
Suntem aproape și totuși departe  
Predomină relele și nu bunele ...

Te gândești prea mult la viitor...  
Uneori și la trecut, uitînd clipa  
Care merită trăită cuprinzător  
A ne înălța și mai ales înaripa.

S-ajungi acolo în visurile tale,  
Se impune să trăiești ca florile  
Care emană mirosuri speciale,  
Plăcute, incitante și admirabile.

Îmi văd strămoșii prin nepoată.  
Mă simt împlinit privind-o pe ea  
Care-a a fost dorită și așteptată,  
Am primit fata ce ne aparținea.

Sunt mai aproape de începuturi  
Prin asta văd tare în depărtare  
Sunt liniștit, că prin învățături  
Am primit o mare binecuvântare.



---

Se spune că ne-am deșteptat  
Așa am căpătat în dar un covid  
Oare atât de mult am învățat  
Să știm lovind în orice individ.

Se spune că în viitorul nostru  
Vom mai primi astfel de patimi  
Muritorii fiind iarăși în centru  
Și se vor frânge multe inimi...

Florile vor exista întotdeauna,  
Cum și viața cu toate ale ei  
Pe toți oamenii a ne împreuna  
Sub semnul clar al măreției...

Doar dăruind primești bucurii.  
De ce nu mă întrebi de viitor  
Ca să eliminăm bariera urii  
Fără să fiu un atotcuprinzător

Când știi că eu cunosc trecutul  
Sau preferi să fim luați de val  
Când acel val sfârșește actul...  
Se sparge și rămâne interval

Și între ele mereu apare altceva  
Ca și în visurile noastre deșarte  
De aia capul să-l avem cândva  
Plecat și să ne gândim la moarte

Ce bine ar fi dacă fiecare dintre noi  
Am reuși să lăsăm în urma noastră  
Ceva pozitiv fără să rămână gunoi  
Și să domine mereu zarea-albastră

Principalul să știm ce și cât putem  
Să ne realizăm visurile mici și mari  
Dăinuind pe veci așa cum suntem  
Oameni buni și cât se poate de clari

Nimic nu este fără respect și iubire  
Să învățăm pe alții ce e dragostea  
Învingând în pace și doar fericire  
Înfruntând cu respect și moartea

Lăsând la o parte toată amăgirea  
Și că viața nu ne-a fost în zadar  
În urmă rămânând cu aprecierea  
Că am primit un binemeritat dar

Chiar dacă nu rămâne ceva  
Ce poate s-ajute pe cineva  
Să faci rău dacă tu dorești...  
Fără să știi poți să rănești

Să rupi florile că așa-ți vine...  
Să arăți cât ești de tare, cu cine ?  
Cu ceva mici, gingașe și firave  
Ce au fost și rămân grozave

Să te eschivezi cu scuze ieftine...  
De aceea de multe ori oamenii  
Cinstiți obolesc să se sprijine  
Cu argumentele celor cu pumnii.

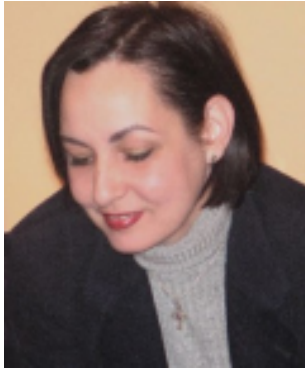
Doar florile vor crește și printre  
Buruieni, chiar dacă vor fi mici  
Și singure, vor fi totuși măiestre...  
Eu voi rămâne mereu treaz aici

Și îți voi dărui un buchet de flori!  
Chiar și atunci când voi fi bătrân,  
Pentru că noi vom fi nemuritori  
Pe viață și pe moarte suverani

Bolnav și singur voi simți mirosul  
Parfumului tău și tu vei fii mereu  
În visele mele pe-ntreg înțeleșul.  
Sfârșitul meu care va fi mai greu

Voi încerca cu lacrimile scurse  
Să ud florile să crească și noi  
Vom avea încă destule resurse  
Desigur în vise, călătorind în doi

Linștiți doar în sublime acorduri,  
Bătrâni, vom rămâne tineri mereu !  
Vom rătăci împreună prin ceruri,  
În paradisul Bunului Dumnezeu !



## MIHAELA MALEA STROE

### Clătite epice, cu vibe

Până nu demult, *liric, epic și dramatic* erau, în limba română, termeni specializați (mai pompos – „concepte operaționale”) de teorie a literaturii. Delimitau cele trei genuri importante: genul liric (poezia), genul epic (proza) și genul dramatic (dramaturgia/teatrul), fiecare gen cu speciile lui, fără să excludă interferențe (proză liricizantă, poezie epică, teatru poemat etc.). Simplu, fără ambiguități dătătoare de vertij cerebral. Limpede ca roua dimineții.

Asta până când niște VIP-uri autohtone (very important persons pe bază de coeficient de mutră, mult tupeu și *nulevaya kul'tura*) au început să arunce prin reclame și traduceri cu „epicul” și cu „dramaticul” de împrumut angliciform cum ar da analfabeții funcțional cu nuca-n perete, cu băta-n baltă sau cu cine știe ce secreții în iahnia de fasole. Cu oiștea-n gard – nu, că dumnealor n-au căruțe. Au bolizi, așa că dau... cu bolizii-n parapet. Mă rog, dacă tot se poartă la nebunie fluiditatea în fel și chip, de ce n-ar fi și fluiditate semantică?

Și-așa ne-am trezit că toate cele sunt pentru ei/ele, la grămadă, epice sau dramatice, indiferent de context. Liricul, deocamdată, le-a scăpat nevătămat prin rariștea de neuroni. Maladia asta se dovedește mai contagioasă și mai a naibii decât covidul. Biruitoare pe termen lung.

Iată o scurtă selecție din reclame/traduceri nefericite: „omletă epică”, snaksuri „epice”, „confruntare epică”

(în fotbal), „șpagatul epic” (al lui Van Damme), cremă de față care „îți va schimba dramatic înfățișarea” (Doamne, apără! Cine ar cumpăra o cremă cu efecte „dramatice?”), „câștiguri epice”, „seară epică”, lupul – „un prădător dramatic”, „vacanță epică”, „poveste epică”, „o combinație dramatică de culori” (în penajul unui rățoi de pădure care... habar n-are ce dramă zace în penele lui viu colorate), „croazieră epică” etc. Sunt improprii limbii române aceste „construcții”? Sunt! Are limba română resurse lexicale mai expresive, mai variate și mai potrivite contextual? Are! Și ce dacă?!? Ne englezim la greu, cu sau fără noimă, cu sau fără discernământ. Mai mult *fără*. Importul de cuvinte e bun, dacă e făcut cu cap. Dar când „importatorii” banalizează cuvântul, îl transformă în tic verbal și îi alterează înțelesurile cum vor ei, e pacoste. Uneori apare – rătăcit printre ceilalți – și câte un traducător încă apropiat de spiritul limbii române și traduce, de pildă, „in *epic fashion*” prin „în mod *extraordinar*” (protagonist – un rechin care, dintr-un salt acrobatic, se descotorosește „in *epic fashion*” de camera video montată de cercetători pe înțotărea lui dorsală).

Această introducere vine să prefățească o scenă petrecută de curând.

Zilele trecute, mă întâlnesc pe stradă din pură întâmplare cu un vechi cunoscut, Marian V. (altul, nu cititorul de „almanah”!), pe care nu-l văzusem de foarte multă vreme. Schimbăm amical câteva vorbe, apoi, galant, mă invită la o terasă unde, mă asigură el, „fac ăia niște clătite absolut *epice*!”. Aha, s-a molipsit și dumnealui, deși – de peste o jumătate de veac – nu mai e puștan teribilist. Vârsta nu l-a imunizat, a rămas vulnerabil în fața scâlbăielilor verbale de la tv! Nu mă mir prea tare, era destul de snob, de emfatic odinioară. Totuși vorbea elegant, cu mai multă grijă și sens pe atunci. Îi plăcea grozav să epateze.

Un îngeraș poznaș, pus pe năzbâtii, deghizat în drăcușor nervos, mă îndeamnă să mă joc nu tocmai inocent cu interlocutorul căruia îi spun zâmbind: „Mulțumesc pentru invitație, ești un cavaler de-a dreptul *epic*!” Marian râde cu gura până la urechi, încântat, pentru că – nu-i așa? – i-am făcut un mare compliment. Un compliment *epic*. Plusez: „Ți-ai păstrat din tinerețe și fiziologia *epică*.” Râde iar. Nu știu de ce, dar dintr-odată îmi vine să-i șterg veselia de pe chip cum ștergi cu laveta stropii de ulei de pe capacul aragazului și adaug:

„Ești mai *epic* decât proza domnului Jourdain!” Pe vremuri, Marian frecventa teatrul, poate n-a abandonat obiceiul. Sigur știe cine e *monsieur* Jourdain cu proza lui – „apportez-moi les pantoufles!” – dar se vede că nu a înțeles chiar bine încotro bat. Continuă să zâmbescă pe când ne așezăm la masă pe terasa laudată. Îl rog frumos să mă lămurească ce înseamnă „clătite *epice*”. Abia acum îi pier zâmbetul și se uită la mine compasiv, ca la o persoană cu retard accentuat. Cum? E posibil? Încă n-am aflat că „epic” e un lexem multifuncțional care scutește eficient vorbitorii de efortul mental depus în căutarea nuanțelor? În ochi i se rostogolesc rapid semne de întrebare, cum se rostogolea simbolul dolarului în ochii nu mai știu cărui personaj lacom de bani din desenele animate clasice. „Tu vorbești serios?!” „Da. Foarte serios. Ce înseamnă clătite *epice*? Clătite savuroase? Nemaipomenite? Fantastice? Delicioase? Fragede? Pufoase? Ca la mama acasă? De neuitat? De poveste? De vis? Fabuloase? Uimitoare? Senzaționale? Unice? Fără egal? Fără seamăn? Fără cusur? Excelente? Minunate? Incredibile? Excepționale? Colosale? Măi, Mariane, de ce mama zmeilor dăm așa de avântat cu piciorul în expresivitatea limbii române și ne cramponăm, ca idiotii, de un insipid, incolor, inodor, invaziv și, pe deasupra, impropriu import? Pentru că e *cool*, și e în *trend*, și pentru că ni l-au scuipat insistent în ograda lexicală niște ageamii aroganți, inculți și fițoși din mass-media? Dacă i-ai întreba ce înseamnă *gen epic*, ar presupune că e vreo palpitanță descoperire de ultimă oră în genetică. Un gen, adică, nemaîntâlnit.”

Abia acum pricepe că nu glumesc întrutotul, dar până să se dezmeticească de-a binelea și să-mi dea un răspuns – desigur *epic*, adică măreț, grandios, spectaculos, epeic, memorabil – apare ospătarul, un tânăr simpatic și vioi ca o suricată. Așteaptă să comandăm. „Am auzit că preparați niște clătite absolut *epice*”, îi spun și văd că surâde fericit, măgulit, mândru. Foarte probabil, n-ar ști să explice atributul alipit clătitelor, dar îl percepe ca pe ceva laudativ, e „de bine”, altceva nu contează. Dacă e „de bine”... e foarte bine! Când comand însă „două clătite în proză suprarealistă, cu dulceață lirică de afine în ritm trohaic și un pahar epeic cu apă dramatică plată de la gheață, vă rog” e complet derutat. A intrat în ceață semantică deasă și cere prim-ajutor cu privirea.

Se uită scurt când la mine, când la Marian, așteptând – mai degrabă de la el, că pare om serios și întreg la minte – o traducere a bizarei mele comenzi. Râd stăpânit, mai mult pe dinlăuntru, și simplific – „clătite cu dulceață de afine și un pahar cu apă plată, rece, vă rog” – în timp ce lui Marian i se adună iute spre centrul frunții, a severă încruntare și a reproș, sprâncenele *epice*. Adică mai mari și mai stufoase decât sprâncenele talentatului Mircea Albulescu, actorul din aproape de tot trecuta la ceruri generație de aur a scenei românești. Cred că pe extravagantul Marian îl încearcă acum un regret *epic* (adică amar, profund, ireparabil, mare, tardiv, irepresibil, sau... doar ușor? efemer?) că m-a invitat. Ce-a fost asta?! Cum „clătite în proză”? Comandă și el, „două clătite cu brânză dulce și stafide și un Pepsi zero zahăr”. Îl uită pe „vă rog”. De ce n-o fi cerut clătite *epice*? E prea vag, totuși?

*Epicul* ăsta de-mprumut, infiltrat peste tot „în loc de”, este, pentru minte, cum sunt cipsurile pentru corp. Ai camera și frigiderul pline de bunătați, dar ți-e lene să le cauți, să le pui pe masă. Boala lui Calache în variantă modernă. „În loc de” mâncare autentică, ronțai abuziv cipsuri – cu gust artificial de brânză, de șuncă, de ceapă, de smântână, de ardei, de jumări, de roșii, de usturoi, de cartofi, de pizza, de gulaș... Îți amăgești nevoia de hrană, gura, stomacul, receptorii din creier. Poți ajunge supraponderal, dar ești – de fapt – subnutrit, puhav, anemic. Faci ulcer, te paște leucemia, ai amețeli și nu înțelegi de ce.

Mâncăm. Comentez: „clătitele sunt, într-adevăr, bune... ca la mama acasă.” După un onomatopeic (sau *epic*?) „mmmmmm!!!” de incomensurabilă satisfacție gustativă din partea lui Marian, peste noi, peste masă, peste clătite, peste lumea cuvintelor în derivă, se așterne o tăcere *epică*. Adică deplină. Grea. Apăsătoare. Ca țesătura densă a unui text epic realist-obiectiv, ofensat grav de clătitele *epice*.

Și mă gândesc că, în competiție strânsă cu *epicul* din discursul comun, a intrat de curând *narativa* din discursul politic. Se-nvârte și bâzâie *narativa* asta în gura politicianilor ca musca verde și grasă survolând un cotlet stricat, să-și găsească loc bun pentru ouăle ei și hrănitor pentru viitoarele larve. În fine, aici e altă... narațiune, cu alți naratori și naratori! Una despre *epic-dramaticile* gogoși electorale, servite norodului în fiecare campanie de candidații care se deghizează

temporar în picoli și chelneri, simulând grija nețărnută față de votanți.

Zona emisiunilor mondene are contribuția ei: „vibe”-ul [vaibul] care, din platouri, s-a răspândit ca pecinginea pe rețelele de socializare. Cine să mai știe de emoție, tresărire, fior, freamăt? Toți fițoșii găunoși „vibe-rează”. Ca membrana de tobă mare. Ca toxicomanul cu fri-soane, în sevraj. Ca placa tectonică în cutremur. Ca timpanul când detectează țuiit de țântari. N-are importanță cum! *Vibration* (musai din engleză!) să fie! Că toți paramecii au cili vibratili, nu? Și participă cu elan la proiectul educării neamului. Care s-a vrut epic (adică un *fulminant* succes), dar s-a dovedit dramatic (adică un *lamentabil, grav* eșec). Îi auzi pe unii: „Azi am un *vibe negativ*” (de parcă ar avea friguri de baltă). Sau pe alții: „Melodia asta îmi dă un vibe mișto!”. Dacă te aștepți ca melodia să fie *You're My Heart, You're My Soul, Waltz of Love, Mărie, dragă Mărie, Loli phabay - hop, hop, hop, Oda bucuriei* sau *Dance me to the end of love*, te înșeli. *Vibe-ul mișto* e produs de un carcalete licențios – dar fără seva de protest din *hip hop!* – pus pe câteva note nețesălate. Și încă: „Mi-ai dat un *vibe de Top Gun!*”. *Vibe-ul de Top Gun* o fi un sindrom post-traumatic virotic, după un film hollywoodian cu împușcături ca la balamuc, pe canalul *epic-drama?* Dramă *epică* – adică dramă de proporții. Sau, poate, doar ... de pomina! *Vibe* vine și el „în loc de” multe (vibrație, energie, atmosferă, stare, emoție, rezonanță, sentiment etc). Halal! Strașnică îmbogățire de vocabular!

Comeseanul meu mestecă în tăcere. Clătite. Oare și cuvinte sălcii (de la sălcu, nu de la salcie!) din import? În absența dialogului, îmi amintesc ce-mi semnala deunăzi prietenul Ch.C., anume că în fotbal e la modă acum „filosofia” *în loc de* „strategie”: „nu am primit gol și vrem să ne păstrăm [...] această filosofie”, „filosofia noastră de joc este...”, „am avut o filosofie îndreptată spre victorie” etc. Ce să zic? Eu nu-l văd nici măcar ca hologramă pe Cioran cu jambiere și ghete cu crampoane *dramatice*, coborând din bibliotecă pe scara de incendiu ca să execute în teren un *penalty* filosofic, declanșator de *vibe* și *waves* delirante în tribune înțesate cu... metafizicieni. Da' parcă poți să știi? Bistoș, expresia obsedantă „lumea se schimbă” are clenciul ei! La plecare, îi mulțumesc din nou lui Marian pentru invitație. Zice „mi-a făcut plăcere”, dar sunt indicii că nu-i un adevăr tocmai *epic* în ce zice el.



## EMIL BRUMARU

### O să mai putem vreodată...

O să mai putem vreodată  
Să trăim frumos și sfânt,  
Când din rouă mi se-arată  
Trupul tău pe-acest pământ?

O să ne mai poarte boarea  
Raiului ce l-am pierdut,  
Ca pe-un flutur, fericirea,  
Printre îngerii plângând

Fără să deschidă gura,  
Doar cu lacrima strigând?  
Să ne-ntoarcem iar în pura  
Poveste de la-nceput?...

O să mai putem vreodată  
Să trăim frumos și sfânt,  
Când din rouă mi se-arată  
Trupul tău pe-acest pământ?

(poem inedit)







## RADU CIOBANU

### Ultima împlinire

*„Cei care nu recunosc meritele reale ale cuiva uită că pun astfel în joc nu numai demnitatea acei, ci și propria lor demnitate intelectuală.”*

Mircea Martin

Ceea ce mă impresionează ori de câte ori încerc să estimez opera lui Eugen Simion, de la debutul editorial din 1964 până la trecerea în neființă din 2022, nu este atât succesiunea fluentă a proiectelor, cât faptul extraordinar că toate au fost duse la împlinire. La urma urmelor, toți putem avea proiecte, dar puțini deținem forța de a le urmări până la realizare. O constată undeva criticul însuși: „Nu inițiativa ne lipsește, ci forța de a finisa.” Pluralul numește însă aici o slăbiciune identitară a „neamului”, dânsul nefiind nicidecum lipsit de „forța de a finisa” și de a relua proiect după proiect. O făcea cu uimitoare determinare, tenacitate și, nu în ultimul rând, plăcere. În textele lui Eugen Simion se simte voluptatea de a scrie și implicarea afectivă, care fac ca, în comentariile cărților sale, să ne surprindă cuvântul *frumos* – „carte frumoasă” – rar întâlnit mai ales când e vorba de cărți de critică, epitet evitat de „noua sensibilitate” ca anacronic. El nu e totuși impropriu aici, deși aceste cărți sunt de fiecare dată de un acut interes ce ține de actualitate, cum e și cazul magistralului său eseu - *Recurs la natură*<sup>1</sup> – ultima

sa împlinire și, de fapt, subiectul acestor însemnări, care apare, nu cred că întâmplător, într-o epocă nefastă pentru Natura agresată din toate direcțiile de inconștiența devastatoare a speciei umane...

Dar, înainte de a comenta această carte, cred că e corect să relevăm faptul că prestigiul criticului nu își are sursa doar în opera scrisă, ci și în ceea ce putem numi „opera instituțională”, de o amploare unică în cultura noastră. Evocând împlinirile sale de acest tip, nu putem eluda un aspect sensibil, cu puternic potențial polemic, al ținutei sale sociale și anume apolitismul din cauza căruia a fost dezavuat, deontologic contestat, marginalizat, încât răceala conului de umbră care l-a cuprins stăruie încă și azi. Chestiunea apolitismului e delicată și realmente discutabilă în limitele rezonabilului, întrucât, în bulversații ani '90 ai trecutului veac, apolitismul era perceput ca o aparență menită a disimula reziduurile apartenenței la vechiul regim. Cred însă că „apolitismul” lui Eugen Simion nu avea motivații ideologice, ci era o opțiune tactică, adoptată din considerente politice și pragmatice, în aspirația realizării unor proiecte ambițioase. Să convenim asupra evidenței că, fără acest „apolitism”, Eugen Simion n-ar fi avut acces la pozițiile instituționale pe care le-a avut, de unde a putut dispune de niște pârghii a căror eficiență i-au permis să-și ducă la împlinire proiectele impunătoare, devenite valori de patrimoniu, la care generațiile anterioare au aspirat zadarnic decenii la rând: *Dicționarul General al Literaturii Române* (8 vol.), colecția *Opere fundamentale* (în curs de editare, cu peste 300 de titluri până acum), *Cronologia vieții literare românești* (46 vol.), plus enormul proiect al *Caietelor Eminescu* (23 vol. facsimilate). Desigur, toate acestea nu se puteau împlini decât printr-un travaliu laborios și de durată al unor echipe de intelectuali valoroși, dar inițiatorul, coordonatorul, cel care a monitorizat cu o competență, o autoritate și o prestanță fără de care nici unul dintre aceste proiecte n-ar fi fost împlinit, a fost Eugen Simion. Într-un amplu eseu, ferm și elegant, din „Observator cultural”, criticul Mircea Martin, fără a putea fi contestat de niciun om de bună-credință, așază la locul cuvenit această personalitate, punând un punct definitiv pe i: „Considerând împreună opera

personală și pe cea colectivă a lui Eugen Simion, cred, în ce mă privește, că *nimeni, nimeni altul nu a făcut mai mult pentru cultura română* [sbl. R.C.]: nu doar în ultimii treizeci de ani, dar chiar în întreaga perioadă postbelică. Și mă întreb cine o va mai face sau măcar va încerca...”<sup>2</sup>

Revenind la ceea ce am numit „ultima împlinire”, cititorul trebuie prevenit că *Recurs la Natură*, deși permite o lectură fluentă, clară, agreabilă, bogată în rostiri de o expresivitate memorabilă, este „o lucrare” de o prodigioasă complexitate. De altfel, un fel de osmoză între savoarea eleganței stilistice și austeritatea demersului academic caracterizează întreaga creație a lui Eugen Simion. De complexitatea ultimei sale opere și-a dat desigur seama însuși încă din faza de proiect, altfel nu ar fi simțit nevoia de a adăuga titlului romantic și vag generalizator nu mai puțin de trei precizări: *Natura ca obiect estetic ; Cultura privirii ; Studiu de geocritică literară*, care apar pe foaia de titlu a cărții. Curios este că, prin folosirea termenului „studiu”, el ține probabil să precizeze că rămâne pe terenul rigorilor impuse de uzanțele academice, dar, pe întregul parcurs al demersului său, îl consideră și-l numește *eseu*. Nu e nicio incompatibilitate aici, dacă ne amintim de definiția pe care o dau Amos Oz & Fania-Oz Salzberger în admirabilul lor... *eseu, Evreii și cuvintele*: „Eseul reprezintă un gen literar generator de discuții intense, cu pronunțat caracter panoramic, pe marginea unui set vast de subiecte, dar predispoze spre o lectură selectivă, personală și o aplecare de-a dreptul arogantă spre generalizări.”<sup>3</sup> Toate aceste însușiri le regăsim și în *Recurs la Natură*, făcând casă armonioasă cu rigorile cercetării științifice, asociere care îi asigură forța de seducție.

Dintre aceste caracteristici, două rețin atenția în primul rând: „caracterul panoramic ” și lectura „selectivă, personală.” Fără îndoială, stagiul parizian și apoi cel de bursier în Germania Federală din anii '70, au fost decisivi în formarea sa. Mai ales Parisul – și nu doar cel universitar – i-a deschis largi perspective temporale și spațiale asupra culturii, de unde și „caracterul panoramic” întâlnit în acest *Recurs la Natură*. De asemenea sistemul său referențial, predominant francez, tot din stagiul parizian vine. În frecventele referiri la studiile unor

Roland Barthes, Michel Foucault, Gilles Deleuze, Michel Butor etc. l-a interesat „faptul că ele aduc natura în prim-planul literaturii și că văd în ea un element major, un *personaj* – i-am spus eu – care poate semnifica [...] mai multe lucruri, de la o stare de suflet – cum zic romanticii – la imaginea (identitatea) unui popor.” Cum s-a mai spus, Eugen Simion nu este un teoretician, nu agreează abstracțiunile și nu deviază în speculații pe seama a ceea ce susțin alții. Și nu e niciodată complexat de prestigiul acestora, toate referirile sale la aceste discuții fiind trecute prin filtrul unui raționalism care nu-i îngăduie aderențe necondiționate, asigurându-i în schimb o recepție comentată a textelor, cu aportul opiniilor proprii, chiar când sunt rezervate.

În viziunea lui Eugen Simion, Natura e personificată prin *peisaj*, „un personaj bizar”, cum îl numește dânsul, ale cărui ipostazieri le urmărește analitic, paralel, în pictură și în literatură, concomitent cu ambiția de a elucida probleme cu implicări specifice în tematica Naturii, cum sunt cele trei anunțate în subtitlurile amintite: Natura ca obiect estetic, inclusiv dilema frumos natural/frumos estetic, cultura privirii și geocritica literară, concept relativ recent, al cărui aport în chestiune e discutabil și explorat cu interesul cuvenit. Acestea formează în compoziția cărții contextul în cuprinsul căruia se configurează cei doi versanți – al picturii și al literaturii – pe care sunt urmărite diacronic și cu egală competență avatarurile peisajului. În pictură, peisajul e urmărit de la Giotto, unde apar primele sugestii sub forma unor siluete de arbori, până la Corneliu Baba care descoperise – cum mărturisește într-o pagină de jurnal din 9 iunie 1944 – „că nu trebuie să copiezi natura, ci să-i întorci doar spatele și s-o recreezi după ce ai studiat-o cu mare atenție și n-o mai privești. O idee” – comentează Eugen Simion – „ce vine de departe în pictură. O găsim, am văzut, la Poussin și, mai aproape de modernitate, în jurnalul lui Delacroix.” Cum se poate deduce și din acest citat, e vorba de un arc peste timp vizând istoria picturii pe un culoar precis delimitat tematic, care nu se reduce la inventarierea ale ipostazelor peisajului în pictură, ci la analiza acestora prin escale în fața unor opere, picturi concrete, astfel încât, retrospectiv, descoper-

rim o veritabilă galerie tematic exponențială.

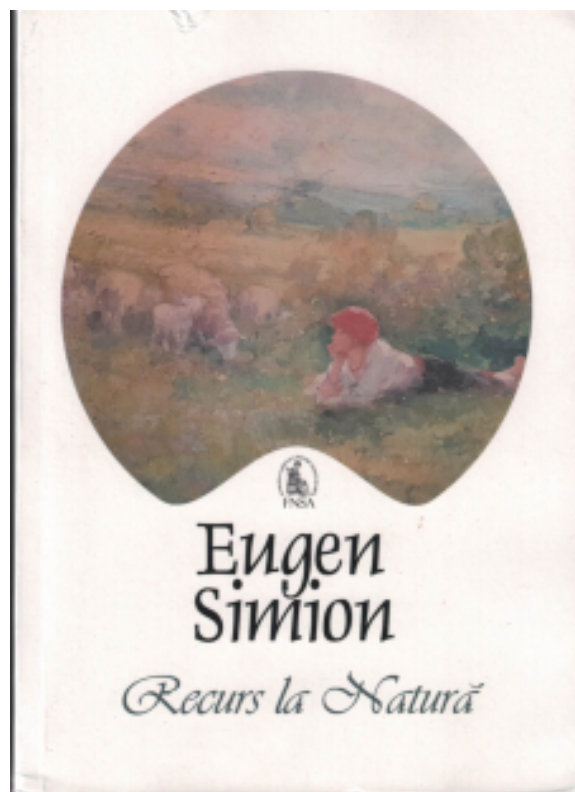
Cu același interes minuțios e urmărită prezența Naturii și în literatură. „Diferențele, caracteristicile, notele naționale ale peisajului” – scrie Eugen Simion – „se lămuresc mai ușor și mai convingător în literatură. Aici, limba și tema creației sunt indicii sigure. Este ceea ce voi încerca să dovedesc în continuare, cu referințe la poezia și proza românească de la Văcărești și Conachi până la Sadoveanu.” E de observat, în trecut, că eseistul nu folosește distantul plural academic, ci se adresează cititorului la persoana întâi, ceea ce, odată cu surprinzătoare expresii și sintagme ale oralității decente, echivalează cu o invitație la comuniune prin actul lecturii și conferă, nu doar acestui text, „aerul” prietenos al scrierilor sale. Deci, revenind, să ne amintim că, în 1980, Eugen Simion publica „un studiu tematist”, cum îl numește, volumul *Dimineța poezilor*, o empatică investigație a începuturilor poeziei românești. Și, ca o confirmare a ceea ce s-a observat deja, anume că opera sa este „o unitate”, pornește azi recursul literar la Natură din același moment auroral, urmărindu-l până în secolul XX, când modernismul, în drumul său tot mai abrupt, deschide trendul postmodernist, care nu mai percepe necesitatea unei comuniuni într-un fel sau altul cu Natura. Ideea e, însă, că Natura n-au inventat-o romanticii și n-o poate eluda nici postmodernitatea, întrucât ea este Creația însăși, în infinite „reprezentări”, care obligă, toate, la implicarea în varii modalități a spiritului uman. În artele vizuale și literatură, avatarul cel mai expresiv al Naturii este *peisajul*. În *Recurs la Natură*, în funcție de contextul în care îl interpretează, Eugen Simion oferă mai multe definiții ale peisajului. Dintre toate, cea mai sugestivă și cuprinzătoare mi se pare cea care e și ultima frază a acestei cărți: „... un peisaj este o pagină din cartea pe care Dumnezeu a scris-o la începutul lumii, atunci când orânduind stihiiile, a creat natura primordială.”

Fiind ultima dintre multele împliniri ale lui Eugen Simion, *Recurs la Natură*, raportată la întreaga sa Operă, acceptă cât se poate de firesc sentința peremptorie a lui Ovidius – *Finis coronat opus*.

1. Eugen Simion, *Recurs la Natură. Natura ca obiect estetic. Cultura privirii. Studiu de geocritică literară*. București. Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2022. Pag. 526.

2. Mircea Martin, *De la dimineța poezilor la inserarea criticului*, în „Observator cultural”, nr.1162, 21.06.23

3. Amos Oz și Fania Oz-Salzberger, *Evreii și cuvintele*. Traducere din engleză și note de Ioana Petridean. București, Humanitas fiction, 2015.





## GEORGE VULTURESCU

### ÎNAINTEA ZIDURILOR DATE CU VAR...

Toți știu că am un Ochi Teafăr și un Ochi Orb

Unii cred că este un semn al harului  
alții cred că este un semn malefic  
și au dreptul să arunce în el tot glodul zilei.  
Eu zic după Ieremia:  
dacă orbirea este un har, nu-mi trebuie!

\_ Ochi din lăuntru meu,  
amân să te deschid:  
te las să înflorești precum caișii,  
să te aburci precum iedera pe trunchiul uscat,  
să-mi rozi măruntaiele  
în care și tu vei putrezi!

Prefer să umblu prin lume fără de focul tău  
care se trezește precum scânteia din piatră:  
dacă aş vedea cu el aş plânge  
pentru tot ce văd dincolo de pereții caselor,  
dincolo de ușile închise!

Oare poți spune despre un Orb  
că îl pot durea ochii  
„înaintea zidurilor date cu var” ?

### PIELEA SINGURĂȚĂȚII

N-ai putut, Doamne, să dai o singură piele  
celor care se iubesc  
și i-ai lăsat să se sfâșie - noapte de noapte,

căutându-se sub pielea Celuilalt...

Așa strig eu, care stau sub lumina lămpii  
ca sub o piele care nu-i a mea -  
cum adaug o literă când scriu solzii ei cad, unul  
câte unul, precum cad sub loviturile de sabie  
plăcile de metal ale zalelor de cavaleri

Scrisul, nu-i oare o jupuire, cum a tot prezis  
Nichita Stănescu?

Scânteile lămpilor sub care scriu se dezlipesc  
din lumina de pe pagină și ridică fiecare literă din cenuși,  
cum ridică evlavioșii câte un schilod de pe drum...

Dar eu nu pielea singurătății o cânt,  
ci pielea pe care o simțeam pe brațele mamei  
când se văita: „Oare de ce nu plânge copilul acesta ?”  
Eu nu plângeam, ci mușcam doar sfârcul cu lapte  
Acum, știu:  
când scriu mușc de la sânul nopții numai focul  
din jarul vetrelor sărace

Nici versul nu are piele:  
îl acoperim cu pielea ochilor care-l vor citi peste veac;  
el merge pe un drum cu tot praful de pe copitele cailor  
pe care n-a încălecat nicio dată,  
cu toți plopii de pe margini - cum merge râul  
cu tot nămolul și vrejurile de pe maluri

Când scriu, strig:  
„Doamne, dă-i o piele versului meu - cum i-ai dat șarpelui  
să se târască, cum le-ai dat fiarelor solzi  
pe care să nu-i poată rupe dinții celorlalte...”

### ILIADA DE MORMINTE

Poemul nu înflorește precum migdalul  
când vorbești despre Dumnezeu  
dar el înțelege întrebarea greșită, ghifuită de anafure,  
o aude, o pricepe dintr-o dată în limba tuturor Barzilor.  
N-ai reținut de la Valery că sunt  
„Cuvinte nedeterminate care îți permit să scrii  
ceea ce nu ai putut gândi”?

Nu pune întrebări care nu sunt ale tale:  
duhoarea lor de mort, balele de iepie în călduri,



mirosul de ouă clocite - totul, păstrează întrebarea greșită  
murdară de frica în care-ți îneci respirația:  
realitatea și irealitatea așteaptă în piramide  
ca și păianjenul în colțul pânzei sale.

Poemul nu înflorește și nici nu face migdale  
cum se aștepta Anghelos Sikelianos când bătea  
în lung și-n lat Muntele Athos. Probabil acolo, Kazantzakis,  
îi va fi spus: „Când rostești un cuvânt,  
trebuie să intri în cuvânt cu tot trupul...” (1)

Asta îmi dă cel mai mult de gândit la Marii Barzi:  
frica de întrebarea greșită, creștinească până la urmă,  
pentru că unor nu le plac migdalele, nici smochinele,  
nici perele mălăiețe.  
În satul meu, de sub codrii Sălajului, nucii care nu dau rod  
sunt amenințați cu lovituri de secure în Noaptea de Ajun.  
Poemului trebuie să-i lași doar evlavia  
de-a aprinde lampa lângă care ne așteaptă o măicuță...

Asta mă deprind să fac:  
nu-i aduc nimic poemului, nici o întrebare hâtră, nici  
o tabletă de fasconal, nici un bol de cireșe.  
Mă retrag doar, răbdător, să văd cum cuvintele lui se  
adâncesc când își sapă Iliada lui de morminte.  
Atunci cobor în gropile sale și mă îngrop cu întrebarea  
despre Dumnezeu, printre oasele tăcerii lui Dumnezeu,  
și-l pândesc, ca un copil lângă gardul grădinii  
așteptând să se coacă migdalele...

( 1 - Nikos Kazantzakis, Ascensiunea, Humanitas fiction,  
p.86, 2021.

## POEME

Nu e ziua ta bună pentru poem  
dacă în timp ce scrii auzi râul cum scurmă la  
temelia casei

...Pe stradă nimeni nu-l aude și nu-l vede  
deși apele lui le-au ajuns până la glezne, până la  
genunchi;  
râul duce murdăria de prin canale - cu gura  
peștilor o duce,  
departe, până-n apele mării...

...Din Biserica orașului ies măicuțe cu mătăanii în  
mâini.  
Una mi-a întins o prescură. Am dus-o imediat la  
gură și am  
mestecat-o: râul nu s-a oprit și scurma mai departe  
la temelia casei.  
„Așa e scris, mi-a zis măicuța, gura păcătosului  
când vorbește nu face decât să hrănească fiarele  
pădurii  
și peștii apelor...”

Nu e ziua mea bună pentru poem, gândesc  
(deși n-am pus picătură de alcool în gură și nu am  
înjurat  
fotografiile candidaților primăriei care împânzesc  
pereții  
clădirilor de patrimoniu...Striațiile creierului meu sunt  
îngroșate de minciunile lor gloduroase: și pe rouă  
au lăsat  
pete. Îl cred pe prietenul meu, poetul sârb  
Dragoslav Mișici:  
„Puterea-i la Dumnezeu, iar minciuna e la putere...”)

Nu trebuie să fii cămătar ca să afli că fiecare cuvânt  
are greutatea lui în argint, în aur, sau în lut grunzos.  
E o zi neprielnică pentru poem și am intrat într-un bar  
ca să scriu precum în zilele mele bune:  
„Cine nu s-a lepădat niciodată de sine  
cum poate cântări piatra cuvântului  
dacă nu vede fruntea spre care s-o azvârle?”

Asta nu pot să deslușesc când ziua nu e prielnică  
pentru poem:  
Poate Dumnezeu locui în afara lui?  
Povara asta îl epuizează și nu ne mai citește poemele  
decât numele de pe lemnul crucii...





## GEORGE SCHINTEIE

### NEDUMERIRE

ce vreți să faceți îngeri cu  
cuvintele mele pe care mi le cereți zilnic  
rînduite-n poeme  
ele m-ajută să-nțeleg sensul zgomotului  
lunii în formă de tubă  
ce coboară în propria-mi absență  
și mă-nvață să sper  
îmi despleticesc mersul cînd buimac  
mă las dus de propria-mi rătăcire  
în care-aș rămîne mut de n-ar fi rostirea  
lor limpede și înălțătoare ca niște aripi  
de zăpadă ninsă peste toate umbrele  
din care țîșnesc fîntîni la răscruce de ani  
vene mele sînt gonflate de cuvinte  
și nu găsesc răgaz să le mîngîi  
îmi accelerează inima și  
mă-nvîrtesc într-o sferă integrată-n cubul vieții  
fără scăpare

ochii mei sărută zorii cu o intensitate necontrolată  
ca și cînd ar fi ultimul răsărit  
în care s-a poticnit soarele

### CÎTE UN ZÎMBET

seara se-nghesuie în trecerea clipelor  
ca oile nemulse la strungă  
năvală într-o pinză de păianjen

din care chiar de-aș vrea  
nu pot să mai ies  
îmi convine penitența liniștii  
aștept simfonia greierilor  
și un dirijor invizibil  
care să-mi dăruiască vreo zece ani  
din copilăria rătăcită fără voia mea  
prin restricții de epoci vetuste  
să fac din nou fluturii să zboare  
mai lent de astă dată decît  
anii ce-mi așează în fiecare zi la scară  
cîte un zîmbet nostalgic  
de trecere

### UNDEVA DEPARTE

vîntul aleargă prin sufletul meu  
ca un copil după fluturi  
spulberă tot ce-ntîlnește în cale  
vîrstele tinereții aburul fericirii  
bucuriile strecurate discret printre  
prea multele tristeți  
anotimpurile iubirii și nopțile eșecurilor  
lumina lunii din nopțile așteptării  
ce cădea totdeauna pieziș

purtam o cămașă de timp  
și înghesuiam în buzunarul de la piept  
un pumn de iluzii  
din care mă hrăneam moderat  
cînd deodată se stîrni furtuna  
și asist înfrigurat cum aleargă vîntul  
prin mine fără să mă doară

undeva departe  
într-o altă viață  
poate  
sunetul liniștii  
încă își mai caută  
ecoul

### CA ȘI CÎND

să punem frînă timpului  
îmi zise îngerul  
și mă luă de mîină

---

bucură-te de clipa ce aproape  
ne-acoperă mersul  
și privește spre orizont  
ca și când ai culege alene  
puful de păpădie  
de pe stele

### LEGAT DE TIMP

ce vîrstă are timpul în fiecare dimineată  
cînd abia scutur roua de pe inimă  
gîndindu-mă la ploile întîrziate  
sau care au uitat să vină  
mi-e tot mai dor de-un timp fără nume  
răsfirat prin copilărie  
și nu pot face chiar nimic  
să-l mai trăiesc o dată  
pun ceasul meu de buzunar să sune  
la o vîrstă tot mai nedefinită  
și aștept cu ochii în oglindă  
zîmbetul zilei următoare  
așez capul greu de încercări trăite  
pe bolovanul singuratic și abandonat  
și mă-ntreb de cîte anotimpuri  
are nevoie omul să-l urce pînă-n vîrf  
abia acum îmi dau seama că trupul meu  
a obosit sisific și mă las scufundat  
ca o ancoră în apa fără fund  
eliberînd ecoul  
de timp

### DRAGOSTEA CA UN PUZZLE

ideea de femeie trecea printre  
copaci ca o toamnă bătută de vînt  
călare pe un cal alb de cuvinte răzlețe  
înnodînd stele  
rătăcite în sensuri  
el o iubea dintr-o altă-ntîmplare  
ce-o uitase cîndva într-un anotimp  
dar purta încă sub gene-năsprite de vreme  
dorul ei ca o batistă creponată la piept  
derula uneori pe-ndelete în șoaptă  
umbra năpădită de dor a pașilor ei  
și oglinda retrovizoare refuza să-i aducă  
în palmă ca pe un fulg de păpădie

chipul ei înmiresmat de rouă  
cum o pictase într-un vis de acuarelă  
șifonată de plîns  
era un plîns obosit fără personalitate  
din care izvoare vii se-necau în  
cascade  
și dragostea se-mprăștie ca un puzzle  
cu amiezile verzi  
în vîrstele toate

### *Versiuni în franceză: Gabrielle Danoux*

#### COMME SI

mettons un frein au temp  
me dit l'ange  
et il me prend par la main  
réjouis-toi de l'instant qui presque  
nous recouvre la marche  
et regarde vers l'horizon  
comme si tu cueillais lentement  
le pappus des pissenlits  
qui recouvre les étoiles

#### UN SOURIRE

la soirée se presse contre les instants qui passent  
comme les brebis dans le parc pour traite  
les unes contre les autres dans une toile d'araignée  
dont même si je voulais  
je ne pourrais plus sortir  
la pénitence du silence me convient  
j'attends la symphonie des cigales  
et un invisible chef d'orchestre  
qui m'offre une dizane d'année  
de l'enface égarée sans le vouloir  
à cause de restrictions d'époques vétustes  
que je fasse de nouveau voler les papillons  
plus lentement cette fois-ci-que  
les années qui me déposent chaque jour en bas de l'escalier  
un sourire nostalgique  
de passage



## MAXIMILIAN MENUȚ

### O cruce crește din pământ

#### O cruce crește din pământ

drept spre Înaltul Cerului  
Ca o mănăstire zveltă dintr-un lemn  
Pe măsură ce buna Ana o desenează în fața icoanei  
Împreunând trei degete și spunându-mi  
Sunt Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt  
Să îți spui „Îngerașul” așa cum te-am învățat  
Chiar dacă acum ești om mare  
Să nu mergi din casă până nu îți faci Sfânta Cruce  
Îi semnul biruinței  
Când eu nu oi mai fi  
Crucea te va ajuta să treci prin foc și apă  
Să îți pleci genunchii în fața icoanei Maicii Domnului  
Îi în casa noastră de mult  
A adus-o mama mea bătrână de la Nicula  
Eu ți-o las ție să te ocrotească  
Să nu uiți că Domnul ne dă toate  
Stă scris în Cartea Sfântă  
Și bune și rele sunt în dreptul omului  
Viața să ți-o duci cu demnitate  
Să fii bun și de omenie  
Să îți iubești pământul  
Așa cum a făcut tot neamul tău  
Care l-o arat și sămănat

Și pâinea vieții i-o dat  
Să nu îți uiți portul  
Ți-am țesut cămașa albă în nopțile de iarnă  
Ți-am pus pe ea mărgelile și toate florile Țibleșului

Să o scoți din lada de zestre la sărbători  
Să o porți cu fală  
Și să nu uiți vorba de acasă  
Chiar dacă vei fi domn  
Să îți porți portul și să îți vorbești vorba  
Așa a făcut tot neamul tău  
Ție de ce ți-ar fi rușine  
Să nu uiți, dragu mamei bătrâne  
Eu m-oi topi ca lumânarea  
Tu trebuie să duci neamul  
Și pe noi să ne pomenești în rugăciuni  
Eu mă duc să mă întâlnesc cu neamul nostru  
Să povestesc în nopțile veșniciei cu îngerii  
Să le fac și lor cămăși cu mărgelile  
Pieptare cu ciucuri și clopuri cu păun  
Cum poartă și sfinții nășăudeni  
Și să le spun că neamul nost îi neam ales  
Cum îi grâul de la șes  
De Crăciun  
Voi fi înger care va poposi în casa dinainte  
Voi sta cuminte și voi asculta colindele  
Apoi desenând pași prin omătul din ocolul nostru  
Le voi duce pe aripi spre Tronul Domnului  
În noaptea Nașterii Cerurile sunt deschise  
Îngeri și oameni colindând împreună  
Și săracii și bogații  
Și țărani și domnii  
Și serafimii cei cu mulți ochi  
Și heruvimii cei cu aripi multe  
Să-i faci loc la fereastra casei lui Hristos  
Și să primești Crăciunu în casă  
Apoi Lumina Învierii de Paști  
Să nu uiți de Anul Nou și de Rusalii  
Și de toate rânduielile bătrânilor tăi

#### Îngerul meu e bibelou

Cu fața de porțelan și aripi de sifid  
Stă pe raftul cu cărți  
Vorbind cu nășăudenii mei Rebreanu și Coșbuc  
Despre pământul sfânt și martirii nășăudeni  
Despre urmașii grănicerilor  
Noaptea zboară prin casă  
Împărțind vise  
Purtându-ne până la stele  
Și chiar deasupra lumii



Îngerul bibelou prinde viață la sărbători  
Ne duce în Biserica din Lumină  
Cu turla prinsă de Cer  
O corabie prin apele învolburate  
Îngerul pescuind oameni  
Până la a doua venire  
Îngerul meu își întinde aripile până la Cer  
Îi cuprinde marginile  
Sare dincolo de zări  
Ca Iova în pântecul peștelui nemuririi  
Îmblânzind lume și risipind griji  
Apoi se desprinde în culori  
Ca un pahar al biruinței plin cu lumina soarelui  
Și mi se așază pe umăr  
Poposește în palmă  
Iar apoi din nou pe raftul cu scriitori  
Printre râsetele iernatice ale copiilor  
de pe ulița lui Coșbuc  
Și colindele din casa învățătorului Herdelea  
ascultate de Ion al lui Rebreanu

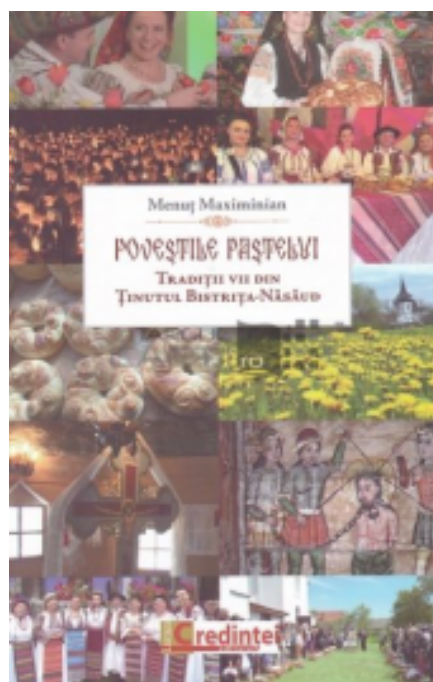
#### **Și îngerul are mama lui**

Care îl plânge când merge prin lume  
Când toate s-au făcut  
Cerul și pământul  
Dumnezeu i-a dat îngerului mama  
Și i-a spus  
Aceasta e mama ta  
Care te va mângâia când dai de greu  
Și de tine trebuie să aibă grijă cineva  
Ochii mamei  
Deschid porțile veșniciei  
În mijlocul grădinii pomul vieții  
Într-un colț de rai  
Stă mama îngerului  
Se roagă neîncetat  
În mănăstirea din inima Raiului  
Împreună cu călugărițe tinere  
Inima ei suspină pentru fiecare păcat  
Dat în grijă fiului ei înger  
Mama îngerului are aripi  
Cu care îmbrățișează lumea

**Când îngerul vorbește**  
Seamănă cu tatăl meu  
Are o voce puternică, iute  
De om care nu a îmbătrânit niciodată  
Cu palmele muncite  
Dar trupul drept peste vremuri  
Îngerul are un râs viu colorat  
Ca al mamei  
Care nu a uitat niciodată să zâmbească  
Cu sufletul ochii și fața  
Râsete de copil  
Pe ulița bunicilor  
Și case zugrăvite în albastrul cerului  
Ce se rotesc după soare

#### **Raiul e plin de case pustii**

Ce așteaptă a fi locuite  
Ele nu au lacăte  
Nici uși  
Și au ferestre spre grădina Raiului  
În ele intră doar cei aleși  
După A Doua Venire  
Au miros de flori de mac  
Sunt așezate pe stânci lângă apa vieții  
În mijlocul nemuririi





## REINER KUNZE

### Apărarea unei metafore imposibile

*Aveam unsprezece ani, iar mai târziu am împlinit șaisprezece. Nu mi-am câștigat merite, dar aceștia au fost anii cei mai minunați.*

Truman Capote, *Harfa de iarbă*

### REZONANȚĂ

*Aici nu se cântă! Serbarea voastră s-a terminat, plecați acasă!*

*(Patrulă de miliție către tinerii, care în data de 8 august 1973, trei zile după încheierea Festivalului mondial cântau la ghitară în Alexanderplatz.)*

Cînd Michael ieși din braserie, piața făcea impresia a fi fost golită. Mai jos de magazinul universal porni un motor. Gunoii lăsați de tineri fusese tocmai cărat. Și un ciob profana piața: el. Între santinele, care stăteau acolo ca un crîng repede crescut. Verde, culoarea miliției. Veșnic verde.

Ghitară lui nu mai zăcea pe marginea fîntînii. Îi luase ră ghitară. Aveau un ostatec.

Milițianul zise: "Căutați ghitară dumneavoastră? Veniți cu noi."

În timp ce Michael stătea pe coridorul din localul miliției lîngă ceilalți, cu fața la perete și cu brațele ridicate, se făcuse ziuă... "Scoate pantofii! Dacă nu te descâlți imediat îți ard una peste bot, și unde lovește laba asta, acolo nu mai crește iarbă!"

Șezuseră pe bordura fîntînii: Ucenici, elevi, pensionari. Mulți trecători se opriseră și-i aplaudaseră, mai cu sea-

mă pe cei doi unguri. Unul aproape că scosese scînteii din ghitară sa.

Pe decizia amendei de 10 mărci, cu care Michael la ora 3 dimineață își răscumpăra instrumentul, scria: Tulburarea ordinii de conviețuire socialistă (cîntat la ghitară).

### LECȚIA DE LITERATURĂ

Era scoasă din fire. Profesorul îi numise pe Pasternak și Soljenițin niște derbedei. "Poți să-ți închipui așa ceva?", zise ea. Și din nou: "Trebuie să-ți imaginenzi una ca asta!" Poți să-ți dai seama ce valoare are Premiul Nobel după faptul că derbedei ca Pasternak și Soljenițin l-au primit, spusese profesorul. Ea se prefăcu că nu-i este bine și ieși din clasă. "La una ca asta nu poți, pur și simplu, să rămii șezînd liniștit", zise ea.

I-am spus: "Dar la noi a apărut totuși o carte a lui Pasternak."

"Care?"

"Inițialele pasiunii."

"Cînd?"

Am scos volumul de poezii din raft și i-am arătat data.

"Șaizecișinouă? La noi? La noi apar derbedei?!"

Își duse ambele mîini la frunte. "Și eu n-am știut asta!" Era zdrobită.

### MOȘTENIRE

*Datorită comportamentului ei adeseori îndărătnic ea nu îndeplinește întotdeauna normele care se impun unei eleve a Școlii medii superioare.*

*(Diplomă, 30.6.1972)*

O dată - o singură dată - am regretat, că visul care mă chinuie tot mai des: anume că sînt din nou la Școala medie superioară e numai un vis. Subiectul compunerii pentru acasă suna: De ce trebuie să ni-l însușim în mod critic pe Goethe - ilustrat printr-un exemplu, și profesorul spusese, accentul trebuie pus pe critic. Această compunere aș fi scris-o cu plăcere.

Ca exemplu aș fi ales convorbirea lui Eckermann cu Goethe, în care vine vorba despre tinerii englezi și cei germani, iar Goethe spune: "Copiii deja beneficează de fericirea libertății personale, de conștiința numelui de englez și de ce însemnătate i-o acordă alte națiuni, astfel că ei, atît în familie cît și în instituțiile de învățămînt,

---

sînt tratați cu un respect mult mai mare și se bucură de o dezvoltare cu mult mai fericită și liberă decît la noi germani. La noi se face totul ca să se domesticească tineretul de la o vîrstă fragedă, să se extirpeze tot ce e natură, originalitate și neastîmpăr, astfel că pînă la urmă nu mai rămîne altceva decît filistinul."

Accentul l-aș fi pus pe critic.

## REVOLTĂ

"Marcuse? Ai o carte de Marcuse? Mi-o dai s-o citesc și eu?"

I-am spus, că în cartea asta Marcuse trece în revistă filosofia începînd din anul șasesute înainte de Hristos pînă azi.

"Nu-i nimic."

Două mii cincisute de ani de filozofie, asta e deja ceva, zisei eu. La șaisprezece ani, cuiva i-ar putea încă lipsi perspectiva.

"Totuși. Trebuie neapărat să citesc asta."

Îi dădui cartea. Mi-ar fi părut însă rău, i-am spus, dacă ar lăsa-o din mînă după primele pagini, ca să n-o mai reia niciodată.

A, nu, sigur. Dacă e de la tipul ăla."

Am întrebat-o dacă știe, că există doi Marcuse.

"Da? Dar ăsta, ăsta e acela care a provocat revoltele studențești?"

I-am zis că se referă la Herbert Marcuse. Acesta e însă Ludwig Marcuse. În cartea asta e vorba despre ce-l face pe om om.

"Așa va să zică." Privirea ei trecu peste cotorul cărții

"Atunci n-am nevoie de ea."

## MANIFESTE

"Să zicem că", spuse ea, "ai putea să faci acum un manifest. Ce ai scrie în el?" Cum sprîncenele mele dădură semne de încruntare, ea adăugă: "Nu mă gîndesc la prostii. Numai așa. E totuși interesant."

"Să scriu? Nu aș scrie nimic pur și simplu", am spus.

"Există altceva ce ar trebui adus la cunoștința oamenilor prin manifeste."

"Și ce anume?"

"Asta ar trebui să mă gîndesc mai precis."

"Atunci gîndește-te", zise ea.

## MANIFEST NR. 1

"Și cînd totul a trecut -; cînd toate astea s-au consumat: beția de a mărșălui în massă...și de a flutura drapelul în grup...Atunci o să vină unul, care va face o descoperire de-a dreptul trăsitoare: o să descopere individul. O să spună: există un organism, numit om, care interesează. Și dacă acesta e fericit, aceasta e întrebarea. Și că el să fie liber, aceasta e scopul. Grupurile sînt ceva secundar... statul e ceva secundar. Contează, nu să trăiască statul - contează ca omul să trăiască!"

*Kurt Tucholsky*

## MANIFEST NR. 2

"Trebuie, după părerea mea, să acordăm importanță apărării bunului nostru cel mai de preț, oamenii tineri, în general oamenii noștrii, de vătămarea care le-o aduce aparatul social. Nu e numai faptul, că limba noastră se transformă într-o limbă păsărească, sau că e amenințată să se transforme. E faptul, că multe noțiuni, care pentru noi, cînd eram adolescenți, fuseseră firești, azi nu mai există, de exemplu noțiunea de tihnă, că un om trebuie să se plimbe, ca să-și adune gîndurile, că un om trebuie să poată să se închidă în sine sau să stea izolat pe o bancă și să citească ceva, fără ca asta să devină o instrucțiune, fără să fie întrebat dacă asta corespunde cu o oarecare obligație..."

Trebuie, deci, cred eu, să fie emis un avertisment împotriva unei solicitări prea absorbante a individului și împotriva radierii libertății și tihnei din viața obștească a cetățenilor noștri... Umanismul și organizarea rigidă s-au contrazis întotdeauna. Chiar și iezuiții, care ne-au lăsat moștenire o putere spirituală enormă, n-au cunoscut o asemenea încordare în organizația lor ca noi..."

*Arnold Zweig, Dresda, 1954*

## MANIFEST NR. 3

*(îndeosebi pentru proclamatorii de convingeri)*

"Trebuie... să ne obișnuim cu înțelegerea...că am putea cădea victimă unei manii, pretutindeni, unde credem că ceva este `neclintit sigur`. Modestia, de a recunoaște astfel de erori cardinale drept o putință în noi înșine, atîrna de faptul, dacă omenirea va fi eliberată de boala prejudecăților, sau dacă o să zacă mai departe bolnavă

de ele. Șansele de vindecare par să depindă de răbdarea și amabilitatea, cu care sîntem pregătiți din anii copilăriei pentru viață în mijlocul semenilor noștri."

*Alexander Mitscherlich*

#### MANIFEST NR. 4

*(îndeosebi pentru oameni tineri, al căror ideal este, de a-și petrece tinerețea lungiți sub măr)*

"În fiecare zi mă gîndesc, la faptul că viața mea exterioară și interioară se bizuie pe munca oamenilor care trăiesc astăzi precum și a celor care deja au murit, că trebuie să mă străduiesc a da în egală măsură cu cît am primit și primesc."

*Albert Einstein*

#### MANIFEST NR. 5

*(îndeosebi pentru oameni tineri, nerăbdători)*

"Nu se face nici o revoluție numai protestînd, o revoluție se face aducînd soluția răului."

*Le Corbusier*

#### OMUL

"Omul, omul!" spuse ea, protestînd aprins împotriva ideii de a fi măsurat cu măsura măsurilor. "Ce e atunci omul? Nici măcar un virus! Dacă te gîndești doar la galaxia noastră. Și cîte galaxii mai există!"

Dar într-o luni dimineață, în răstimpul a două ore libere, ea, care nici măcar un virus nu era, aleargă de la un magazin de discuri la altul și întrebă de Concertul pentru doi cembali și orchestră de coarde, c-minor, numărul 1060 din catalogul operelor lui Bach, pe care l-a ascultat duminică.

#### BILANȚ PROVIZORIU

Ea este pumnul cu care Dumnezeu lovește în parinții ei. Dar un pumn, care poate să plîngă. Să trăiești cu metafora asta imposibilă.

#### CAFENEAUA SLAVIA

*Veniți în Cafeneaua Slavia, o să tăcem acolo.*

*Jiri Mahen*

#### ÎN SPATELE FRONTULUI

În dimineața zilei de 22. august 1968 soția mea era să cadă jos. În fața ușii de intrare a locuinței noastre se afla depus un buchet de gladiole. În vecinătate locuia o pereche de inși mai în vîrstă, care aveau o grădină și ne aduceau cîteodată flori. "Probabil că n-au mai vrut ieri seară să ne deranjeze", zise soția mea.

După amiază, a venit cu trei buchete de flori în brațe.

"Asta e numai o parte", zise. Au fost predate pentru ea în clinica unde lucrează, și, în afară de dînsa, nimeni nu se mirase. Se știa că era din Cehoslovacia.

#### PALTONUL

Garderobiera coborî la magazie paltonul meu, pe care îl atîrnase într-un ascensor, și am intrat în cafenea.

În sfîrșit, geografia a nimerit-o iarăși în cazul meu: Spre geamurile mari, la care îmi căutam un loc, fusese îndreptată gura țevii unuia din tancurile, care mi-o luaseră înainte.

Eram la Praga.

Tradusesem pentru o editură din Hamburg poemul lui Vladimír Holan "Noapte cu Hamlet" și nu puteam da cartea la tipărit, fără să fi discutat traducerea cu autorul. Fiindcă volumul urma să aducă devize Băncii Naționale, primisese o viză pentru Cehoslovacia în care, momentan, era interzis de călătorit.

Aici, în Cafeneaua Slavia, voiam să scriu cîteva cărți poștale. Chioșcurile de ziare aveau expuse benzi cu cărți poștale reproducînd gravuri vechi, care arătau Praga medievală veche în timpul unui asediu sau, privit de sus, bătălia de la 1620 pe Muntele alb, în urma căreia Boemia a fost recatolicizată și o mare parte a inteligenței cehe părăsise țara.

*"După apariția acestei cărți mă aștept la orice măsură represivă pe care un guvern o poate adopta față de un scriitor."*

*Reiner Kunze într-o scrisoare către editura Fischer după apariția cărții sale "Anii cei minunați"*

*Traducere: HERBERT-WERNER MÜHLROTH*





## HEINZ-UWE HAUS

**Wie das „Fremde“ zum „Eigenen“ wird - zum „kulturpolitischen Auftrag“ des Jazz während des Kalten Krieg**

Der Kampf um Freiheit und freiheitliches kritisches Denken ist eine geschichtliche Wegweisung, wie sehr auch die „Gegenwartsbewältigung“ andere Prioritäten zu setzen scheint. Brecht schreibt: „Das Heute geht gespeist durch das Gestern in das Morgen.“<sup>1</sup>

Im gegenwärtigen Prozess der Globalisierung stoßen zwei Dynamiken aufeinander. Die eine zielt auf die Nivellierung kultureller Unterschiede, die andere betont die Notwendigkeit der Vielfalt kultureller, sozialer und ökonomischer Entwicklungen in den verschiedenen Regionen der Welt. Im Umgang mit diesen Dynamiken liegt eine der großen Herausforderungen unseres Jahrhunderts. Um dieser gerecht zu werden, gilt es, die Gemeinsamkeiten und Differenzen zwischen den Kulturen intensiver historisch-anthropologischer Forschung und Reflexion zu unterziehen und „aufzuheben“; darauf aufbauend muss auch die „Europaeisierung“ der Europäischen Union mehr denn je als interkulturelle paneuropäische Aufgabe begriffen werden.

Grundlegende Initiativen kulturellen Wandels und

Aufbruchs sind in (West-) Europa bekanntlich nach dem Zweiten Weltkrieg durch die Vereinigten Staaten ausgelöst worden. Von den atlantischen Revolutionen über Wilsons Idealismus bis zur Atlantik-Charta und Roosevelts Vereinten Nationen: das Ideal einer offenen Gesellschaft war für die Herausbildung zivilgesellschaftlicher Strukturen im Nachkriegswesteuropa prägend und der amerikanische Einfluss entsprechend groß. Dazu gehört auch der nachhaltige Einfluss von Kunst, wie z.B. des Jazz, der schon vor dem Krieg und während der Zeit des Eisernen Vorhangs westliche Werte-Identität förderte. Die 1948 in Berlin gegründete RIAS-Big Band war zweifelsohne ein kulturpolitischer Auftrag der Alliierten in der geteilten Hauptstadt. Fritz Rau benennt ihn klipp und klar: „Der Jazz war Entnazifizierung an Leib und Seele“, 1986 in einem RIAS-Gespräch mit Kathrin Brigl. In den 70er und 80er Jahren waren Konzerte in den Westberliner Clubs Quasimodo, der Jazzgalerie oder dem Quartier Latin herausfordernde Pendanten für die wachsende Jazz-Szene im Osten der Stadt, die seit 1965 durch die Konzerte Jazz in der Kammer oder Lenz' Big Band Tourneen nicht nur auch international Resonanz fanden, sondern entscheidenden Einfluss auf die Rockmusik und alle Spielarten von Rhythm and Blues bis hin zur experimentellen Musik und Modern Jazz hatten, die sich der herrschenden Ideologie verweigerten und ihre eigenen ästhetischen Formen entwickelten.

Trotz seiner ästhetischen Eigenständigkeit hat der Jazz – mit Wurzeln in der Blues-Tradition der Afroamerikaner, der Volksmusik der Euroamerikaner und der frühen städtischen Populärmusik – seine Beziehung zu Volksmusik und traditionellen Musikstilen nie ganz aufgegeben, sie sorgten mit zu seiner internationalen Verbreitung. Kann Jazz auch unter den heutigen Bedingungen als gesellschaftliches Vorbild dienen? So wurde der Jazz 1987 in den USA zum Nationalen Kulturschatz erklärt, weil er das Potential habe unterschiedliche gesellschaftliche Gruppe miteinander zu verbinden. Betrachten wir diesen Aspekt.

Der unaufhaltsame Erfolg der *American Popular Culture* hing bekanntlich maßgeblich davon ab, wie es dieser gelang, deviante Gegenkulturen und soziokulturelle

---

Opposition in den mainstream zu integrieren. „Die Lebendigkeit und damit auch die Globalisierbarkeit dieser Kultur zeigt sich in ihrer Fähigkeit, Vielfalt zu integrieren und umzugestalten, ohne sie vollends einzuebnen.“<sup>2</sup> Im Erfolg lag stets zugleich eine Wurzel für Spannungen. Hollywoodfilme z.B. wurden von Beginn an für ein multiethnisches und klassenmäßig fragmentiertes Publikum hergestellt. Sie waren zu keinem Zeitpunkt ausschließlich für eine herrschende Elite gedacht. Sie wirkten egalitär. Ähnliches könnte man für die amerikanische populäre Musik ausführen. „Es entstanden populärkulturelle Formen, deren Bildersprache oder deren musikalische Prinzipien zumindest theoretisch universal verstehbar waren. Insbesondere zeichneten sie sich durch eine ungemein fruchtbare, kulturübergreifende mythopoietische Kraft aus. Amerikanische Filme, Romane und Melodien sprachen Menschen unterschiedlichster Kulturen mit einer Unmittelbarkeit an, die sie ihrer antielitären Herkunft verdankte.“<sup>3</sup> Ausserdem – und das ist entscheidend – stifteten eine multiethnische, rassistisch und sozial diverse, kapitalistische Identität, die nach dem Zusammenbruch der europäischen Vorkriegsordnung vor allem der Jugend Europas Hoffnung auf einen Neuanfang gab. Bis in die Mitte der Fünfziger Jahre schien man sich in Ost und West einig: „Nicht etwa der Amerikanismus führt zum kulturellen Niedergang, sondern der weltweite Materialismus. Das muß deutlich gesagt werden!“<sup>4</sup> postuliert ein Schweizer Kulturwissenschaftler 1955 und stellt klar: „Wenn sich Europa nicht besinnt, verliert der Begriff der abendländischen Kultur vollends seinen Sinn und Klang. Amerika macht auf dem Gebiete der Zivilisation raschere Fortschritte, es ist in der sozialen Ethik weiter gekommen. Amerika nimmt jeden einzelnen so wichtig wie den Staat, sowie eine Gesellschaftsordnung wichtiger als einen privilegierten Stand.“<sup>4</sup>

Als relevant gelten heute vor allem sowohl die Entstehungsimpulse des Jazz als auch die gesellschaftlichen Kontexte seiner Wirkungsweise im Rahmen der amerikanischen Bürgerrechtsbewegung. Mit Billie Holiday's legendärem Auftritt im Cafe Society in New York mit ihrer Interpretation von „Strange fruit“ beginnt die Hochphase des Jazz im mittleren Drittel des 20. Jahrhunderts. In den 1950er Jahren wurde er

immer offener der Soundtrack zur schwarzen Emanzipation. Das Cover von Roachs 1959 erschienenen Album „We Insist! The Freedom Now Suite“ nimmt die Ästhetik von Rappern wie Ice-T oder N.W.A vorweg. John Coltranes „A Love Supreme“ wirkte wie das musikalische Äquivalent zu Martin Luther Kings Rede „I Have A Dream“. Musik musste damals nicht explizit politische Inhalte vermitteln, um in ihrer Haltung trotzdem immanent politisch zu sein.

Musik der Freiheit und des *american way of life* – das sind die zentralen Elemente eines Mythos, der sich um den Jazz rankt. Hinter dem Eisernen Vorhang gewann dieser Mythos eine Wirkungskraft, der man sich auch heute noch gewiss sein sollte. Amerikanischer Jazz war das Synonym für Kosmopolitismus und Freiheit schlechthin. Jazz zu praktizieren war Ausdruck des zivilen Ungehorsams. Auch wenn außerhalb des Ostblocks kaum Notiz davon genommen wurde, bildeten sich dennoch in allen ostmitteleuropäischen Ländern und auch in der Sowjetunion lebendige und eigenständige Jazz-Szenen aus. Das seit 1956 bis heute regelmäßig in Warschau veranstaltete Festival Jazz Jamboree sorgte schließlich auch im Westen für Aufmerksamkeit, und der Polski Jazz wurde neben polnischen Filmen und Plakaten gesamteuropäisches Erbe der EU.

Jazzkonzerte schufen einen gestaltbaren Spielraum der Selbstachtung und Selbstbehauptung, um eine Art "richtiges Leben im Falschen" führen zu können. Solcher Nonkonformismus oder Anspruch auf Individualität waren klar als politischer Aktivismus zu deuten. Nicht offener Protest also oder direkter Widerstand waren die Gründe für die Wirksamkeit des Jazz im Staatssozialismus, sondern sein widerständiger Charakter und die Tatsache, dass Jazz gerade in den ersten beiden Nachkriegsjahrzehnten zur Keimzelle einer Alternativkultur wurde, die das Herrschafts- und Machtmonopol der Regierenden fundamental in Frage stellte. Die Implikationen für heute sind vielfältig.

Das Phänomen des Fremden z. B. führte nicht nur zu vehementer Ablehnung, sondern ebenso zu Faszination und begeisterter Rezeption auch außerhalb der Jazz-

---

Szene. In seiner Signalwirkung als Musik Amerikas provozierte Jazz zudem auf eine dritte Weise, indem er den traditionellen Kulturbegriff der europäischen Eliten herausforderte. Gerade das „Amerikanische“ des Jazz ist ein wesentlicher Schlüssel zum Verständnis seiner Wirkung. Die Sendung *Music USA: Jazz Hour* und ihr Moderator Willis Conover, die ab 1955 jeden Abend im Radiosender *Voice of America* zu hören war, erlangten im gesamten Ostblock Kultstatus.

*Amerikanisierung* hat zweifelsfrei im Ostblock den Widerstandswillen gegen die sowjetische Unterdrückung der nationalen Identitäten und den Entzug der bürgerlichen Freiheiten befördert. Zuförderst aber hat der Einfluss der USA den Integrationsprozess der europäischen Kulturen unter den Maßgaben einer offenen und pluralistischen Gesellschaft vorangetrieben.

Im kulturellen Alltag heute ist the *American way of life* längst in den eigenen Traditionen in Hegelscher Weise „aufgehoben“. Anfang September 2021 haben 20 rumänische Künstler auf eigene Kosten mit einem Mietvertrag auf drei Jahre ein Atelier im ehemaligen Securitate-Gebäude im Zentrum Bukarests eröffnet. In dem Relikt einer vor dreißig Jahren untergegangenen Diktatur werden künstlerische Freiheiten und selbstbestimmte Initiativen ausgelebt und miteinander und mit dem Publikum kommuniziert. „Wir wollen frei sein und auf einer undogmatischen Art und Weise arbeiten.“<sup>5</sup> Ihre Eigeninitiative steht für zunehmend ähnliche Initiativen überall in der EU. Die „Ankunft in Europa“ ist seit der Wiedervereinigung Europas ein Prozeß kultureller Machtergreifung. Freie Kultur steht nicht außerhalb der Geschichte, und die Geschichte steht nicht außerhalb der Kultur.

---

1) Bertolt Brecht, in: Jost Hermand, *Brecht Journal*, Frankfurt, 1982, S. 564

2) Ellen Fisher, *Film Critique*, Halle, 2021, S. 12

3) Ebenda, S. 6

4) Hans Stahel, *Amerikas Lebensformen und Kultur*, in: *Schweizer Monatshefte : Zeitschrift für Politik, Wirtschaft, Kultur*, Band (Jahr): 35 (1955-1956), Heft 12a

5) Radiomeldung 8. 9. 2021



## VICTOR ALBU

### DER STUMME HÜGEL

#### Ich warte eine Aue

gebettet in die Lider  
mit Heurauschen  
begrüße ich  
den sanften Gedanken  
der sich in mein Schatten  
auf der Erde legt  
Ich warte eine Aue die  
leise die Asche gebärt  
durch die das Licht mich  
auf dem Rücken tragen wird  
wie ein Stutfohlen mit  
Amselschweiß

#### mediävale Liebe

ich habe dir auf kalte  
Stufen in Lehm die Liebe  
wie einen Byzantinische  
Stiefel gegeben  
du verdienst vollkommen  
von den Schuhen  
mit vergoldetem Leder  
geliebt zu werden  
jedoch du bist barfuß  
durch die Sterne  
mit Gassen im Schoß  
weggegangen...

---

## in wie vielen Seiten

in wie vielen Seiten fließen  
der Wege zum Schicksal?  
von wie vielen Krümeln  
sammeln uns alle?  
im Augenlid des Mondes  
sind Horden von Dieben  
vom Licht unreife  
Mohnblumen stehlen...

## ich sehne mich

ich sehne mich nach eine  
Burg die Erlen raschelt  
nach den Heiligen, die  
die in Nonnen schlafen  
und an die Gassen die  
auf die Lilie Lider treten  
und an dem Mond  
der Brötchen backt  
ich sehne mich nach den Nächten  
die nach Äpfeln duften  
nach den Sohlen auf den himmlischen  
Wiesen  
und nach dem Regen, dass  
im Frauenminze badet  
nach der Mutter, die  
die Fenster brennt...

## Schatten

manchmal ein schatten  
eines Kindes läuft  
in dem  
Schatten eines Obstgartens  
und seine Ängste  
duften nach Apfel  
hocken  
im Gras  
der Schatten eines Fuchses  
bellt die Zeit an  
die es genießen  
möchte...

## Das Auge

*Gewidmet Gellu Naum*

es ist Augenzeit -  
lächelst scherzhaft,  
reizt mit einem Stock  
die Samen  
in denen ich bade  
gebeugt über  
den demütigen Kern  
Hörst  
mit den Augenlidern zu  
morgen wirst du mich mit der  
Sohle anblicken

## Herbsttraum

im Jauchzen von gemähten Pfaden  
du ziehst deine Wurzeln aus  
du badest wie dampfende Sterne  
in den von Schmelz geschälten Mohn  
du träumst auf die Uferwiesen heimzukehren  
mit dem Hügel auf der Stirn geklettert  
und Blässhühner graben Gebote  
im Schatten grauen Tränen...

## Psalm

Chicorée-Wasserfälle  
sickern von den Hügeln herab  
brennen wie eine Kerze  
in Tränenkälte  
die Ikonen schlafen am Gipfel  
mit Lidern auf dem Scheiterhaufen  
sie schauen aus einer anderen Welt  
den Heiligen die fließen zu...

*Übersetzung: Christian W. Schenk*





## NICOLETA DABIJA

### DER FLUSS

die Augen verblüfft von den Wassern

gebadet haben sie in der kalten Partnach  
einen schönen Fluss haben sie nie gesehen  
einen grausameren Fluss haben sie nie gesehen  
einen weißeren Fluss haben sie nie gesehen  
auch keinen eiligeren ... zum Tode hin  
zum Tode eines Passes durch die Schlucht.  
ihr lebendiges Eintauchen  
nur einen Augenblick  
und eine leichte Rosentönung  
trübte die gefrorene Milch  
hernach nichts

am Abend aus dem Fenster mit gelben Rosen  
betrachtet eine andere Frau zufällig  
wie der Berg  
wieder einen fabelhaften Geist gebiert  
der alsbald zu verschenken ist dem Himmel

*(1 Juli 2019, Garmisch-Partenkirchen)*



*Übertragung auf Deutsch:* EUGEN D. POPIN



## LIVIU ANTONESEI

### DICHTER ...

*für „Eugen und den Riesen im Garten“*

Ich glaube, dass Dichter, wo immer sie sein mögen  
und in welchem Stammesidiom sie auch schreiben,  
die Welt ähnlich empfinden,  
als ob sie in Resonanz treten,  
als ob ihre Instrumente gestimmt würden  
in einem großen Orchester, vielleicht einem Chor,  
das den geheimen Rhythmus des Leben misst ...

warum sonst sollte ein Gedicht,  
das weit weg geschrieben wurde,  
am Fuße der Alpen, die auf den Schnee warten,  
wie ein magisches Echo in mir erklingen,  
welches ich schon immer in mir wuste?  
Mädle, was ich sage, weißt du viel zu gut,  
wir waren zusammen am Fuße des Riesen!

Und es ist so, jeder Vogel singt und stirbt  
ausschließlich und nur in seiner eigenen Sprache!

*18 November 2021, in Iassy*

*Übertragung auf Deutsch:* EUGEN D. POPIN



## MIRCEA M. POP

### Soziologie des Schreibens

Der Dichter  
kann nichts mehr tun  
als schreiben

Ob er gelesen wird  
oder nicht  
das ist eine völlig andere Sache.

### Der Politiker und die Wahlen

Vor den Wahlen  
ein Politiker will  
was wir wollen.

Nach den Wahlen  
will er  
sollen wir wollen  
was er will.

### Wie die Nutte

Der bezahlte Dichter  
ist wie die Nutte:  
alle  
unterhalten sie sich  
wenn sie vögeln  
nur sie arbeitet  
da sie Geld dafür bekommt  
und lebt davon.

### Begriffsbestimmung

Ein privater Bruch  
fällt immer  
zusammen  
wenn die Wünsche  
des Nenner's  
die Möglichkeiten  
des Zeller's  
überragen.

Deshalb  
folge immer  
dem Sprichwort  
„strecke dich  
nach der Decke.“

### Das Jüngste Gericht

Sind müde geworden die Vögel  
vom vielen Singen  
sind müde geworden die Vögel  
vom vielen Fliegen  
die fleischfressenden Tiere  
wollen nicht mehr jagen  
die grasfressenden Tiere  
wollen nicht mehr weiden  
sie alle, und auch die Menschen  
warten auf etwas und niemand weißt worauf.

### Haiku

Vorgestern Abend  
Jemand klopfte an die Tür  
Es war nur...der Tod.

### Geständnis

Ob ich will  
oder nicht will  
ich muss zugeben:  
heuer der beste deutsche Nationalspieler  
war...Mesut Özil.



## MARIANNA PAPASTEPHANOU

„Münder des Windes“, von Heinz-Uwe Haus  
(ins Griechische: Marianna Papastephanou)

### ein Kommentar der Übersetzer

„Münder des Windes“ ist die erste ins Griechische übersetzte Gedichtsammlung von Heinz-Uwe Haus. Für mich war es eine Ehre und ein Privileg, aber gleichzeitig auch eine große Herausforderung, die Aufgabe zu übernehmen, sie zu übersetzen. In tiefer Dankbarkeit für das Vertrauen, das der Dichter mir entgegenbrachte, versuchte ich, eine besondere und bezaubernde poetische Welt ins Griechische zu übertragen.

Liebe, Tod, Verfall, Verlust, Geselligkeit, Zeitlichkeit und Traurigkeit sind einige der Themen, aus denen Heinz-Uwe Haus eindrucksvolle und verführerische poetische Bilder schöpft. Die Poesie von Haus berührt die Grenzsituationen der menschlichen Existenz und seziert die größten Fragen, vor denen ein, wie Martin Heidegger sagen würde, „in die Welt geworfenes“ Wesen steht. Der auf das Menschsein gerichtete Blick von Haus ist kompromisslos, ohne jedoch zynisch oder nihilistisch zu werden.

Wie Peter Zazzali, ein Denker, der Haus' Beitrag zur Kunstwelt ausführlich diskutiert hat, behauptet, stellen Haus' Texte und Theaterproduktionen eine „Mischung aus Lyrik und sozialer Wahrheit“ dar. Ich würde sagen, dass auch in seiner Poesie die soziale Hoffnung manchmal als treibende Kraft für eine Zukunft auftaucht, die immer noch aussteht und die wir trotz wiederholter Misserfolge und Frustrationen immer noch erwarten. In seinem poetischen Werk verbindet Haus mit seiner Technik auf charmante und faszinierende Weise Kritik, Emotion und Refle-

xion über die Frage des Seins. Er kommentiert die menschliche Realität auf poetische Weise mit einer hämmernden Intensität, die an Friedrich Nietzsches Ermahnung in der Götzendämmerung erinnert, mit dem Hammer zu philosophieren. Diese Kombination aus unbeugsamer Kritik, ontologischer Präzision und Vision für eine bessere Welt erinnert auch an die Worte von Bertolt Brecht, der Jahre nach Nietzsche erklärte: „Kunst ist kein Spiegel der Realität, sondern ein Hammer, der die Realität nachbildet.“

Die poetische Vision von Haus beinhaltet eine demokratische Welt der Transzendenz, in der universelle Werte Ausgrenzungen, Spaltungen und Gewalt bekämpfen: eine Civitas Dei in irdischen, säkularen Begriffen, in der ein kontemplativeres Leben-in-der-Welt, das sich selbst unaufhaltsam auf einer dramatischen Bühne (einem „Tal der Tränen“ von unvermeidlichen Elend und Verlust) befindet, wird Grausamkeit und Unmenschlichkeit zumindest begrenzen. Daher ist Haus' Poesie nicht einfach ein existentieller, ontologischer oder gar religiöser Kommentar zum menschlichen Drama. Es ist auch und zutiefst eine politische Poesie des gesteigerten Verständnisses alter und neuer menschlicher Übel, die individuelle und soziale Veränderungen erfordern. In Haus' Vision ist die Universalität kosmopolitischer Werte jedoch kein europäischer, abstrakter Imperativ. Diese Werte sind nicht das ausschließliche Vorrecht des westlichen Logos und Kultur. Sie bilden den Knotenpunkt, an dem sich alle Kulturen treffen, jede auf ihre eigene Art und Weise und auf ihrem eigenen Weg.

Der Kosmopolitismus von Haus verkörpert sich schon in seiner Existenz auf der Welt, was durch den internationalen Einfluss seiner Kunst und seine Förderung von Werten, die von Menschen auf der ganzen Welt angenommen werden, deutlich wird. Im Laufe seiner produktiven Karriere hat sich Haus mit einer Vielzahl von Unternehmungen, Kulturen und Ideen auseinandergesetzt. Seine interkulturellen Begegnungen verleihen seiner Poesie einen wohlmeinenden Universalismus. Sie machen seine Gedichte zu Quellen von Emotionen und Reflexion, unabhängig von der Herkunft oder Weltanschauung der Personen, die mit Haus' poetischem Ausdruck in Kontakt kommen.

Ich möchte diesen kurzen Bericht über Haus' Gedichte mit einem Kommentar zu der Herausforderung

schließen, die ich bei der Übersetzung seiner Gedichte aus dem Deutschen und Englischen ins Griechische empfand. Oft wird das Übersetzungserlebnis metaphorisch wie eine Reise beschrieben. Übersetzer /innen befinden sich wirklich in einem ständigen Wechsel von einer Sprache zur anderen und stehen vor dem (der Kunst eigenen) Imperativ, eine touristische oder konsumistische Sicht auf poetische Werte zu vermeiden und gleichzeitig die Widerstände zu Besuchbarkeit zu respektieren, die die verschiedenen sprachlichen Ecken in den poetischen Ländern projizieren.

Poesie wird ursprünglich immer in einer bestimmten Sprache verfasst und hat einen unausweichlichen nationalen und lokalen Charakter, der es nicht immer erlaubt, Grenzen zu überschreiten. Gleichzeitig überschreitet die Poesie jedoch bis zu einem gewissen Grad die Örtlichkeiten und verkörpert eine Universalität, die in ihrem eigentlichen Wert und ihrer Übersetzbarkeit liegt. Mit Blick auf einen so kosmopolitischen Ort versuchte ich, die Grenze zu überschreiten und in das poetische Universum von Heinz-Uwe-Haus einzutauchen. Ich habe versucht, seine semiologische Ontologie auf die griechische Lokalität zu übertragen, die Tore zu überschreiten, unter anderem geleitet davon, wie er selbst als Mensch, Künstler und Dichter symbolisch einen kritischen Kosmopolitismus verkörpert.



## HEINZ-UWE HAUS

### REISS DOCH DIE TÜR NICHT SO

#### Paradox

Die Schriften  
vergehen,

Mitwiser,  
blind wie wir,

ohne Wohlwollen,  
das Wort  
bleibt.

#### Reiß doch die Tür nicht so

nie wieder mond und sterne  
kein vogelflug und keine reuse  
das leben eifrig bemüht  
sich zu vernichten

#### Rücksichtnahme

als alle welt  
war liebeleer

mieden seine schritte  
den asphalt

es sollte sie  
nicht zittern sehn.





## DAMASCHIN POP-BUIA

### de la real la imaginar până la fatidic

Fiecare cu ale lui, zice o vorbă mai veche. *Jeder mit Seinem*, în germană. Dar ce vrea să spună oare „ale lui“, în ce măsură ale lui sunt și ale mele ori, poate, chiar și ale noastre? Realitatea este un construct care înmănunchează un șir lung de componente, și nici prin gând nu îmi trece să fac eu, acum și aici, o cuprindere a acestora, ci doar să văd un pic cum stau lucrurile cu anumite fațete ale ei, și, mai ales, cum este ea percepută de individ, fără pretenții de filosofie existențială ori de altă natură. „Suma lucrurilor reale“, spune o definiție concisă, care, bineînțeles, nu acoperă decât foarte vag sfera de întindere a acesteia. Ba mai mult, cred că o ambiguizează încă și mai tare. Cert este că, la originea noțiunii, punctul de pornire a fost latinescul *res* (lucru), dar numai la un stadiu inițial, căci, odată cu trecerea timpului, în vremea filosofiei occidentale clasice, definiția se extinde, cunoscând noi dimensiuni, legate între ele de cultură și de limbă, ceea ce face loc unei noi ramuri a filosofiei, mai precis cea a ontologiei, care, la rândul ei, se desprinde de metafizică, disciplină moștenită de la filosofii greci din antichitate. Dar să-i lăsăm pe cei autorizați să se ocupe mai departe de ontologie, domeniu pe cât de cuprinzător, pe atât de fascinant, și să ne oprim la o scurtă abordare a temei, chiar dacă doar la suprafața ei.

Cum sunt eu, ca individ, racordat la realitate, și poate mai ales cum o percep, acest aspect vrem să-l reliefăm în rândurile de mai jos. Privită cu ochi rece,

realitatea spune doar ceea ce este, adică *res*, lucrurile, fără a merge la subiectiv, așadar un termen destul de exact, chiar dacă se întinde pe un domeniu aproape incomensurabil.

Întrebându-mă cum percep eu realul acum și aici, îmi răspund fără a sta prea mult pe gânduri: faptul că astăzi este 20 august a anului 2023. Că este o zi cu mult soare. Și că este zăpușeală, dar și că mi-e dor de verile dintre măgurile măierene, când, copil fiind, umblam desculț pe pietrele de pe ulița copilăriei, cea care ducea la strada principală și ele, pietrele, erau fierbinți și fierbintele lor era „plăcut gâdilitor“. Este asta oare o realitate? Da și nu: calendarul nostru, al creștinilor, este unul, cel al musulmanilor, un altul, după cum bine se știe. Așadar, 20 august cade în relativitate. Soarele pomenit mai sus este unul real, zic și eu, dar oare cine știe cu exactitate ce și cum și cu el. Știința? Bunul Dumnezeu? Cât despre zilele copilăriei, cu pietrele fierbinți, și picioarele noastre, ale copiilor, desculțe, ei bine, asta nu mai este o realitate imediată, și asta pentru că, în primul rând, relația se face doar la nivel afectiv, iar elementele memoriei afective, ale imaginarului care face un melanj cu obiectul amintirii, ei bine, aici avem din nou de a face cu un relativ. Ori cu o realitate trucată, în sensul ei cel mai bun. La nivel de amintire, trecutul acelei realități, pe care eu astăzi mi-o reprezint altfel față de cum aș fi făcut-o în urmă cu două zeci de ani, este unul relativizat și el, trecut prin filtrul șirului de ani care s-au scurs de la acea realitate, care, astăzi are o altă înfățișare, alte straie, imagine la care contribuie substanțial și imaginarul, completat de reprezentarea afectivului.

*În orice om, o lume își face încercarea*, zice marele Eminescu. Și în orice om se naște o realitate, una subiectivă, care îl particularizează, îi întărește unicitatea. Și aș mai lansa o zicere, la prima vedere, una banală, citită nu demult; una care mi-a atras atenția: „Trăiești precum îți sunt gândurile“. Interpretarea mea instantanee a fost, individul nu trăiește o realitate de sine stătătoare, obiectivă, ci una personală, subiectivă. Ba chiar subiectivă la pătrat. Dincolo de faptul că azi este 20 august, și că este duminică, mai important pentru realitatea mea este, bunăoară, faptul

că, în această zi m-am hotărât să scriu aceste rânduri, și asta nu pentru că așa îmi place mie, ci pentru că este un bun, un res (lucru) care îmi aparține doar mie. Da, zice alter ego, dar dacă rândurile pe care le elaborezi vor ajunge și la cititori, atunci este un bun împărțit, și, dacă ai noroc, chiar unul împărțășit. Real este mărul din pom, gata să dea în coacere, dar numai mărul, „gata să dea în coacere”, este un atribut și se dezvoltă într-o linie care perpetuează res-ul inițial, îl trece prin afectivul meu, căci oare cum pot eu să-mi verific afirmația că s-ar și coace.

Real este tramvaiul pe care tocmai îl aud trecând, dar dacă adaog „cu viteză”, iar cad în suplimentar, de fapt, în subiectivism. Aceste complementarități, multe și diferite ca accepție și mai ales ca percepție, fac viața noastră mai plină, ori, mai exact, mai complexă. Una este să ne uităm la un film documentar, care încearcă, prin toate mijloacele care îi stau la îndemână, să redea fapte verificate în mod real, ori cel puțin, demonstrate prin izvoare istorice, și cu totul altceva când vizionăm un film artistic, unul care pornește bunăoară de la același motiv, aceeași temă, dar se dezvoltă prin măiestria tuturor celor care formează echipa (team-ul) care îl realizează, pornind de la scenariu, insistând mult la nivelul regiei, la miile de ore de care actorii au nevoie pentru a reuși să-și joace performanțele, la operatorii etc. Dacă realitatea ne place ori nu, ei bine, asta este o altă poveste, care începe odată cu luarea ei în seamă în mod conștient și prelucrarea ei la nivelul afectivului. Exemplul care îmi vine acum în minte este cel al poeziei, al metaforei ei. Ea apare, ia naștere, prin actul creației, exprimând o stare, și nici vorbă de a încerca să fie analizată sub raportul veridicității, adică pe ceea ce res se construiește. Critica literară încearcă să-i găsească interpretări, care pot mai mult, ori, de cele mai multe ori, mai puțin reda fidel ceea ce poetul a trăit în timpul creației. Există, desigur, și categoria celor care, scriind poezie, se folosesc de un instrumentar acumulat prin studii, muncă asiduă și, eventual, prin trecerea textelor, celor elaborate în „atelierul” creației, prin mai multe etape. Rezultatul în sine este format din diferite variante ale formei inițiale, dar cu fiecare dintre ele, trăirea transmisă este o alta.

Fie doar în trecere amintită o altă față a realului, una în care a luat-o razna rău de tot, într-atât de prăpăstios, încât afectivul ne-a luat pe sus și ne-a izbit de bolta metalică a absurdului, iar mintea ni s-a oprit în loc, auzind ori citind un singur cuvânt, mai precis, un nume: Putin! Deși în forul interior al fiecăruia dintre noi, a luat naștere un clocot de mânie, el reprezintă o realitate, și încă una nu numai temută, ci și urâtă, cu atât mai mult, cu cât el, Putin, găsește conaționali care îl sprijină și îi sunt credincioși fără rezerve. Dar și mai real decât hidoșenia realului care ni-l înfățișează pe acesta, rămâne războiul, pustiirea care o lasă și o va lăsa în urmă, copiii fără tați ori schilodiți de bombe, o lume care privește neputincios în fața unui neom, mai mult, a unui anti-om. O întoarcere în feudalism. Un fatidicus, ducă-se-pe-pustii!...

Ostfildern, octombrie 2023





## CALIOPIA TOCALĂ

### DE VORBĂ CU SFINȚII

Și se făcea  
că mă plimbam cu Sfântul Augustin  
pe marginea lumii,  
care semăna cu o sferă de piatră,  
și oamenii, ca niște furnici americane,  
își băgau coarnele unde nu le era rostul,  
iar sfera râdea de naivitatea lor...  
și-mi spunea că nu toate lucrurile  
sunt albe sau negre, bune sau rele,  
urâte sau frumoase  
și însăpăimântată de această nemernicie,  
de dubla măsură din lucruri,  
mirată, privind-i trupul îndoit nu de timp,  
ci de dublul adevăr,  
l-am întrebat: și de ce te-ai mai risipit...  
apoi, am plecat trăgând doar pe jumătate  
cortina peste sfera de piatră.

### ȘI IUBIRE PĂREA SĂ FIE

Iubirea, iubirea ar trebui să fie, aș fi putut să pot...  
mă aflu în cel mai dilematic moment la apus,  
în locul cel mai hilar în care s-ar fi putut să fiu,  
imaginez dialoguri grele, pare c-aș primi răspuns,  
pare că suntem în comunicare  
dar semnul c-am fi împreună, nu vine, încă.  
Și părea să fie iubire...

### GÂNDESC FAUSTIAN

Ochiul stâng, urechea dreaptă, brațul dinspre inimă,  
piciorul meu din copilărie și ramurile visurilor albastre  
își dau întâlnire în creierul meu,  
gândim aritmic și anacronic,  
după lungimea coapsei și finețea tivului la fustă,  
gândesc faustian un pas de deux avec vous, dar  
fluturii din stern și livada mea de ambră  
îmi țin ancoră trupul spre cer.

Gândul, estetician și psihanalist incorrigibil,  
un răzvrătit perpetuu, prins în luptă crâncenă  
cu inamicii creierului meu  
microbi, stres, anxietate, furie, ură  
ca să-mi conserve aciditatea emoției și  
strălucirea firului de păr... și, mai ales,  
ca să nu-mi uit calea și drumul către mine,  
nu-mi doarme niciodată,  
nici chiar în visele colorate ale foveei...

Am să-mi înșel creierul, prietenul meu consecvent,  
cum orice creier, dintr-un craniu, absent,  
și am să-mi închid gândul în cascada renunțării...  
Da, voi trăi fericirea în nefericire, voi plânge râzând,  
deșertul îl voi străbate în pas de dans în răcoarea  
din arșița sufletului-peșteră-fântână,  
voi asimila gheața diamantelor, lăsând să trăiască liber,  
simplu, neconvertit de dogme, făptura din mine.

Vid emoțional, poartă deschisă între timpane,  
gândul aripă-n seara inimii  
îmi primenește săltăreț obrazul  
cu mireasma florilor de tei.

Doar gândirea schimbă tot !





## FLORENTIN SMARADACHE

### FORMULE PENTRU SPIRIT

Efigia hâdă a timpului pe frunte.

Febril caut formule  
(care nu există) pentru spirit.

Creierii  
transpiră pe tâmple.

A rămas oglinda - templu  
în care mă întâlnesc  
cu mine.

### ISTORIA LIMBII ROMÂNE

S-au descoperit în pământ cioburi mari de cuvinte  
de pe vremea traco-geilor.  
(Aceste cuvinte care, pentru a încălzi,  
le spargem  
și facem cu ele focul  
lângă tâmplă.)

Ele încântă stelele, plantele, animalele,  
plâng roua și zâmbesc mugurii.  
Ele tac liniștea, cânta mierla  
și răsar iarba  
și bat briza dinspre partea de  
răsărit a inimii.

### DE CULOAREA PLÂNSULUI

...amiază mohorâtă ca o conservă de pește stricat

Sunt străzile pline de goale  
Și viața este moarte

Eu sunt stăpânul a tot ce nu există.  
Trăiesc în afara mea.

Vântul trage iarba de chică  
Pe lada cu gunoi ploaia e piscică

Dau la spălat câteva versuri sordide

Această vreme  
e nevremea mea.

### HIPERBOLE DE SOARE

Astronauții cară Luna  
pe Pământ,  
rupând din natură  
hiperbole -  
de soare.

La margini desuete  
de mileniu  
urma frântă  
a zborului venust  
sângerează dulce...

Și fi-vom viața-ntreagă  
doar sportivi:  
săritori în Înălțime!







## ADJEI AGYEI-BAAH

### POVESTIRILE ZMEULUI\*

\* Zborul zmeului -  
pasărea din mine  
bate din aripi

\* Impuls de zbor ...  
zmeul se ridică  
din mâini de copil

\* Capăt de sfoară -  
doar zmeul poate spune  
povestea vântului

\* Aripi întinse -  
un zmeu poartă cerul  
spre nicăieri

\* Dau drumul la zmeu  
ca să-și urmeze visul -  
nicio sfoară-n plus

\* Drum suind spre cer -  
albastrul zmeu se pierde-n  
cerul albastru

\* Ceară topită -  
un experiment de zmeu  
numit Icarus

\* Departe în cer -  
un copil admiră lumea  
prin ochii zmeului său

\* Tabără de refugiați  
sub zmeul zburător -  
crucea speranței

\* Copil sărac,  
zmeul tău e-al vântului ...  
navă de război

\* Aceasta artă  
de a cântări vântul -  
zmeul și eu



\* *"Tales of the kite"* (Povestirile zmeului) a apărut  
în 2023 la editura Buttonhook Press, California

AJDEI AGYEI-BAAH este un poet de haiku din Ghana, Africa și a publicat până acum opt colecții de poezie.

Cartea sa de debut „*Afriku*” (Red Moon Press, California, 2016) a fost premiată de *Fundația Americană de Haiku*. Predă limba și literatura engleză la Universitatea din Ghana și în prezent locuiește în Noua Zeelandă și predă la Universitatea din Waikato.

Cartea sa „*Tales of the kite*” a apărut în 2023 la editura Buttonhook Press, California și are ca motto un vers din Rabindranath Tagore:

„Nu am lăsat nicio urmă în cer, dar am zburat !”

De asemenea cartea „*Povestirile zmeului*” este inspirată, după cum mărturisește autorul, de un haiku de Nazarena Rampini, care a fost premiat la Festivalul Internațional de haiku „Matsuo Basho” 2016:

„Un zmeu de hârtie -  
vocea copilului  
aleargă pe o sfoară

În tradiția și cultura japoneză pe 5 Mai (5.05) este Ziua Băieților, iar pe 3 Martie (3.03) Ziua Fetițelor, cifrele duble indicând cu același număr ziua și luna, fiind considerate de bun augur, aducătoare de fericire, prosperitate și sănătate, pentru copii și familiile lor. Pe 5 Mai, de Ziua Băieților, la poarta caselor se pun zmeie de hârtie în formă de pește, și după numărul lor, știi câți băieți sunt în familia respectivă.

Haiku-urile din cartea lui Ajdei Agyei-Baah „*Povestirile zmeului*” sunt mici incursiuni în timp și spațiu, de la zborul lui Icarus până la o tabără de refugiați din Gaza. Călătoria zmeului de hârtie este, când lină, când tumultoasă, așa cum este și viața.

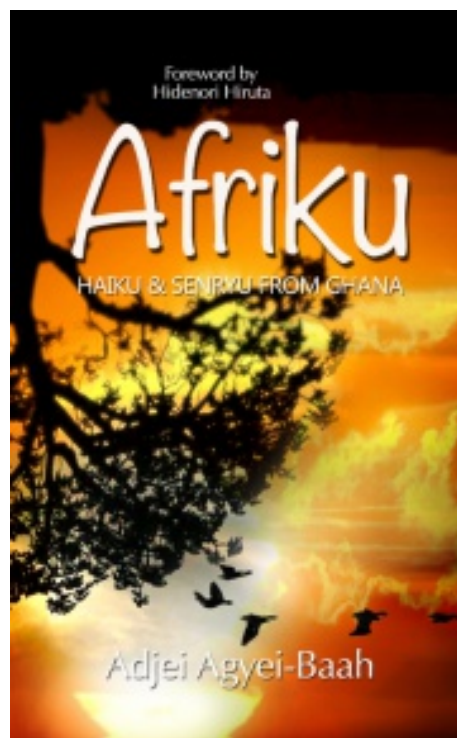
Stilistic, haiku-urile din această carte, sunt în formă liberă, necondiționate de forma clasică de 5-7-5 silabe, cu o cezură (kireji) bine determinată, punctând realitatea momentului trăit, printr-o pauză poetică.

*Prezentare și traducere din engleză:* CLELIA IFRIM

Ajdei Agyei-Baah este lector, traducător, editor și doctorand la Universitatea din Waikato, Noua Zeelandă. El este co-fondatorul *Africa Haiku Network, Poetry Foundation Ghana și Mamba*, primul jurnal internațional de haiku din Africa. Adjei este un poet antologat la nivel mondial și câștigător al mai multor premii internaționale. Este specializat în *Afriku*: o versiune nativizată a poeziei japoneze haiku care redă realitatea africană. Cartea sa de debut *Haiku, Afriku* (Red Moon Press, 2016) a fost apreciată de prof. Wole Soyinka. Volumele recente de poezie haiku includ *SCARING CROW* (Buttonhook Press, 2022) și *Tales of the Kite* (Buttonhook, 2023).

sursă: <https://poetryafrica.ukzn.ac.za/poet-2023/adjei-agyei-baah/>

*Akito Arima*, președintele Asociației internaționale Haiku din Tokyo, Japonia, a fost foarte încântat să constate că Adjei răspândește haiku dată fiind legătura sa strânsă cu natura.





## GIUSEPPE UNGARETTI

(1888-1970)

Vita d'un uomo \*

### ETERNUL

Între o floare culeasă și alta dăruită  
nimicul inefabil

### PLICTISEALĂ

Și noaptea asta va trece

În singurătatea din jur  
umbra șovăindă a liniilor de tramvai  
pe asfaltul umed

Altminteri scâfârliile căruțașilor  
la mijlocul somnului  
balansând

### COVOR

Fiecare culoare se extinde și se așează  
în celelalte culori  
Pentru a fi mai singură când o privești

### APUS DE SOARE

*înspre 20 mai 1916*

roșiaticul cerului  
născocoște oaze  
nomadului iubirii

### LEVANTUL

Linia  
vaporoasă moare  
în cercul depărtat al cerului

Bătăi de tocuri bătăi de mâini  
și clarinetul face înflorituri stridente  
iar marea e cenușie  
tremură dulce agitată  
ca un porumbel

La pupa emigranți siriaci dansează

La prova un tânăr e singur

De sâmbătă seara la această oră  
dincolo  
evreii  
își duc  
morții  
în pâlnia melcului  
evitând  
alei  
lumini

Apă confuză  
ca și zgomotul de la pupa pe care-l aud  
în interiorul umbrei  
din  
somm

### POATE SE NAȘTE

Ceața este cea care se ridică

Poate se naște un râu acolo sus

Ascult cântecul sirenelor  
lacului unde a fost orașul

### NOAPTE DE MAI

Cerul pune în vârful  
minaretelor  
ghirlande de lumânări

---

## AGONIE

Să mori precum ciocârliile însetate  
într-un miraj

Ori ca și prepelița  
trecând peste mare  
în primele tufe  
căci nu mai vrea ca să zboare

Dar nici să trăiești lamentându-te  
aasemenea unui sticlete orbit

## CLAROBSCUR

Mormintele au dispărut și ele

Spațiul negru infinit a coborât  
din acest balcon  
în cimitir

Mi-am dorit să-l regăsesc  
pe camaradul meu arab  
care s-a sinucis noaptea trecută

Mijește de ziuă

Mormintele se întorc  
aplatizate în verdele dezolant  
ale ultimei obscurități  
în verdele sumbru  
al renăscutei limpezimi

## PORTUL ÎNGROPAT

*Mariano la 29 iunie 1916*

Poetul ajunge acolo  
iar apoi se întoarce la lumină cu cântecele sale  
și le împrăștie.

Din această poezie  
îmi rămâne  
acel nimic  
al ineputabilului secret

## POPOR

Cireada a fugit singură dintre palmieri  
iar luna  
infinită deasupra nopților aride

Noaptea cea mai întunecată  
țestoase sumbre  
agitate

O culoare nu dăinuie

Perla tulburată de îndoieli  
convinge deja aurora iar  
la picioarele ei vremelnice  
în jăratric

Vuiește deja freamătul  
unui vânt neînceput

Stupii nasc în munții  
fanfare pierdute

Revenite oglinzi străvechi  
voi creste ascunse de apă

Și  
în vreme ce lăstarii ascuțiți  
ai zăpezii înalte mărginesc  
priveliștea obișnuită a bătrânilor mei  
în calmul limpede  
velele se aliniază

O patrie fiecă vârstă a ta  
e trează în sângele meu

Înaintezi sigură și cânti  
peste o mare lacomă

\* *din Vita d'un uomo. Tutte le poesie*, a cura di  
Leone Piccioni, Mondadori, Milano 1969

*Traducere* : EUGEN D. POPIN





## WERNER GÖBL

### Romeo und Julia für Fortgeschrittene - Fragment -

Diese Aufforderung ist nicht von mir. Sie kam, vor vielen Jahren, von Valentina. Valentina Kaminski. Daher kann man sich schwer vorstellen, dass unsere Beziehung eine Liebesgeschichte sei. Eher: war. Nun habe ich mehrere Gründe sie niederzuschreiben. Erstens: ich habe Zeit dafür. Seit ein gutes halbes Jahr bin ich ein Rentner. Zweitens: Valentina ist noch immer ein Rätsel für mich. Manchmal habe ich den Eindruck, dass es diese Frau gar nicht gegeben hat in meinem Leben. Sie sei, wortwörtlich, ein Hirngespinnst. Doch die Erinnerungen an sie sind so tief in mir hineingebrannt so als wäre alles erst gestern passiert. Drittens: ich glaube, wann und warum auch immer, den Fehler meines Lebens begangen zu haben. Übrigens: ich bin Marco Friedmann. Nun sitze ich da und versuche all diese Puzzle Teile zusammen zu fügen.

§§§

Unsere erste Begegnung fand in einem Gymnasium statt. Sie war Philosophielehrerin und ich Hausmeister. Eines Tages klingelte das Telefon und eine neutrale Stimme bat mich, im Raum 202, nach einem Fenster zu kucken. Nach ein paar Wochen hat, während des Unterrichts, das Dias-Gerät seinen Geist aufgegeben. Auch diesen Schaden konnte ich sehr schnell beheben. Und dann kam der Freitag, kurz vor Feierabend, wo meine Gedanken in den nächsten Tag hineinschwebten. Ich war, und bin es noch immer, einen leidenschaftlichen Angler. Die Tür vom Hausmeisterraum war offen. Plötzlich stand sie da und schwang ihre Hände hin

und her. „Das ist mir jetzt sehr peinlich, aber die Kette von meinem Fahrrad klemmt. Können Sie, bitte, nachschauen?“ Begeistert davon war ich nicht. Zum Glück war es eine Kleinigkeit. Die Kette klemmte am Schutzrahmen. Ganz flüchtig wünschte ich ihr „ein schönes Wochenende“ und weg war ich. An dieser Stelle muss ich erwähnen, dass Valentina nicht gerade die Frau war wofür sich zwei Männer streiten würden oder die Köpfe einschlagen. In den folgenden Tagen, nach diesem Wochenende, haben sich unsere Augen immer wieder gesucht. Dazu kamen noch ein paar gemeinsamen Kaffeepausen und Mittagsessen in der Cafeteria des Gymnasiums. Schleichend und unauffällig haben wir uns genähert. Nach ungefähr einem Jahr waren wir ein Paar. So sahen das die Lehrer und die Schüler, wir zwei aber nicht.

§§§

Erzähle mir nichts von Liebe! Vielleicht ein bisschen ungeschickt und voreilig den Titel dieser Geschichte gewählt. Das hat sie mir nur einmal gesagt. Und das dann, bevor wir zum ersten Mal Sex hatten. Ganz anders sieht es aus mit: denk doch mal darüber nach! Unzählige Male hat sie mich dazu aufgefordert. Für ein Philosoph, oder Philosophin, ist das, wortwörtlich, das Handwerk. Aber für einen Hausmeister? Wenn etwas kaputt geht, stellt man sich nicht davor und fragt sich: warum ist das passiert? Das wäre Quatsch. Mein „nicht nachdenken“ war, höchstwahrscheinlich, für Valentina ein Stolperstein. Das einerseits. Andererseits war das ein Vorteil für sie. Dadurch konnte sie sehen wie ich, wie ein Mensch, tickt. Nun fällt mir, berechtigt oder nicht, folgende Frage ein: War ich, für sie, nur ein Versuchskaninchen.? Eher nicht. Dazu fällt mir ein Gespräch ein. Ich besaß zwar ein Fahrrad, aber ein überzeugter Fahrradfahrer war ich nicht. Dennoch ist es ihr gelungen mich für eine Fahrradtour zu gewinnen. Heute, zurückblickend, kann ich behaupten, dass es einer der schönsten Tagen in meinem Leben war. Schon bevor wir losfuhren, sagte sie mir, dass es ihre liebste Strecke sei. Nach ungefähr 2 Stunden, nach dem Start, machten wir Rast in einer Lichtung im Wald. Sie setzte sich auf einen von den gefällten Bäume und ohne weiteres fragte sie mich: wann hast du dich in mich verliebt? „Wie kommst du darauf?“ ging mir durch den Kopf.

---

Nach einer Weile kam folgendes aus mir heraus: Schwer zu sagen! „Gut, dann frage ich dich auch nicht: warum?“ war ihre Replik dazu. Kurz darauf setzten wir die Tour fort. Das war noch nicht das erwähnte Gespräch. Um es in Einklang zu bringen mit dem erlebten Tag, es war nur das Vorspiel. Kurz nach 12 haben wir den Radweg verlassen. Wir hielten vor einer Gaststätte an und sie lud mich zum Mittagessen ein. Da habe ich nicht „nein“ gesagt. Was wir gegessen und getrunken haben ist Nebensache. Ich werde versuchen, ohne Unterbrechungen, das Gespräch zu wiedergeben.

-Marco!

-Ja.

-Machen wir uns nichts vor.

-Das auf keinen Fall.

-Verliebt zu sein, ist zwar schön, aber es hat auch einen großen Nachteil.

-Und der wäre...

-Man verliebt sich nicht einfach so. Es steckt immer etwas dahinter. Bei den meisten Männern ist es einen sexuellen Reiz. Vielen Frauen ist das entweder nicht bewusst, oder sie wollen es nicht wahr haben. Und wenn wir schon bei diesem Thema sind, es gibt auch viele Frauen die das ausnutzen. Aber sei es drum. Was mich betrifft, habe ich das bei dir ausgeschlossen.

Hier muss ich doch eine kurze Pause machen. Nach ihrer letzten Bemerkung bin ich rotangeläuft. Ich habe mich aber schnell gefangen.

-Valentina!

-Ja.

-Warum hast du dich in mich verliebt?

-Das ist nicht leicht zu beantworten, aber ich habe öfters darüber nachgedacht. Ein Grund dafür wäre deine Schüchternheit.

-Wow! Also du kennst mich besser als ich mich selbst?

-Nein. Das stimmt nicht.

-Gut. Und gibt es noch ein Grund?

-Ja, und der ist auch der Hauptgrund. Du kannst nicht lügen.

-Und du?

-Das muss ich nicht. Wenn jemanden die Wahrheit wirklich sucht, dann ist die Lüge nur ein Hindernis.

-Valentina!

-Ja.

-Sei mir nicht böse, aber mir geht gerade eine Frage durch den Kopf. Überlegst du dir jeden Schritt den du machst?

-Ja und nein. Es kommt drauf an in welche Richtung es geht.

-Gut. Also ich bin in dich verliebt und du bist in mich verliebt. Und wie soll es nun weiter gehen?

-Gerade das wollte ich dir sagen. Das Verliebt sein ist nur die Eintrittskarte für die große Bühne der Liebe.

Den Nachtschisch, Eis mit heiße Himbeeren, haben wir wortlos genossen. Kurz vor dem Sonnenuntergang standen wir vor ihrer Wohnung. Da fragte sie mich ob ich am nächsten Tag, das war ein Sonntag, etwas vorhabe. Ich verneinte es und so kam sie zu dem Schluss, dass wir den Abend gemeinsam verbringen können. Ob ich wehrlos war oder in ihrer Macht, ist schwer zu beurteilen. Man könnte darüber spekulieren. Künstlerisch ausgedrückt: es geschah was geschehen musste. Zuerst ging sie duschen mit dem Vorwand sie wolle danach das Abendessen vorbereiten. Während sie duschte, schaute ich mich im Wohnzimmer um. Ihr Bücherregal war, verglichen mit meinem, riesig. Bekannte und unbekannte Namen stellten ihren Werken vor. Sogar ein Märchenbuch habe ich entdeckt. Nebendran ein Plattenspieler und ein kleines Regal mit Schallplatten. Von Status Quo und Pink Floyd keine Spur. Abgesehen von Beethoven, waren alle anderen Namen unbekannt für mich. Was mir gerade durch den Kopf geht, hätte Valentina so ausgedrückt: Wir gehen durchs Leben vollgestopft mit Vorurteilen! Nur ein Beispiel dafür: Klassische Musik ist langweilig! Das war sie tatsächlich für mich bis zu jenem Abend. Sie kam aus dem Badezimmer heraus verkleidet mit einem weißen Bademantel. Nachdem sie mir einen hellblauen Bademantel in den Händen drückte, ging sie in die Küche. Unter der Dusche ging mir so einiges durch den Kopf. Vor allem, dass alles anders gekommen ist als ich es mir vorgestellt habe. Was wird noch passieren? habe ich mich gar nicht mehr gefragt. Ich habe es einfach auf mich zukommen lassen. Nach dem Abendessen sind wir ins Wohnzimmer gegangen. Sie legte eine Schallplatte ein mit der Bemerkung: wenn es dir nicht gefällt, können wir darauf auch verzichten. Das war nicht der Fall, denn plötzlich

---

stand sie vor mir mit einer anderen Bemerkung: Du kannst hier auf der Couch schlafen oder in meinem Bett ist auch Platz für beide. Und in jenem Augenblick ließ sie ihren Bademantel auf den Fußboden fallen. Sicher war es nicht das erste Mal, dass ich eine nackte Frau vor mir hatte. Doch diesmal war es ganz anders. Mir fehlen einfach die Worte um es zu beschreiben. Geheimnisvoll ist, so zu sagen, mild ausgedrückt. Mein Bademantel fiel auch auf den Boden und wir umarmten uns. Kurz darauf flüsterte sie mir ins Ohr: Erzähle mir nichts von Liebe! Was danach geschah, wissen sie schon.

### §§§

Ein paar Wochen später, auch ein Freitag, ging ich, nach dem Feierabend, zu meinem Auto. Meistens war ich der Letzte, der den Parkplatz verließ. Sie, Valentina, stand vor ihrem Fahrrad so als hätte sie auf mich gewartet. Und das hat sie tatsächlich. Ohne darüber nachzudenken, leider, ging ich zu ihr. „Hast du Morgen schon etwas vor?“ oder „Was machst du am Wochenende?“ waren so meine Gedanken. Aber nein, ich stellte ihr eine ganz andere Frage.

-Machen wir wieder eine Radtour?

-Nein, das auf keinen Fall.

-Warum? Es war doch ein schönes Wochenende.

-Gerade deswegen, weil es so wunderschön war.

Wie hätte sie darauf reagiert? Wahrscheinlich hätte ich ihr sagen müssen: Valentina! sei mir nicht böse, aber ich verstehe dich wirklich nicht. Stattdessen habe ich ihr ein schönes Wochenende gewünscht und weg war ich. In den nächsten zwei Tagen bin ich angeln gegangen. Schon am Samstag habe ich einen 5 Kilogramm schweren Karpfen gefangen. Der größte Fang bis zu jenem Zeitpunkt. Kurz danach, und hauptsächlich am nächsten Tag, habe ich angefangen das was Valentina von mir erwartet hat: nachzudenken! Hätte sie die Radtour angenommen, hätte ich den Karpfen nicht gefangen. Zufall? Ja und nein. Für Valentina gab es keine Zufälle. Darüber behauptete sie: Wenn ein Mensch sich ein Ereignis nicht erklären kann, dann schiebt er es in den Schuhen von Zufall. Übrigens: viele Gedanken aus dieser Geschichte gehören nicht mir. Valentina hat sie mir eingeprägt. Man kann über alles, wenn schon nicht darüber nachdenken, zumindest rätseln. Angenommen ich hätte sie zum Angeln

eingeladen. Da hätte sie, höchstwahrscheinlich, nicht nein gesagt. Es wäre ein neues Erlebnis für sie gewesen. Anschließend hätten wir den Karpfen, bei mir zuhause, gebraten und Status Quo angehört. Das hätte unsere Beziehung ein paar Schritte weiter gebracht. So das Rätseln. Aber die Wirklichkeit? Und genau das war das Problem: unsere Beziehung. Meistens wird sie auf Gemeinsamkeiten aufgebaut: eine Familie zu gründen, gleiche Hobbys usw. Eine Familie zu gründen, kam für sie nicht in Frage. Ein Ehevertrag war für sie, wortwörtlich, ein rotes Tuch. Der war für sie eine Lawine von Kompromissen. Du bist jetzt mein Mann und musst dies und jenes tun. Du bist jetzt meine Frau und musst dies und jenes tun. Aus eigener Erfahrung, kann ich ihr hier nur zustimmen. Gleiche Hobbys? Fehlanzeige. Und was bleibt da noch übrig? Zurzeit habe ich eine Antwort dafür. Doch die ist sehr schmerzhaft für mich: die Richtung! Ich wollte unbedingt eine Familie haben, eine Familie gründen. Dementsprechend habe ich mich auch verhalten. Nehmen wir an, dass es die falsche Richtung war. Aber sie? In welche Richtung ist sie gegangen? Eine Antwort, auf diese Frage, habe ich nicht. Es sind alle nur Vermutungen. Hätte sie ein bestimmtes Ziel gehabt, dann hätte sie mir, früher oder später, das gesagt. Nach ungefähr 4 Jahren, nachdem wir uns begegneten, ist sie nach Heidelberg gezogen. Dort hat sie eine Stelle an der Uni bekommen. Gelegentlich schrieb sie mir kurze Briefe. Leider habe ich die alle vernichtet als ich heiratete. Dennoch kann ich mich an einen sehr gut erinnern. In jenem Brief teilte sie mir mit, dass sie vollbeschäftigt sei mit einem Essay: Der Punkt wo alles zusammen kommt! Hat sie den gefunden? Ich weiß es nicht. Wie verwirrt ich momentan bin, ist nicht zu übersehen. Sicher könnte ich mir jetzt ein paar Begriffe schnappen und darüber rätseln. Und gerade das werde ich auch tun. Ist er, der Punkt, die Liebe? Vielleicht. Sie erinnern sich: die Eintrittskarte auf der große Bühne der Liebe! Die habe ich weggeschmissen. Ist er die Freiheit? Wohl kaum. Hätte jeder Mensch die Freiheit das zu tun was ihm gerade durch den Kopf geht, dann wäre die Anarchie zuhause. Ist er der Frieden? Schwer zu beweisen. Laut Valentina: Frieden ist nur der Waffenstillstand zwischen zwei Kriegen. Fazit: wir wissen nicht was Frieden tatsächlich sei. Ist er die Wahrheit? Welche, wessen Wahrheit? Jeder Mensch



---

hat, müsste haben, seine eigene Meinung über dies und jenes. Das war, in der Menschheitsgeschichte, noch nie der Fall. Dazu sei nur ein Name erwähnt: Giordano Bruno! Die Erde hat sich weiter um die Sonne gedreht und irgendwann kam die Propaganda in dieser Welt. Das war das Ende der Meinungsfreiheit. Heutzutage, mehr als denn und jäh, werden wir, wortwörtlich, bombardiert mit Propaganda. Und das wird nicht gut enden. Aber sei es drum. Wonach ich mich in diesem Augenblick sehne sind Valentinas Wahrheiten.

§§§

Nun muss ich doch noch ein Mal zurückkehren zur ersten Nacht mit Valentina. In wie fern da Sex eine Rolle gespielt hat, sei dahingestellt. Tatsache ist, dass ich in jener Nacht zum ersten Mal frei gesprochen habe. Danach hat sich das öfters wiederholt. Was genau meine ich damit? Sie kennen doch die innere Zensur: das sage ich jetzt lieber nicht. Was sie betrifft, nehme ich an, es war ihr eingeboren. Sie konnte nicht anders. Es haben da Gespräche stattgefunden, in der Cafeteria, wo ich mich umschaute ob uns jemanden zuhört. Hätte ich das damals wahrgenommen, wäre es mir bewusst gewesen, dann hätte unsere Beziehung, bestimmt, einen ganz anderen Lauf gehabt. Dann hätte ich ihre Wahrheiten erfahren können und müsste jetzt nicht darüber rätseln. Sowohl in unseren Gesprächen, wie auch in ihren Briefen, kamen immer wieder zwei Namen vor: Jesus und Karl Jaspers. Jesus war für sie nicht Gottessohn, sondern ein Mensch der irgendwann gelebt hat und dies und jenes sagte. Übrigens: für sie waren Religionen Menschenwerke. „Wer ist Gott für dich?“ Diese Frage habe ich ihr nie gestellt. Sie merken schon wie viele Gespräche ich vermässelt habe. Jesus hat gesagt: Liebe deinen nächsten wie dich selbst! Und da kommt Valentinas Nachdenken ins Spiel. Wer liebt sich schon selbst? Sicher abgesehen von den Narzissten. Um sich selbst zu lieben können, muss man sich akzeptieren so wie man ist. Lachen sie jetzt nicht, ich meine es ganz ernst. Wer bin ich? Was kann ich? Was will ich? Diese Fragen hätte ich mir schon vor 20 Jahren stellen müssen. Gut! Und Jesus hat auch gesagt: Wer von euch nicht gesündigt hat, der werfe den ersten Stein! Das wäre, laut mir und nicht Valentina, eine Anleitung zu Moral und Gerechtigkeit. Doch ihren Lieblingspruch von

Jesus war folgender: Mit meinem Vater könnt ihr keine Geschäfte machen! Was geht ihnen jetzt gerade durch den Kopf? Das ist für mich der ultimative Sprengstoff. Stellen sie sich vor eine Talk Runde vor wo ein Priester, ein Philosoph, ein Wissenschaftler und ein Geschäftsmann eingeladen sind. Da würden die Fetzen fliegen. Oder nicht? Ist das alles nur Schnee von gestern? Nein, Valentina ist für mich nicht Schnee von gestern. Leider habe ich ihr nicht richtig zugehört. Nun nur noch ein Satz zu Karl Jaspers. Da gab es ein Begriff über den sie, wortwörtlich, schwärmte: das Umfangreiche. Es war, für sie, der Ort, das Gebiet wo man sich frei bewegen konnte und logisch denken. Auch heute noch bin ich überfordert mit diesem Begriff. Dennoch kann ich behaupten: das logische Denken darf nicht unsere Gefühle ausschließen!

§§§

Meine erste, und einzige, Ehe wollte ich gar nicht erwähnen in dieser Geschichte. Nicht, dass es mir schwer fällt darüber zu schreiben. Im Gegenteil. Dennoch ist eine Ehe etwas ganz persönliches. Daher auch der Spruch: Schmutzige Wäsche wäscht man in der Familie! Ich möchte auch nicht den Eindruck wecken, dass ich einen Schuldigen suche für den Bruch meiner Ehe. Darum geht es mir überhaupt nicht. Die ersten zwei, sogar 3 Jahren, waren schön, sehr schön. Schon im ersten Jahr kam unser Sohn, mein einziges Kind, in die Welt. Ich hatte das Gefühl im Leben richtig angekommen zu sein. Im vierten Jahr ist so langsam alles in Alltag verkommen und die ersten Streitereien tauchten auf. Sogar beim Einkaufen in einem Supermarkt schreckte sie nicht ab um ihrer Unzufriedenheit Luft zu geben: Das brauchen wir nicht! Du hast noch genug Bier! usw. Genug Bier? Anfangs war es eine Flasche pro Tag. Dann zwei und irgendwann drei. Und so, schleichend, hatte ich ein Alkoholproblem. Das war aber noch nicht der Gipfel. Meine Frau war Buchhalterin im größten Betrieb aus unserer Stadt. Ich, wie sie schon wissen, Hausmeister im Gymnasium. Über mehrere Ecken kannte man sich. Eines Morgens kam eine Frau auf mich zu. Der entstandene Dialog ist nicht wichtig. Ihre Botschaft war: meine Tochter hat mir gesagt, dass sie einen sehr guten Hausmeister sind; ich arbeite im Betrieb wo ihre Frau Buchhalterin ist; es spricht sich so herum, dass zwischen ihrer Frau und dem Chef von der Personalabteilung etwas läuft.





## MIRELA ROZNOVEANU

### Poetul în Peștera lui Zeus<sup>1</sup>

Liviu Antonesei manifestă azi aceeași inspirație, efervescență și energie ca în anii de debut. Chiar dacă melancoliile îl atacă, răsfățatul criticii și publicității le va arunca mănua prin poeme greu de uitat. Scriind în mai toate registrele estetice ale cuvântului, de la poem la proză, eseu, critică, journalism, folosește în plus uneltele de comunicare puse la dispoziție de revoluția informațională și internet. Blogul @antonesei's blog, <https://antoneseiliviu.wordpress.com> lansat în noiembrie 2015 a devenit o instituție ubicuă a spațiului cultural românesc și nu doar al celui ieșean, unde moderatorul promovează cu grație tot ce îi place în literatură, cultură și nu numai. Și cum nu îi pasă ce se spune despre el, preferă să se îmbrace în alb ca Tom Wolfe.

Dacă în scrisul lui transpare rigoarea demonstrațiilor algebrice, iar substanța lirică se revelă de natură romantică, Liviu Antonesei chiar se consideră neoromantic. Un poem recent trimis dinspre moarte nouă, muritorilor, deconspiră, în tonul lamentației punctate de ironie, lecția nepracticată de poet în timpul vietii, chiar dacă știută, căci acel când va fi să fie este întâmplatul încă neîntâmpat, un paradox pe toate fețele. Din perspectiva morții totul este pe dos, moartea fiind mai vie decât viața:

cînd va fi să fie, mă vei înfășa ca pe o perlă

între pulpele unei scoici gigantice, sau  
poate ca pe un iepure iute de picior între  
tufele de buruieni de leac, poate armurariu,  
sălbatecă viță de vie, cînd va fi să fie...  
cînd va fi să fie, voi convorbi cu mine,  
răsucind întîmplările pe toate părțile,  
și au fost multe, bune și rele, ca un mag  
voi vedea că cele bune au fost rele,  
și viceversa, că față de viață moartea e vie...  
cînd va fi să fie, voi ști că iubirea-i otravă,  
otrava e leac, că totul se pierde în uitare,  
cînd va fi să fie, în scoică sau în vița de vie,  
voi ști că timp nu există, nici bine și rău,  
da, față de viață, moartea chiar e vie!  
cînd va fi să fie, voi ști că există numai  
pietre imense, unele te lovesc, altele nu,  
te ocolesc ca pe un fel de lepros, de ciumat,  
un scatiu sau un graur ascuns în colivie,  
cînd va fi să fie, voi ști că moartea e vie...  
*Cînd va fi să fie...21 Septembrie 2023, în Iași*

Într-un interviu acordat revistei *Zona Literară* din mai-iunie 2013, Liviu Antonesei și-a descris crezul estetic: „Eu cred ca literatura este întotdeauna realistă și întotdeauna autobiografică. Dar cu condiția să operam cu concepte ceva mai largi de realitate și biografie. Din realitate nu fac parte numai persoanele și obiectele. Din realitate fac parte și amintirile și fantasmalele și ceea ce îți imaginezi. Deci eu privesc lumea pe mai multe planuri care se întrepătrund, planul fizic, planul simbolic și planul informatic, cel care cotopește tot acum.” Această sinteză a planurilor funcționează și în ultima carte – dacă nu mă înșel al doisprezecelea volum de poeme originale – *Întotdeauna și încă o zi. Poeme 2021 – 2022* (Editura Eikon, 2023). Poet nu doar neoromantic ci și filozof, Antonesei și-a creat o structură lirică personală, o fuziune dintre prozaism, lirism, și discurs filozofic zăbovind cu precădere pe linia întrebărilor fundamentale. Una dintre ele, probabil favorita acestei culegeri de poeme, este extincția, sfârșitul. Jucându-se cu mortalitatea, precum un șerpar cu o viperă, Liviu dovedește că are sângele rece al dresorilor de animale feroce. Poemele scrise între august 2021 și iulie 2022 se împart în patru secțiuni inegale liric-- *Povești filosofice apocrife cretane, din AD 2021; Cealaltă parte*

*a umbrei; Zei ascunși în iarbă; În jocul sonetelor.*

Aerul clasic, reiterând dilemele și problemele sufletului în lumea de azi, suflet asemenea în lumile de ieri, îmi aduce aminte de Plinius cel Batrân, personajul romanului Văgen (Treaz) de prozatorul danez Harald Voetmann și de motto-ul lui Parmenide -- Nu are importanță de unde încep pentru că mă voi reîntoarce acolo. În romanul lui Voetmann, Pliniu cel Bătrân susține că cea mai bună formă de răzbunare împotriva „sublimei cruzimi” a naturii (ciclul infinit de transformări și moarte) este cunoașterea și numește natura „mama vitregă cea rea a umanității”. Tot Pliniu a afirmat că norocul îi favorizează pe cei curajoși. Toate acestea sunt atât de apropiate de personalitatea lui Liviu Antonesei, pe care îl consider un norocos curajos, încât nu m-am abținut să le amintesc. Moartea, în poezia lui Liviu Antonesei face parte din acea cruzime sublimă a naturii invocate de Plinius. Moartea este rece, doar gindurile despart pe vii de morți, iar moartea în cele din urmă apare ca un numitor magic al existenței/experienței:

De multă vreme mă bîntuie un gînd –  
să nu-ți dorești o viață lungă, prea lungă;  
nimeni, nici vracii, nici ghicitoarele,  
nici măcar Dumnezeu nu poate promite  
o despărțire ușoară, o stingere lentă  
a luminii care scaldă această lume  
jumătate din vremea sa nesfârșită –  
nu e ca fuioarele de fum ce se pierd,  
stingerea vine sacadat și atroce,  
ca penele de electricitate, neașteptate...  
( *De multă vreme... O vedenie* )

Poemele revelă ruperi de sens rapide, alunecări din planuri reale în cele metafizice. Primele sfârșesc cu iminenta apariție / plecare a mesagerei care nu poate decît fi a morții: *Răvașul e scris, mesagera gata de drum...* ( *De multă vreme... O vedenie* ) Frumusețea divină inaccesibilă ochilor muritori, drama orbirii selective – a ceea ce se vede dar care este mult mai profund perceput în palimpsest de ochiul launtric – ființează în lirismul imaginilor și metaforelor. Cred că o mare parte din aceste poeme scrise în insula Creta, afirmând subtil un ritm clasic, limbaj arhaic, rime interne transcriu o revelație trăită de poet în locul unde s-a născut Zeus. Deși numeroase dintre ele sunt

dedicate acestui ținut magic care întoarce la poezia antică, poetul nu ne spune ce revelație a trăit. Deși undeva scrie „Și poate Zeul nu m-a pedepsit în vremea din urmă,/mi-a făcut o favoare, mi-a acordat binecuvîntarea...” ( *Libertatea* ) Dar voi transcrie revelația mea în peștera de o rezonanță energetică imensă. Îmi amintesc că pe măsură ce coboram pe scări si poduri suspendate totul devenea tot mai cenușiu. Altarul care marca locul nașterii lui Zeus se afla undeva jos în grota sumbră. Becurile electrice luminau cu greu pereții sufocați de licheni și igrasie. Am făcut numeroase fotografii, dar toate au ieșit întunecate. Cu excepția uneia care îmi arăta imaginea unei peșteri inundate de lumini misterioase, de curcubeu imposibil de descris, de culori vii, de o veselie de aurora boreala. Am înțeles atunci că Zeus a vrut să-mi arate prin intermediul aparatului de fotografiat ultrasensibil cum arată peștera în care s-a născut pentru ochii zeiești. Cadoul făcut de Zeus lui Liviu bănuiesc că rezidă în insuflarea magiei ritmului și limbii arhaice renăscând în poemele dedicate acestui

tărâm mitic:  
podușul și peștera megieșă, locul nașterii zeului,  
se ivește treptat și țărnul zdrențuit de la Sud,  
pe care nu l-am văzut pînă acum niciodată...  
O hologramă care nu are nevoie de mașinărie,  
numai de obiecte vechi și de amintiri asemenea!  
Și de ochiul launtric, dar tu știi bine că trebuință  
este de doi, altfel imaginea e franjurată, mioapă!  
( *Magical Mystery Isle* )

Pentru a adăuga în alte poeme:

Ochii nu pot vedea  
ceea ce numai ochiul launtric poate să vadă. ( *Jocurile apei și ale memoriei* )

Joaca cu privirea holografică, cu văzutul *ochiului launtric* mă trimit la efectul celui care observă sau privește (the observer effect) din fizica cuantică. Aceasta a dovedit că actul observării modifică comportamentul particulelor observate, datorită naturii ondulatorii a materiei, a faptului că particulele pot exista în mai multe stări simultan. Când sunt privite, observate, ele se schimbă radical. Ochiul apare de aceea cu mult mai mult decît un organ care ajută să se

distingă ce îl înconjoară pe om, el funcționează ca un portal unde materia se poate converti din masă ondulatorie în una obiectuală. Mai mult, mecanica cuantică sugerează că realitatea nici măcar nu există într-o stare definitivă independentă de observație. Este ca și cum actul de observare aduce realitatea în existență. Prin însuși actul de a privi, cel ce privește afectează realitatea observată și poate o și creează. Poetul surprinde acest fenomen cu mijloacele poeziei – el vede nu doar văzutul ci și nevăzutul:

Globuri de lumină colorată în albastru,  
verde, galben, roșu, poate și violet  
au pulsat de cinci, șase ori, spărgându-se  
în nenumărate cioburi multicolore și  
refăcându-se aidoma după fiecare explozie,  
o voce a nimănu, o voce din off a spus:  
„acum vezi bine”, am deschis ochii, poate  
era în vis, și am spus: „văd bine”, deși  
ceea ce puteam vedea era întunericul. (*Veștile bune...*)

Asemeni zeiței Atena al cărei coif expune deasupra vizorului trei frunze de măslin, poetul își descrie ironic frunzele de măslin care îl împodobesc:

Cîteva fire smulse cu grijă din barbă,  
dar îmi va reîntoarce înzecit ofranda,  
trei pietre din măreția ei geologică –  
una roșie ca soarele în amurg, alta albă,  
iar a treia neagră ca noaptea și dură,  
trei frunze de măslin sălbatec, argintii  
și aproape uscate, dar nu de tot uscate,  
și trei lacrimi din apa cea caldă a mării  
în care plutește de la capătul vremii... (*Întoarcerea darurilor*)

Descriind mintea ca loc unde ființează blocul cuantic spațiu-timp numit de Borges *El Aleph*, loc unde totul există în simultaneitate, poemul *Cele mai frumoase imagini sînt în vis* prescrie visul tarâmului morții, similar blocului cuantic de spațiu-timp:

Mintea mea e un colosal tezaur de impresii, imagini  
și gânduri, un tezaur care măsoară sute, mii de terabiți  
totul pare în succesiune, dar se petrece în același timp,  
nu e holograma probei de magie de acum cîteva zile,  
e un El Aleph inventat de orbul din Buenos Aires – (...)

cele mai frumoase imagini sînt  
cele din vis –  
numai atunci porțile tezaurului sînt cu totul,  
larg deschise...  
Un gând mă bîntuie, poate așa va fi somnul cel  
mai lung... (*Cele mai frumoase imagini sînt în vis*)

Destin, limbă, moarte – marile teme intră în  
poeme, ca și labirintul, loc de intersectare a vieții și  
morții, unde încep marile călătorii metafizice  
călăuzite de firul Ariadnei:  
am văzut labirintul, labirintul acela care te fură,  
apoi liniștea, am simțit în pumn frînghia groasă,  
am știut unde este Ariadna, am știut cine este!  
(*Visul labirintului*)

Uneori notația lirică devine jurnalieră, dar  
pastrează ritmul clasic al odei fără formă fixă, iar  
rimele deloc rigide rezonează de-a lungul poemu-  
lui în moduri neașteptate. Poemul *Între munți și  
mare...* este o asemenea odă dedicată atemporalita-  
ții, pe care poetul o va admira chiar și din *never  
here* – nu de aici din viață, ci din moarte:

... printre șipci și prin fum, am zărit o femeie bătrînă  
îmbrăcată din cap pînă în picioare în negru (...)  
Va fi aici și va mulge caprele și vara ce vine,  
va fi și peste douăzeci de ani, și peste treizeci,  
poate și peste patruzeci sau o jumătate de secol!  
Poate voi fi și eu, poate chiar din neverhere...

Poemele ne fac părtași ai aparițiilor mitolo-  
gice și chiar creării de mit:

Urcam pe firul apei cu gândul la izvor...  
deodată, văd izvorul ieșind vioi din stîncă,  
pe piatra neagră, șade o arătare, o vedenie,  
o știmă în strai galben, că-mi face semn  
să vin – mă apropii, înainte de a bea apa,  
mă atinge pe ochi, pe frunte și pe buze,  
cu mîinile ei ude și beau, și beau, și beau! (*Visul de  
septembrie*)

Într-un poem, obiectele revelă o rețea proprie  
a timpului memoriei, similară formei ondulatorii a  
materiei cuantice:

---

fiecare își are locul său, cucerit în timp,  
de unde trimite mesaje, adesea ascunse,  
ca niște unde vii, mai vii decât viața (*Teroarea lucrurilor mici*)

În altă parte, poetul, chiar dacă sacrificat în  
oricare societate prin glonț, cuțit, etc (aici s-ar putea  
chiar vorbi de un destin socratic al poezilor) moartea lui  
poate fi și o formă de grație. Imaginea poetului  
generic este geamănă cu a faimoasei sculpturi a lui  
Socrate sprijinindu-și barba cu mâna din fața  
Academiei din Atena:

Din fruntea unui poet se preling  
cîteva picături de sînge pe pumnul  
cu care își sprijină barba înspicată ...(*Pata de sînge*)

Proiectându-se mitic, eul liric trece victorios  
pe celălalt mal al Styxului precum Hannibal, Alpii,  
și Cezar Rubiconul:

Hannibal n-a trecut  
de ziduri, de porțile ferecate ale Romei –  
eu am trecut, poate Styxul, poate Rubiconul,  
pe malul celălalt, ea mereu luminează (*Hannibal*)

Coleg dincolo de timp cu celebra filozoafă și  
matematiciană Hypathia, lider al școlii neoplatoniciene  
din Alexandria, ucisă de fanaticii ignoranți, poetul se  
proiectează descifrând împreună enigmele lui Carte-  
sius/ Descartes din *cogito ergo sum*:

...noi trebuia să compunem un triplu poem  
după vorba carteziană, cele trei viziuni  
trebuiau să se îndeplinească într-un bici.  
Un fuior n-a reușit să intre în bici și  
colegul a fost inclus în alt grup de trei,  
eu și Hypathia am fost trecuți mai departe –  
mai departe, dar unde, și mai ales spre ce?  
Mereu mă trezesc înaintea răspunsului! (*Poemul  
neîncheiat pentru Cartesius*)

Imaginarea morții ca proces în care lucidita-  
tea se varsă în vis pentru a se converti în poezie,  
circumscrie postumitatea unui optimism clasic:

Așa se va-ntîmpla povestea mea postumă,

potop de flori și urmă nu-i de humă!  
Voi aluneca încetișor în vis aspra trezie  
și voi deschide ochii în zori, de aniversară,  
ca și cum m-aș trezi în ritm de poezie... (*Sonet pentru mai târziu*)

Pierderea inspirației, a stării miraculoase de  
a scrie poezie – poezia adevărată hrănită din singu-  
rătate, entuziasme pierdute, melancolii tragice –  
este drama multor aspiranți ai poeziei, unii deplânși,  
pierduți definitiv, alții mimând poezia:

singurătatea croită cît universul –  
de acolo izvorau entuziasmele frînte, de acolo  
jerbele scînteietoare și melancolia aceea amară,  
parcă trecută prin pelinul macerat în apa mării...

Ridicați pe culmi și aruncați în marea prăpastie,  
uneori în aceeași clipă, dintr-o singură mișcare,  
mulți s-au pierdut, unii vor fi ajuns la poezie, dar  
au uitat calea, miracolul care i-a născut altcum-  
(*Pentru...*)

Marea plecare, declamă poetul cu gravitate  
morală din eternitate, dă măsura vieții:

Da, abia la plecare, atunci cînd nu mai ești,  
se vor despărți cu adevărat cele bune de cele rele,  
se va așeza pîlcul de împliniri de o parte și multele  
eșecuri, ca un cîrd lung de găște, de cealaltă parte...  
Poate că cele dintîi vor rămîne atîrnate în memoria  
celor care te-au cunoscut, poate și iubit, ca galbene  
gutui atîrnate de un copac străin, nucul de la geam,  
altul, poate că vor rămîne și în galbena ta memorie (...)  
Da, moartea este măsura vieții, a oricărei vieți.  
(*Abia la plecare*)

Magia insulei Creta – cu mitologia Mino-  
taurului, Labirintului, Ariadnei, Zeus, Cnossos --  
căreia Liviu Antonesei i se predă, așează poemele  
din această carte în teritoriul ritmului clasic antic,  
folosit subtil, al limbii arhaice, al odei. Insulele  
magice au o glorie nedisputată în literatura lumii.  
Să ne amintim de Odiseu, ostatec al zeiței Circe în  
insula fermecată; de Orlando prizonier al insulei  
fermecate în Orlando Innamorato de Boiardo; de  
Ruggiero din Orlando Furioso al lui Tasso, prizo-



nier al vrăjitoarei Alcina, care scapă în final din insula vrăjită și o salvează și pe Angelica, iubita lui Orlando etc. Adevărul este că toate aceste captivități magice s-au dovedit nu doar interesante biografic pentru personajele captive. Ele au avut urmări formative de amploare. La fel se întâmplă și cu această captivitate nouă, nu doar geografic jurnalieră ci și lirică, a lui Liviu Antonesei.

1. Liviu Antonesei. *Întotdeauna și încă o zi. Poeme 2021 – 2022* (Editura Eikon, 2023)



## MUZEUL CĂRȚII ȘI EXILULUI ROMÂN inaugurat la 30 septembrie 2023 la CRAIOVA

Ideea înființării acestui Muzeu, concretizată inițial în 2016, sub forma unei Biblioteci a Exilului Românesc, constând din lucrări și volume, documente, poze și însemnări ale generației exilului stabilite în Franța începând cu mijlocul secolului trecut, a luat amploare de-a lungul anilor. Eforturile s-au îndreptat în direcția reîntregirii culturii românești cu tezaurul cultural realizat în afara țării, din anii exilului românesc postbelic până în prezent.

Astfel, ne-am propus să aducem în atenția publicului larg, opera scrisă a unor figuri marcante ale istoriei și culturii românești. Sediul muzeului se află în Casa Dianu, clădire-monument istoric, construită la începutul secolului al XX-lea, într-o perioadă în care orașul Craiova cunoștea ample transformări urbanistice. Imobilul a fost proiectat ca reședință a familiei Dumitru și Polina Dianu, din al cărei arbore genealogic al căreia s-au des-prins moșieri, negustori și importanți intelectuali ai vremii.

Printre colecțiile expuse în muzeu se află și colecția regretatului nostru coleg de redacție și prieten MIRON KIROPOL. Colecție pusă la dispoziția muzeului de distinsa soție a defunctului, doamna ELIZABETH BONVARLET-KIROPOL, cea care a fost, așa cum ne mărturisea Miron, îngerul său păzitor. Dimpreună cu sprijinul bunului său prieten parizian, poetul FLORENTIN PALAGHIA.



**Tiparul executat la:  
Druck und Bindung  
DRUCKEREI MeinBuch.online GmbH  
Bunsenstrasse 10  
64293 Darmstadt  
B.R.DEUTSCHLAND**

**„Freiheit ist das Recht, anderen zu sagen, was sie nicht hören wollen.“  
George Orwell**

**„Libertatea este dreptul, să spunem celorlalți, ce ei nu vor să audă”  
George Orwell**

ISSN 2197-6236

